

„1918 a însemnat dispariția hotarelor nelegiuite și nedrepte între diferitele țări românești și unirea tuturor acestor țări într-un stat comun, într-o patrie comună...; străduințele unitare în viitor vor face ca pe bazele trecutului să se ridice o mare țară românească, cultă și bogată, care să poată rivaliza, ca forță morală și culturală, cu toate celelalte națiuni libere din lume”.

Ion I. Nistor, profesor la Universitatea din Cernăuți, membru al Academiei Române (1930)

PERISCOP

Anul XI, nr. 4/44, octombrie-decembrie 2018

**Publicație trimestrială a Asociației Cadrelor Militare
în Rezervă și în Retrageră din Serviciul de Informații Externe**

CONSULTANȚI:

Prof. univ. dr. Ilie BĂDESCU – membru corespondent al Academiei Române

Conf. dr. Mihai MILCA – vicepreședinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR)

Jurnalist - Dan ANDRONIC

REDACȚIA:

Redactor-șef: **I. Popa**

Secretar de redacție: **A. Botez**

Colegiul de redacție:

I. Constantin, Ov. M. Curea,

I. Gatea, D. Ionescu,

M. Manea, I. Pavel,

D. Sulugiuc, V. Mușat

Grafica: **D. Roșu**

EDITORIAL

- **Onor la general! pag. 6**
Numai Istoria, atunci când se va dori a fi scrisă, îl va așeza pe generalul Mihai Caraman la locul pe care îl merită în panoplia cu eroi ai neamului românesc. (Al. Omeag)

CENTENARUL MARII UNIRI A ROMÂNILOR

- **Sfântul pământ al Transilvaniei pag. 13**
Ceea ce n-au putut face cultura bizantină sau cucerirea otomană vor face ungurii prin societăți de maghiarizare? (Mihai Eminescu)
- **Unirea s-a făcut cu mintea, brațul și sufletul pag. 15**
Contribuția inteligenței din toate provinciile românești la Marea Unire a fost esențială. (E. Uricaru)
- **Repere istorice fundamentale ale luptei îndelungate pentru înfăptuirea statului național român pag. 20**
Acțiuni și momente istorice, care au jalonat în ultimele cinci secole lupta românilor pentru supraviețuire ca nație și finalizarea inevitabilă a constituirii statului național român la 1 decembrie 1918. (M. Manea)
- **Declarația de unire a Bucovinei cu România pag. 26**
Hotărâm Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei, în vechile sale hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României. (I. Flondor)
- **Noi am fost la Alba Iulia pag. 28**
Mărturii ale unor participanți la Marea Adunare de la Alba Iulia, din 1918. (I. Andreiță)
- **Documente ale Marii Uniri de la 1 decembrie 1918 pag. 34**
 - Rezoluția Adunării de la Alba Iulia (1 Decembrie 1918)
 - Predarea Actului Unirii M.S. Regelui Ferdinand (14 Decembrie 1918)
 - Comentariul acad. Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române.
- **Lupta diplomației pentru recunoașterea internațională a României Mari (1918 - 1920) pag. 40**
Hotărârile privind România adoptate la Conferința de Pace de la Paris-Versailles au consfințit o realitate etnică și istorică, iar generațiile de azi și de mâine au datoria sfântă de a lupta mai departe pentru consolidarea statului național. (I. Constantin)

SERVICII SPECIALE

- **Intelligence mozaic pag. 55**
 ● Centenarul Armistițiului văzut din culise ● Serviciile secrete trebuie să evite greșelile trecutului ● Donald Trump și telefonul bucluș ● Mai mulți bani pentru spionii francezi ● Spionajul pakistanez are un nou patron ● Arabia Saudită lansează săgeți otrăvite spre Washington ● Umilirea Rusiei și interesele SUA în Europa ● Geopolitica și structurile de intelligence (Al. Omeag)
- **Enigma încă mai are ... secrete pag. 62**
 Spionul Hans-Thilo Schmidt a vândut francezilor secretele mașinii de cifru germane Enigma. (Eugen Nicolaescu și Ioan Gatea)
- **Cartea de spionaj: „În casa inamicului” pag. 68**
 Această poveste a urmăririi spionilor atomiști ai Rusiei - limitată la execuția din iunie 1953 a soților Julius și Ethel Rosenberg - și prietenia neașteptată rezultată din colaborarea de ani de zile a celor care i-au vânat, agentul FBI Bob Lamphere și „spărgătoarea de coduri” Meredith Gardner, se află în centrul atenției noii cărți a lui Howard Blum. (A. Fărău)

CULTURA DE SECURITATE, CULTURA POLITICĂ

- **Reîntregirea neamului și Reîntregirea Bisericească pag. 74**
 Un lucru rămâne cert: Biserica are partea ei de responsabilitate în privința viitorului țării. (P. Neghiu)
- **Larry L. Watts despre spionajul sovietic în România pag. 79**
 Încă din 1963-1964, N. Ceaușescu a devenit o țintă predilectă pe „radarul” serviciilor secrete sovietice (I. Popa)
- **Este pregătită România pentru noile provocări? pag. 83**
 România și-a distrus meritocrația și trăiește azi o gravă confuzie de valori. (D. Tănăsă)
- **Inteligența economică/industrială vs Spionaj economic/industrial, în era Inteligenței Artificiale pag. 90**
 Spionajul a fost și rămâne un factor de echilibru, dar și de competiție și dezvoltare, previne și evită declanșarea unor conflicte de anvergură. (Ghe. Dragomir)

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE

- **Republica Moldova la răscruce istorică pag. 97**
 Un remember al evoluțiilor politice din Republica Moldova în 2018 poate fi edificator pentru perspectivele reintegrării moldo-române într-un spațiu economic și cultural comun. (I. Popa)

- **Europa încotro? pag. 110**
O criză diplomatică în care este implicată o țară poate fi tranșată cu succes în favoarea acesteia doar dacă dispune de o forță militară puternică. (A. Botez)

ARHIVA PERISCOPULUI

- **Cum s-a realizat unificarea Germaniei: documente desecretizate din arhivele americane, sovietice, britanice și germane - IV pag. 115**
Continuare din numărul anterior. (A. Botez)

MEMORIALISTICĂ, CONSEMNĂRI, DEZBATERI

- **Reindustrializarea și informațiile tehnico-științifice pag. 139**
Nu suntem deloc nostalgici în general, dar, da, avem nostalgia avântului economic al României din ultimii 25 de ani dinaintea „evenimentelor” din 1989, avânt pe care tare ne-ar plăcea să-l vedem/simțim în noile condiții de astăzi din țara noastră. (P. Neghiu)

MOZAIC CULTURAL

- **O carte cutremurătoare, un document de excepție pag. 143**
Nimeni n-a adus mai multă nenorocire, batjocură și moarte în această bucată de Moldovă decât Imperiul Țarist și Imperiul Sovietic. (Al. Omeag)
- **Din ziare adunate pag. 146**
(P. Neghiu)
- **„Fereastra spre altădată” - premiată pag. 149**
Romanul „Fereastra spre altădată” a primit Premiul Cartea anului 2017 la Literatură pentru tineret. (Redacția)

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ

- **„Ce trebuie să știm despre Sfânta Biserică?” (V) pag. 150**
(M. Vîrtejanu)

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI pag. 156

ONOR LA GENERAL!

Alexandru Omeag

A scrie despre generalul Mihai Caraman, unul dintre cei mai reductabili spioni, pare a fi un gest premeditat sinucigaș, pe care autorul acestor gânduri tremurânde și-l asumă, conștient că procedând astfel i-ar putea tulbura tăcerea sau trezi nostalgia anilor petrecuți în slujba Patriei, pe frontul nevăzut al luptei inteligențelor.

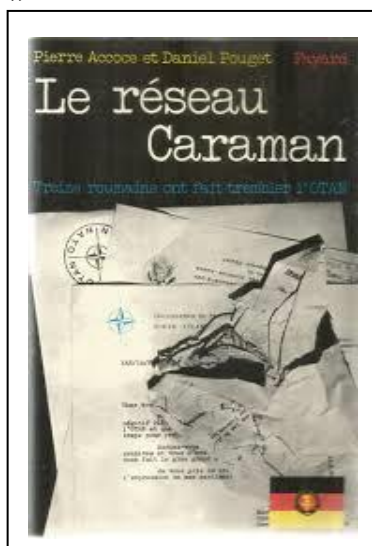
Risc, totuși, să se abată asupra mea vânturi năprasnice coborâte dinspre Cheia și încerc să-mi amintesc câte ceva (atât cât se poate scrie astăzi!) despre nonagenarul general, un model de profesionalism, devotament și loialitate pentru toți cei care am lucrat în structurile externe de intelligence, indiferent cum s-au numit acestea de-a lungul anilor.

*

OÙ SONT LES NEIGES D'ANTAN?

Nici nu terminasem bine facultatea când, în 1976, am fost trimis la „Sorbona”, unde va în apropierea Bucureștiului, pentru a fi inițiat în tainele uneia dintre cele mai vechi meserii din lume – arta spionajului. Ziua ne instruiam și noaptea citeam. Citeam cu nesaț orice ne pica în mână despre viața și activitatea celor mai mari spioni ai lumii, literatura de specialitate existând din abundență în biblioteca „școlii”. Așa am aflat de *Richard Sorge*, *Rudolf Abel*, *Oleg Penkovsky*, *Kim Philby* sau *Ely Cohen*. Sentimentele mele de admirație pentru acești ași ai spionajului îmi lăsa și un gust amar: cum se face că toți, fără excepție, sunt agenți ai CIA, KGB, MI-6 sau Mossad? Noi, românii, nu am avut niciunul ???

Într-una din zile, mi-am luat inima în dinți și i-am pus aceeași întrebare colonelului Pretorian (*profesorul de franceză, de care mă simțeam mai apropiat*). M-a privit îndelung și, după o clipă de ezitare, mi-a ordonat să mă prezint la laboratorul de limbi străine la terminarea programului, după plecarea „cadrelor”.

Urmarea? Seara aveam sub pernă una dintre cele mai captivante cărți pe care o citisem până atunci la „Sorbona”: „**Le réseau Caraman - Treize roumains ont fait trembler l'OTAN**”, scrisă de *Pierre Accoce* și *Daniel Pouget*, cu cinci ani în urmă. Nu știu cât de tare s-a „zguduit” Alianța Nord-Atlantică, dar pe mine cartea m-a ținut treaz câteva nopți, citind și recitind pasaje despre căpitanul – pe atunci – **Mihai Caraman, șeful rezidenței spionajului român în Franța**. Așa am făcut cunoștință cu *Robert Van de Wielhe*, prima recrutare dintr-o rețea de agenți valoroși ce urmau să lucreze pentru România, cu *Francis Roussilhe*, *Pierre Rocheron*, sau cu turcul *Imre Nahit*. Am citit cu plăcere și interes despre

munca cu partea feminină a rețelei, dar și despre portretul pe care cei doi autori francezi îl făceau tânărului căpitan: „*un bărbat fermecător...cu mare succes la femei...cu o cultură solidă...la care regizorii în căutare de talente n-ar fi rămas insensibili...*”. M-am despărțit cu greu de cartea francezilor, pe care am încercat să o comentez cu profesorul-instructor, însă acesta a dus discret degetul arătător la gură, privind insistent și semnificativ spre lustra prăfuită din tavan.

DE LA „SORBONA”, DIRECT ÎN... BATIȘTEI

Un an mai târziu, eram proaspăt locotenent într-o mare unitate din Departamentul de Informații Externe, condusă – ați ghicit, de **generalul-maior**

Mihai Caraman. Și, vorba lui Ion Creangă, nu știu alții cum sunt, dar eu când mă gândesc la momentul în care am aflat cine îmi va fi comandant, la ceea ce citisem despre isprăvile de la Paris ale domniei sale, îmi tresaltă și acum inima de bucurie.

Poate nu o să credeți, dar pe „șefu” nu l-am întâlnit față în față (*la unitate venea primul și pleca ultimul !*) decât peste câteva luni, când cei nou-încadrați trebuiau să dea un fel de „raport de activitate”.

În sala care odinioară fusese biblioteca unui mare politician român din perioada interbelică, la masa prezidiului au luat loc comandantul unității, șeful sectorului operativ din care făceam parte, șeful de cadre și...nelipsitul secretar de partid. Emoțiile erau mari, iar cravata parcă mă sufoca.

Când ne venea rândul, ne ridicam în picioare spunând: „*tovarășe general, sunt locotenentul ...Vasile, permiteți să raportez*”! (*după care urmau detaliile*). Eram toți cu privirile fixate pe general și, așteptând să ni se dea cuvântul, ne mai aranjam cravata sau gulerul de la haină și încercam să „citim” reacția comandantului la raportările colegilor noștri.

Deodată, fâstâcit, se ridică un moldovean falnic și cu o voce de tenor raportează: „*tovarășe locotenent, sunt generalul...Vasile Vasile!!!*” Rumoare în sală... generalul însă zâmbește și, cu blândețe, îi zice: „*Mda...ce n-aș da eu să mai fiu odată locotenent, dar sincer nu știu dacă dumneata o să ajungi vreodată general*”. Ca să fiu și eu sincer, ambele dorințe nu s-au materializat!

Mi-a venit rândul la raport. Ce să spun că am realizat în cele trei luni de când absolvisem cursurile de inițiere de la „Sorbona”??? Nu mai știu exact ce am spus, în orice caz, am mulțumit tuturor pentru sprijinul acordat încadrării mele în muncă și m-am angajat să nu-i dezamăgesc pe cei care au avut încredere în mine. Am scăpat relativ ușor, pentru că toate raportările noastre semănau ca niște picături de apă, iar ziarul „Le Monde”, care-l însoțea pretutindeni, dispăruse deja în mapa cea verde cu care venise, semn că generalul se grăbea.

Când părea că totul se sfârșise, de la prezidiu se ridică țăntoș tovarășul colonel Alexandru Zărescu, secretarul de partid, care mă întreabă „*dacă am sau nu frământări*”. Am rămas pur și simplu blocat: ce să spun? oare ce înțelegea prin „frământări”? este bine să am (deci mă laud!!!), sau nu am (deci am lipsuri!!!). Am răspuns cu o voce tremurândă NU, iar intervenția secretarului de partid m-a făcut praf: „*Nu este deloc bine, tovarășe locotenent...în această instituție trebuie să te frământți permanent, să te agiți să...*”

Noroc că generalul l-a întrerupt: „*bine, dacă nu mai sunt întrebări...*” Și iarăși Zărescu: „*tovarășe locotenent, dar dumneata ceva rețea informativă ai?*” Deja generalul luase foc. Rareori l-am văzut așa de pornit pe... Partid. „*Tovarășe Zărescu, zice, cred ai peste 25 de ani în această muncă, așa că îmi*

permit (ironic!) să te întreb direct: dumneata ceva rețea ai? Evident că NU, și n-ai văzut nici măcar un colaborator la față în toți acești ani. Îți permiți însă să-l critici de pe poziția profesionistului desăvârșit pe băiatul acesta venit de nici șase luni în unitate?”

Comandantul își întoarce apoi privirea către mine și mă întreabă: „*tovarășe locotenent, unde lucrează soția dumneavoastră (la Tulcea, am răspuns), aveți telefon în locuință (evident, nu aveam, blocul nefiind încă racordat). Notează, Zărescule: într-o săptămână, îi aduci soția în București, undeva nu departe de casă, iar mâine să i se instaleze un post telefonic. Vezi, de probleme de acest gen să vă ocupați voi la Partid și lăsați munca operativă în seama noastră!!!”* Și, de atunci încolo, până la josnica Trădare a tovarășului „podeanu”, așa a fost.

UN RETOUR EN FORCE, SAU BACK IN BUSINESS

Trecut în rezervă după Trădarea din 28 iulie 1978, generalul Mihai Caraman revine în fruntea spionajului românesc la 18 ianuarie 1990 (ca director al Centrului de Informații Externe, ulterior Serviciul de Informații Externe). Pentru noi, revenirea maestrului a fost ca un balon de oxigen, după o perioadă tulbură, plină de frământări și neîmpliniri profesionale.

A început un proces rapid de restructurare a ceea ce fusese odată Centrul de Informații Externe, au fost reactivați profesioniștii îndepărtați pe nedrept din sistem de propagandiștii de partid cocoțați la conducere după fuga Trădătorului pacepa, s-au creat noi structuri și, cel mai important, ne-a redat încrederea că munca noastră este apreciată la adevărata sa valoare.

Din păcate, încercările emanațiilor de a implica Serviciul de Informații Externe în jocurile politice și presiunile unor țări occidentale care nu vedeau cu ochi buni un profesionist la conducerea SIE, adept al principiului *win to win* în relațiile cu orice alt partener, știind din activitatea anterioară cum să-și apere oamenii și să-și protejeze rețeaua informativă, au comprimat la maxim mandatul generalului Mihai Caraman în fruntea spionajului românesc.

Cel mai tare a deranjat însă refuzul generalului Caraman și al adjuncților săi de a preda pe tavă viitorilor aliați strategici întregul potențial informativ extern al serviciului. A fost bomboana pe colivă!!! Generalul nostru meseriaș a fost nevoit să cedeze fotoliul de patron al spionajului românesc unui om „mai receptiv” la obrăznicile și presiunile tot mai insistente ale unor servicii de informații străine.

HONNI SOIT QUI MAL Y PENSE

Personalitate marcantă a spionajului românesc modern, viața și, mai ales, activitatea generalului Mihai Caraman, au încercat a fi descifrate de persoane rău-voitoare sau neavizate, dar și de altele dornice de publicitate,

garantată prin simpla pronunțare a numelui său. Pe ultimii s-ar putea să-i înțelegem, deși nu suntem de acord nici cu asemenea practici.

Cum să reacționezi, însă, la alegerile unor **Trădători** care au făcut de rușine casta lucrătorilor din intelligence și încearcă să împrăste pe oricine cu noroi, pentru a fi pe placul noilor stăpâni? Pentru că noi, cei care am (mai) rămas, așa înțelegem neadevărurile dintr-un așa-zis interviu acordat de **tovarășul podeanu** unui respectabil jurnalist român:

„În 1977, șeful Direcției a III-a (Contraspionaj) a Securității, generalul-locotenent Gheorghe Moga, a intrat agit în biroul meu, spunându-mi: KGB l-a reactivat pe Caraman... L-am sunat pe Ceaușescu și peste un sfert de oră eram în biroul lui împreună cu Moga, care i-a citit discuția, înregistrată secret pe bandă, dintre Caraman și un ofițer acoperit al KGB venit temporar la București... Ceaușescu a rămas mut minute în șir. Apoi a ordonat... să fie trecut în rezervă, dar să aibă microfoane și în pantofi.”

Nu trebuie să fi mare analist și nici măcar fost lucrător în structurile românești de intelligence să nu te întrebi: până unde poate merge ticăloșia unui Trădător? Nu cumva Hoțul strigă hoții? Dacă ar fi existat măcar un dram de adevăr în minciunile lui pacepa, de ce nu a propus el însuși destituirea, ca șef ierarhic? Și dacă Ceaușescu ar fi ordonat să fie trecut imediat în rezervă, cine ar fi îndrăznit să încalce ordinul Comandantului Suprem?

Până la plecarea generalului Caraman din sistem au mai trecut aproape 2 ani. Ce a rezultat din „microfoanele instalate și în pantofi”? N-ar fi fost, oare, normal ca după „descoperirea” unei astfel de „cârțițe”, Nicolae Ceaușescu să-l fi răsplătit pe pacepa cu funcția de șef al DIE (vacantă după mutarea generalului Nicolae Doicaru la Ministerul Turismului) și nu pe generalul de miliție Alexandru Dănescu? Cum se face că după ce „l-a demască” pe generalul Mihai Caraman, cu care a continuat să lucreze până în iulie 1978 (sic!), tocmai „eroul” a fugit din țară precum șobolanii???

Am scris sute de pagini despre mizerabilul care a părăsit corabia trădându-și țara și colegii și așa mai putea continua, însă numele și gestul îmi provoacă un disconfort total, similar cu greața. Dar ce-i poți cere cuiva care în viața lui n-a auzit despre bunele maniere sau respectul reciproc pe care și-l acordă ofițerii de intelligence, indiferent de ce parte a baricadei se află?

Acest *noblesse oblige* pare să-i fi fost străin tovarășului podeanu, dar nu și confrăților noștri de pe malurile Senei.

Paradoxal, poate pentru unii, dar fosta Direcție de Supraveghere a Teritoriului (DST), contraspionajul francez, nu-i poartă deloc ranchiună tânărului căpitan Mihai Caraman, recunoscând în acesta un meseriaș redutabil,

deși au fost adversari peste 10 ani. Iar asemenea aprecieri le-am înregistrat nu din compezență sau curtoazie, și nici venite de la nivele periferice.

Prin mai 1992, după o întâlnire protocolară cu prefectul **Jacques Fournet – patronul DST** – au avut loc câteva discuții „mai degajate”, la care am participat, cu **Raymond Nart, directorul de operațiuni al DST** și cu **Jacky Debain, director adjunct, contraspionaj țări socialiste**, recunoscuți în lumea de intelligence prin instrumentarea Afacerii Farewell. Ambii au vorbit cu respect despre un adversar pe care l-au cunoscut doar foarte târziu, când era deja directorul Serviciului de Informații Externe.

Asemenea opinii, dar cu o ușoară tentă politică, am reținut și din schimbul de opinii cu **generalul Philippe Rondot**, consilier pentru informații și operațiuni speciale al ministrului francez al apărării, supranumit „*generalul din umbră*”, cel care, în 1994, avea să coordoneze personal arestarea teroristului Ramirez Sanchez (n.n. Carlos – Șacalul).

Spre surprinderea mea, opinii mai nuanțate și chiar puțin ostile, am recepționat de la omologii noștri din „*Piscina*” pariziană de pe Bulevardul Mortier (Direcția Generală pentru Securitate Externă – DGSE), pe care le-am pus însă pe seama unei simple invidii de breaslă. Să fi fost oare mai mult? Nu știu!

Și, ca să fim cât se poate de obiectivi, să vedem cum este apreciat maestrul și la Est de Prut. Astfel, „*Istoria serviciilor secrete*” (Teodor Botnaru și Alexandru Ganenco, Chișinău - 2004) îl plasează pe generalul Mihai Caraman (nn: în text, apare Mihail!) în categoria „*spioni iluștri*”, alături de Hanibal, Thomas Edwards Lawrence, Richard Sorge, Kim Philby și Rudolf Abel. În prezentarea celui care „*a devenit o legendă pentru corpul ofițeresc al serviciilor speciale*”, autorii insistă asupra faptului că, „*imediat după 1990, generalul Caraman a inițiat primele contacte ale deschiderii spre serviciile de informații occidentale, în primul rând spre cele americane*”.

Bun cunoscător al activităților de intelligence, generalul Teodor Botnaru, fost președinte al Comitetului Securității Statului și, ulterior, ministru al Securității Naționale a Republicii Moldova, afirmă în finalul prezentării: „*Adevărata istorie a vieții și faptelor generalului Mihail Caraman rămâne de scris. Poate, în viitor, chiar dumnealui va fi autorul acestei zbuciumate și legendare biografii de spion.*”

ONOR LA GENERAL!

Într-o vreme în care (s)pioni de 2 bani se bat cu cărămida în piept pentru contribuția adusă la mărețele împliniri, ne dau lecții și explicații despre situații sau evenimente pe care nici măcar nu le înțeleg (*nu că le-ar fi și trăit!*), venerabilul general păstrează, în continuare, tăcerea. Nu tu conferințe, nu tu simpozioane, nu tu prezent pe rețele de socializare sau la agape cu foștii

camarazi de arme. O discreție totală, demnă de un adevărat spion, care se respectă și impune respect.

De ce? Pentru că generalul Caraman a știut să stea departe de intrigile politicii dâmbovițene și nu a dorit niciodată să fie în lumina reflectoarelor, conștient că spionajul (ca și politica sau justiția de altfel) nu se face la televizor. ***Venerabilul nostru general a slujit Patria, nu pe Ceaușescu sau Iliescu***, și ar fi făcut-o cu același devotament și profesionalism indiferent de „...escul” care ar fi condus România.

O pildă biblică spune că oamenii aruncă cu pietre doar în pomul cu roade și, cum trădătorii de neam și țară n-ar putea avea atâta muniție pentru a da jos rezultatele muncii generalului Caraman, ar trebui să apeleze, cu siguranță, la importuri masive de „pietre”, din Est și Vest.

Adevărul este că nu ei sunt în măsură să-l judece pe generalul Caraman, nici pretinșii analiști sau „*experți în intelligence*” care au invadat micile ecrane, nici autorii de romane polițiste și nici măcar „*cercetătorii*” din CNSAS, o instituție desuetă și bugetofagă, muribundă dar care nu a murit, încă!

Numai Istoria, atunci când se va dori a fi scrisă, îl va așeza pe generalul Mihai Caraman la locul pe care îl merită în panoplia cu eroi ai neamului românesc.

Până atunci, să nu uităm că, ***la 11 noiembrie***, cu discreție, modestie și speranță într-un viitor mai bun pentru țară și apărătorii săi din umbră, ***domnul general Mihai Caraman a aniversat împlinirea a 90 de ani.***

La mulți și buni ani, domnule General!

CENTENARUL MARII UNIRI A ROMÂNILOR**SFÂNTUL PĂMÂNT AL TRANSILVANIEI****Mihai Eminescu**

„În adevăr, nu s-ar crede și cu toate acestea există până azi istoriografi căroră li se pare nimica toată a escamota un popor întreg de zece milioane de suflete din Dacia, a-l pune în Pind și a-l face să vie de acolo îndărăt, prin suta a douăsprezecea, de peste Dunăre. Această teorie, susținută întâi de Roesler, se bucură și de favoarea maghiarilor și astfel, cu vorbe, cu deducțiuni hazardate, cu combinațiuni asupra unor timpuri egal de fabuloase pentru toate elementele din țara, ei ar vrea să tăgăduiască drepturile și existența unui popor, a unui element aieva care trăiește, vorbește limba lui proprie, are cultura și istoria lui proprie, cu un cuvânt al unui popor radical deosebit de cel maghiar.

Ce curioasă idee vor fi având maghiarii despre natura oamenilor și a lucrurilor când încearcă a face într-o zi ceea ce o mie de ani n-au putut face? Ce copilărie e din partea lor de-a-și închipui că națiunile pier de pe-o zi pe alta. Bascii din Spania vorbesc până azi limba bască, sudul Franței vorbește și cultivă limba provensală, în Belgia, sub pătura subțire de cultură franceză, subzistă două naționalități deosebite, după disparițiunea imperiului bizantin și a celui turcesc, adecă după o mie cinci sute de ani, vedem încolțind, cu toată lunga dominațiune străină, toate națiunile vechi ale Peninsulei tracice; albanezi, români, bulgari, sârbi, greci, unele scăzute la număr, altele crescute; dar toate vii. Ceea ce n-au putut face cultura bizantină sau cucerirea otomană vor face ungurii prin societăți de maghiarizare?

În Rusia, dacă s-ar cutremura absolutismul ei actual, am vedea zeci de naționalități deosebite răsărind intact de sub pătura foarte subțire de predominatiune moscovită.

Până la sfârșitul sutei XV-a românii sunt în Ardeal și Țara Ungurească unul din elementele cele mai considerabile în viața politică. Trăind sub voievozi proprii și sub legile lor proprii, fără amestec din partea Ungariei, ziditori și apărători de cetăți, pururea buni ostași, epoca de aur din tarile noastre, începută cu Mircea și încheind cu Stefan cel Mare, e o epocă de aur și dincolo. Românii sunt atât de numeroși în munții Ardealului încât fragmente ale populațiunii Maramureșului fondează sub Dragoș statul Moldovei, fragmente din ținutul Făgărașului, Țara Românească. Cine vrea să-și facă o idee de energia cu totul elementară a aceluia popor să considere că, optzeci de ani după fondarea ei, Moldova ajunge din colțul Tarii de Sus până-n Nistru și la Cetatea Albă, Țara Românească într-o sută de ani până în Dobrogea și pe întreg malul drept al Dunării.

E o epocă aceasta care în Ardeal produce pe Voievodul Iancu, cum îi zic baladele române și slave, pe Ioan Huniad Corvin. Papa Piu II (Aeneas Silvius Piccolomini) născut pe la 1405, deci contimporan cu toată seria strălucită de eroi ai poporului românesc, zice despre Iancu: «Ioannes Hunniades cuius numen cacteros obnubilat, non tam Hungaris quam Valachis, a quibus natus erat, gloriam auxit»."

(<http://www.romaniamagnifica.ro>)

UNIREA S-A FĂCUT CU MINTEA, BRAȚUL ȘI SUFLETUL

Eugen Uricaru

Aniversarea Centenarului Unirii Transilvaniei cu România – aceasta poate fi denumirea adevărată a evenimentului, nu „100 de ani România”, cum se încapățânează să titreze televiziuni cu ștaif sau publicații năzuroase – ne obligă să explorăm în trecutul acestei idei mărețe, trecută în fapte prin jertfa a 800.000 de români. Această jertfă este simbolul cutezanței și al sacrificiului de sine al celor care, într-un fel sau altul, au fost brațul înarmat al poporului român. Pierderea a aproximativ 10% din populație, iar din acest procent numărul bărbaților în putere a fost covârșitor, la care se adaugă un alt procent, cel al ofițerilor în rezervă sau activi căzuți în luptă, un procent extrem de mare și care a însemnat de fapt pierderea unor oameni cu calificare profesională, cei care ar fi trebuit să pună pe picioare noua Românie, toate aceste jertfe au o profundă semnificație spirituală. Noua Românie, România Mare, s-a alcătuit printr-o legătură de sânge, de suferințe, de disperare și neasemuită cutezanță.

S-ar fi putut face o asemenea jertfă pornindu-se doar de la o împrejurare, de la o promisiune politică sau diplomatică? Fără nicio îndoială, nu. Un popor care a consimțit să dea un astfel de tribut de sânge și suferință trebuia să aibă pe deplin conștientizată misiunea reîntregirii, trebuia să aibă o conștiință publică pe deplin motivată, trebuia să aibă deja o convingere puternică a faptului că luptă pentru o cauză întemeiată și venind din adâncul Istoriei. Pentru a avea aceste atribute spirituale a fost necesară o lungă înfruntare intelectuală, ideologică, a fost nevoie ca diseminarea mesajului patriotic să fi avut loc în cele mai largi cercuri ale societății. Intrarea României în Marele Război a avut loc la o relativ mică distanță temporală față de Războiul pentru Independență. O distanță relativ redusă în timp, dar care a acoperit transformări uriașe fie în viața socială, fie în evoluția Statului, fie în ceea ce privește modernizarea armamentelor și a Armatei. Locotenenții din Războiul de Independență se prea poate să fi ajuns comandanți de Divizii sau Armate în Războiul balcanic și în Primul Război Mondial. Ideile care s-au plămădit încă de la Mica Unire, ideile care au mobilizat națiunea în Războiul de Independență au avut timp și mediu prielnic să devină suportul modernizării României. Avântul național care s-a văzut pe deplin împlinit în urma campaniei din Bulgaria, în 1877, a găsit calea structurării unei strategii naționale de unificare a tuturor teritoriilor românești.

O strategie la nivel național nu ținea neapărat cont de interesele politice ale partidelor ori de cele strict personale ale politicienilor. Ea se construiește prin contribuția patrioților români, indiferent de stare socială ori orientare politică. Este evident că obiectivul principal al acestei strategii era aducerea Transilvaniei (în sensul larg al cuvântului) între hotarele statului național român. *Mica Românie*, de acum Regat sub Coroana Hohenzollern-ilor Sigmaringen, adăpostea dintotdeauna un număr apreciabil de români ardeleni ori băănățeni, fie în refugiu politic, fie în refugiu economic, fie în refugiu cultural. Dar nu doar cei din Transilvania considerau Bucureștiul locul „de unde răsare soarele” pentru români. Erau, asemeni lor, *bănățeni, bucovineni, basarabeni, dar și mai mult decât atât – românii din Balcani*, risipiți în mai multe țări, din Albania și Grecia până în Bulgaria. Vedeau și ei în România calea de salvare culturală.

Astfel, în perioada postbelică, adică după Conferința de Pace de la Berlin, cea care a stabilit ordinea după războiul ruso-româno-turc, mulți intelectuali și numeroși politicieni au considerat că este momentul pentru dezvoltarea unei mișcări în favoarea unui mare stat românesc. O idee îndrăzneată, o idee care nu putea să nu trezească opoziții, mai cu seamă din partea unor oameni politici obligați să respecte înțelegeri internaționale și să reziste presiunilor politice, economice și militare ale puterilor europene. Se știe că România a încheiat primul său Tratat internațional înainte de proclamarea independenței – e vorba de tratatul cu Austro-Ungaria. Era o mare victorie diplomatică. Acest Tratat neteza drumul spre Independență, deoarece o putere europeană recunoștea starea de fapt a lucrurilor. Recunoștea, dar cerea să fie bine plătită pentru gestul său. Nu comentăm acum consecințele acestui Tratat, ci subliniem doar că prin semnarea lui, România trebuia să tempereze acțiunile calificate drept iredentiste de către Imperiul vecin, dar patriotice și naționale în realitate.

În anul 1882 ia ființă *Societatea Carpații*. Un moment decisiv pentru evoluția ulterioară a mișcării naționale. Dintre membrii marcanti ai acesteia se reliefează, incontestabil, **Mihai Eminescu**. În fapt, el este ideatorul și inițiatorul acestei Societăți, care avea un caracter mai mult sau mai puțin secret. Eminescu fusese fondator în *Societatea Arborea*, o înaintemergătoare a mișcării naționale moderne. De ce se consideră că *Societatea Carpații* ar fi fost o societate secretă? Poate că răspunsul cel mai bun se găsește în faptul că agenții secreți austro-ungari alcătuiesc rapoarte amănunțite despre ședințele acesteia. Rapoartele sunt adevărate acte de acuzare față de cei care se manifestau deschis, în ședințele închise, în favoarea unei politici active de modificare a statutului românilor din Imperiu, până la desprinderea Transilvaniei din sistemul imperial și alipirea acesteia la România. Eminescu

este considerat de informatorii austro-ungari drept cel nai virulent și cel mai convingător în demersurile sale. Pe deasupra, Eminescu era și un ziarist renumit, cu un verb înflăcărat și o logică a demonstrației impecabilă. Mărturie stau articolele din *Timpul*, oficiosul conservator al vremii. În 20 iunie 1883, *Societatea Carpații* este suprimată de autoritățile române. Regele Carol fusese somat de imperiali să oprească agitația națională care viza problema românească din Transilvania. Ce s-a întâmplat cu Eminescu, se știe. Cum se putea altfel, când ambasadorul român de la Viena comunica iritat: „*Mai potoliți-l pe Eminescu!*”. Eminescu a fost, într-adevăr, potolit, dar ideile lansate public de *Societatea Carpații*, chiar dezavuată de Rege, nu au mai putut fi oprite.

Rezultatul a fost de-a dreptul imprevizibil: Regele Carol I și-a dat seama că energia națională se descătușase și că nu mai putea fi stăvilită. Atunci a decis să o canalizeze într-o altă direcție, mult mai puțin periculoasă din punct de vedere politico-militar. Suveranul a început o vastă și complicată operațiune de recuperare culturală a românilor din Balcani. S-au făcut studii istorice și lingvistice, s-au deschis școli, biserici, biblioteci în toate zonele locuite de aromâni, s-au trimis învățători și preoți în mai toate comunele și chiar în satele de munte locuite de românii din Balcani. Dar cel mai reușit program de reînviere a limbii și culturii acestora a fost acela prin care *copii aromâni au fost aduși în Țară, pe cheltuiala Statului, și au fost îndrumați în școlile românești*. Mari intelectuali români s-au format pe această cale și au slujit cu devotament patria-mamă. De la Elie Carafoli la Nicolae Bagdasar ori Tache și Pericle Papahagi putem număra cu zecile vârfurile intelectuale românești pe care aromânii le-au dat. Dar această viclenie politică a Regelui, datorată obligației de a salva ce se putea salva în fața pretențiilor unui Imperiu, în loc să diminueze fluxul energiilor naționale, le-a făcut să-și diversifice, să-și mărească aria de interes justificat. Intelectualii ardeleni, de la **Treboniu Laurian** la **Papiu Ilarian**, de la **George Coșbuc**, **Titu Maiorescu** la **Ioan Slavici** și **Liviu Rebreanu** ori **George Topârceanu** își găsesc locul în casa și cultura românească. Istoria se grăbea și ideea unei reîntregiri era susținută din ce în ce mai elocvent și mai puternic. Ideea unei Uniri a tuturor românilor din preajma Regatului este susținută de **Nicolae Iorga** și **A.D. Xenopol**, de **Nicolae Densușianu** și **Ioan Russu-Șirianu** ori **Octavian Tăslăoanu**. Lista e lungă, prea lungă pentru a o considera vreodată epuizată.

Izbucnirea Primului Război Mondial aduce în fața clasei politice o dilemă: care dintre tabere, Antanta sau Tripla Alianță, poate aduce României împlinirea, dacă nu totală, măcar în parte, a visului național? Chestiunea este delicată și complicată. Tabăra antantofilă construită în jurul Brătienilor avea de partea ei un sprijin popular, ținând cont de tradiția filofranceză, provenind din

sprijinul acordat de Napoleon al III-lea în procesul Unirii Principatelor, dar și din ecurile Revoluției de la 1848. Antanta își putea permite o promisiune importantă: Transilvania se va alipi României în cazul victoriei acesteia. Deoarece Rusia era parte a acestui bloc militar, problema Basarabiei ieșea din discuție. Tripla Alianță promitea Basarabia, în planurile sale problema Transilvaniei nici nu exista. Iar România avea ambele probleme de rezolvat. Intelectualii și oamenii politici s-au împărțit în două tabere, fiecare dintre ele susținând una sau alta din blocurile beligerante și amândouă afirmând că România trebuie să iasă din neutralitate. Ceea ce nu știa nimeni era că Tratatul cu Austro-Ungaria din 1883 conținea un codicil secret care obliga România să se afle în aceeași tabără cu Imperiul dacă acesta va fi atacat. Era secretul Regelui, un secret ținut cu strășnicie de acesta. Consiliul de Coroană a aflat de codicil abia în ședința în care s-a hotărât intrarea în război. Majoritatea a fost în favoarea Antantei, însă Regele era german, iar toată politica sa de alianțe se baza pe conlucrarea cu Germania și pe neagresiunea față de Austro-Ungaria. Soluția providențială a venit tocmai din acest codicil secret: Austro-Ungaria nu fusese atacată *stricto sensu*, ci ea atacase Serbia. Brătienii erau eliberați de constrângerea juridică, iar România a intrat în război pentru recuperarea Transilvaniei. Evenimentele ulterioare au arătat că tabăra filogermană a colaborat din plin cu ocupanții – Arghezi, Stere, Slavici sunt doar câteva nume dintr-un șir de mari scriitori care au scris la *Bukarester Tageblatt*, ziarul generalului Mackensen. Unii au scris chiar lucruri îngrozitoare despre soldații care apărau Moldova. De partea cealaltă, **Mihail Sadoveanu** și mulți alții.

Dar Marea Unire nu s-ar fi înfăptuit dacă românii înșiși, românii din Transilvania, din Bucovina, din Basarabia nu ar fi fost pe deplin convinși că nu este vorba doar de o schimbare a graniței, ci de o împlinire a destinului istoric. Pentru realizarea acestui destin era nevoie de lideri, de martiri, de oameni de acțiune. **Octavian Goga**, **Vasile Goldiș**, **Iuliu Maniu**, **Vasile Lucaciu**, continuatorii lui Bărnăușiu și ai lui Avram Iancu, gloriosul grup al *Memorandiștilor*, miile de voluntari ardeleni concentrați la Kiev, legiunea Română din Italia, soldați și ofițeri români din Armata Chezaro-Crăiască, ce au organizat Garda Națională din Transilvania, alături ori în întâmpinarea Armatei Române, au realizat Marea Unire cu prețul vieții lor, prin acte de bravură militară și din înalt spirit patriotic. În Bucovina, **Ioan Flondor**, **Sextil Pușcariu**, în Basarabia, **Ion Inculeț**, **Pan Halippa**, **Alexe Mateevici**, toți oameni de carte, dar și de acțiune, au impus voința neamului românesc de a alcătui o Românie care să fie casa tuturor românilor, care să-și croiască drumul spre viitor pe calea civilizației, a progresului și a democrației.

Contribuția *intelighenției* din toate provinciile românești la Marea Unire a fost esențială. Fără cuvântul scris, fără pledoariile, cuvântările și acțiunea

politică a unor intelectuali dăruți interesului național nu s-ar fi putut realiza marele proiect național, cum fără jertfa de sânge de pe fronturi, fără voința hotărâtă a sutelor și sutelor de mii de români care s-au exprimat deschis pentru noua Românie, totul ar fi rămas la nivelul proiectelor frumoase, dar neîmplinite. Cât de important a fost argumentul intelectual în realizarea și recunoașterea Marii Uniri ne spune de la sine un fapt petrecut în timpul tratativelor de la Trianon, care au dus la încheierea Păcii de la Versailles, document pe care se sprijină și astăzi construcția europeană. Delegația maghiară a adus ca un ultim argument pentru respingerea recunoașterii apartenenței Transilvaniei la statul național român opinia că România nu este o țară de cultură și de aceea nu poate administra o provincie cu o cultură afirmată și recunoscută internațional, cum era Transilvania. La ședința următoare a Comisiei, delegația României a pus pe masa tratativelor colecția completă a revistei *Convorbiri Literare*. Argumentul a fost suficient și decisiv.

Mihai Eminescu a reușit ceea ce era greu și de imaginat – să contribuie concret și hotărâtor, prin prezența poemelor sale în paginile *Convorbirilor Literare*, la realizarea celui mai important proiect național al românilor: Marea Unire. Peste ani, *Societatea Carpați* și-a dus la îndeplinire Programul pentru care fusese înființată și pentru care fusese interzisă în 20 iunie 1883.

(Preluare din *Balcanii și Europa* Nr. 185-186/2018)

REPERE ISTORICE FUNDAMENTALE ALE LUPTEI ÎNDELUNGATE PENTRU ÎNFĂPTUIREA STATULUI NAȚIONAL ROMÂN

Mircea Manea

Înfăptuirea dezideratului național vital a reprezentat triumful unui multisecular parcurs istoric de bătălii, sacrificii dureroase și obstacole de tot felul, mai ales externe. Poziția geografică a neamului românesc într-un spațiu teritorial inconfortabil, la intersecția și vecinătatea unor imperii și puteri obsedate de extindere și dominație, de promovarea propriilor interese, de influență și convertire religioasă, de stăpânire și spoliere în forme multiple, a îngreunat și întârziat sute de ani împlinirea idealului suprem al poporului român.

În acest an aniversar considerăm oportune evocarea și prezentarea unor acțiuni, evenimente și momente istorice, care au jalonat în ultimele cinci secole lupta românilor pentru supraviețuire ca nație și finalizarea inevitabilă și ireversibilă a constituirii statului național român la 1 decembrie 1918. Reproducem asemenea mărturii indubitabile existente în arhiva Ministerului Afacerilor Externe al României.

1600, SEPTEMBRIE, 26. TITULATURA LUI MIHAI VITEAZUL DUPĂ UNIREA CELOR TREI ȚĂRI ROMÂNEȘTI

Din mila lui Dumnezeu, Io Mihai voievod și domn a toată Țara Românească și al Ardealului și al Țării Moldovei. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele judanului Antonie Grama și cu fii săi, câți îi va lăsa Dumnezeu, ca să-i fie satele anume: Flocești de pe Săbar și Budeni de pe Călniște și Hărăștii și Curta, din județul Vlașca, toate, cu toate hotarele și de peste tot locul, din hotar în hotar/.../

1791, MARTIE. MEMORIUL ROMÂNILOR DIN TRANSILVANIA ÎNAINȚAT ÎMPĂRATULUI LEOPOLD (SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM)

/.../ Drept aceea, română, rugătoare și umilă, vine la tronul Maiestății Voastre și, cu venerația și supunerea cuvenită, se roagă și cere următoarele:

1. Ca numirile rușinoase și pline de ocară; tolerați, nesocotiți între Stări și altele de acest fel, care, ca niște pete din afară, au fost întipărite fără drept și fără lege pe fruntea națiunii oricum să fie cu totul îndepărtate, revocate și desființate în chip public ca nedemne și nedrepte și astfel, prin îndurarea

Maiestății Voastre prea sacre națiunea română renăscută să fie repusă în folosința tuturor drepturilor civile și regnicolare, în consecință.

2. Națiunii suplicante să i se restituie între națiunile regnicolare același loc pe care ea l-a ținut potrivit mărturiei citate în cele de mai sus a Conventului Fericitei Fecioare Maria din Cluj - Mănăstur din anul 1437.

3. Clerul acestei națiuni credincios bisericii orientale, fără discriminare dacă gândește sau nu în toate la fel cu biserica occidentală, de asemenea și nobilimea și plebea, atât cea orășenească, cât și cea rurală, să fie socotită și tratată drept în același fel ca și clerului nobilimea și plebea națiunilor care alcătuiesc sistemul uniunii și să fie făcută părtașă la aceleași beneficii.

4. În comitate, scaune, districte și comunități orășenești, cu ocazia alegerilor slujbașilor și a deputaților în dietă, de asemenea când se întâmplă să se facă numiri noi sau înaintări în slujbe la discateriile aulice și provinciale, să se procedeze în chip just la punerea în slujbă, în număr proporțional, a persoanelor din această națiune.

5. Comitatele, scaunele, districtele și comunitățile orășenești în care românii întrec în număr celelalte națiuni să-și aibă numirea și de la români; acele însă în care celelalte națiuni covârșesc cu numărul să și-o aibă de la acestea sau să poarte nume mixte, unguresc-românesc, săsesc-românesc, sau, în sfârșit, înlăturându-se cu totul numirea luată de la o națiune sau alta, atât comitatele, cât și scaunele și districtele să-și păstreze numai numele acelea pe care și până acum îl purtasera după râuri sau cetăți, și să se declare că toți locuitorii Principatului, fără vreo deosebire de națiune sau religie, trebuie să se folosească și să se bucure, după starea și condiția fiecăruia, de aceleași libertăți și beneficii și să poarte aceleași sarcini pe măsura puterilor lor. /.../

1853, PARIS. MEMORIUL ÎNAINȚAT DE I.C. BRĂȚIANU LUI NAPOLEON III

Sire,

Națiunea română, de la originea sa, n-a încetat niciodată de a avea existența sa proprie, manifestându-se aici pe partea dreaptă a Dunării, aici pe partea stângă și în timpurile din urmă redusă numai la Moldo-România.

Românii locuiesc țara cuprinsă între Tisa, Nistru, Marea Neagră și Dunăre și se întind în grupe și dincolo de Dunăre până în Tesalia. Numărul lor de douăsprezece milioane de suflete și, deși sub dominarea diferitelor Puteri, ei nu sunt mai puțin unul din popoarele cele mai omogene ale Europei. Vorbesc toți aceeași limbă, se închină la același Dumnezeu, au aceleași tradițiuni și aceleași aspirații cu ale Franței. /.../

Sire, nu putem sfârși fără a stăruie încă odată asupra importanței unui stat român, tare, constituit pe malurile Dunării. Ar fi nu numai o dreptate, dar credem că ar fi și în interesul Europei în genere și al Franței în parte.

Țara Românească, Moldova, Basarabia - aceasta din urmă parte integrantă din Moldova, încorporată numai în 1812 de Rusia prin violarea drepturilor noastre - pot forma un stat, nu numai fără a vătăma drepturile Porții, dar chiar în interesul său, căci acesta ar pune o barieră serioasă între ea și Rusia.

Întinderea acestui stat ar fi de mai mult de 7.000 de leuce (leghe) pătrate; populațiunea sa de 6 milioane; fruntariile sale; Marea Neagră, Nistru, Carpații și Dunărea./.../

1855, OCTOMBRIE 1/13. IAȘI, PROGRAMUL FOII "STEAUNA DUNĂRII"

/.../ Unirea Principatelor a fost visul de aur, țelul isprăvilor a marilor bărbați ai României, a lui Iancu Huniad ca și a lui Ștefan cel Mare, ca și a lui Mihai Viteazul, a lui Vasile Vodă, ca și a lui Matei Basarab. Unirea Principatelor a fost țelul gândirilor și a celor mai străluciți dintre domnii fanarioți; și cu toată apăsarea străină, totuși legislatorii noștri din 1830 au înscris în art. 425 al legii fundamentale de atunci /.../

/.../ Unirea Principatelor este dar voința vie și logică a marii majorități a românilor. "*Steauna Dunării*" este jurnalul Unirei, Prin aceasta ea nu urmează unei utopii; ea apără numai interesul vital al patriei. Unirea Principatelor este singurul mod în stare de a consolida naționalitatea românilor, de a le da demnitate, putere și mijloace pentru a împlini misia lor pe pământul ce de către Cel de Sus li s-a dat spre moștenire.

/.../ Unirea Moldovei și a Valahiei singură va depărta conflicte viitoare pe țărmurile Dunării și ale Mării Negre, singură va consolida pacea în Orient.

Politica noastră dinlăuntru va fi cu totul de legalitate și de bună rânduire.

Sîntem convinși că în mijlocul provisorului de astăzi trebuie să fim către guvern cu un respect demn și neinteresat; că trebuie să ne folosim de liniștea de față spre a ne pregăti pentru a asemăna prin chipuri legale instituțiile noastre cu instituțiile Europei civilisate, în familia căreia vom fi numerați /.../

1858, AUGUST 7/19, PARIS. CONVENȚIA PENTRU ORGANIZAREA DEFINITIVĂ A PRINCIPATELOR ROMÂNE

/.../ Art. 1 Principatele Moldova și Valahia constituite de acum înainte sub denumirea "*Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei*", rămân puse sub suzeranitatea M.S. Sultanul.

Art.2. În virtutea capitulațiilor emenate de la Sultanii Baiazid I, Mahomed II, Selim I și Soliman II, care constituie autonomia lor, reglementând raporturile lor cu Sublima Poartă, și pe care le-au consacrat mai multe hati - șerifuri, îndeosebi cel din 1834; conform de asemenea art. 22 și 23 ale tratatului încheiat la Paris la 30 martie 1856, Principatelor vor continua să se

bucure, sub garanția colectivă a Puterilor contractante, de privilegiile și imunitățile în posesiunea cărora se găsesc.

În consecință, Principatele se vor administra în mod liber și în afara oricărei ingerințe a Sublimei Porți, în limitele stipulate prin acordul Puterilor garante cu Curtea suzerană.

Art.3. Puterile publice vor fi încredințate, în fiecare Principat, unui domnitor și unei Adunări electivă acționând, în cazurile prevăzute de prezenta Convenție, cu concursul unei Comisii centrale comună celor două Principate.

/.../ Art.6. Legile de interes special fiecărui Principat vor fi pregătite de către domnitor și votate de Adunare.

Legile de interes comun celor două Principate vor fi pregătite de către Comisia centrală și votate de către Adunările cărora ele vor fi supuse de către domnitori /.../

Art.8. Principatele vor plăti Curții suzerane un tribut anual al cărui quantum rămâne fixat la suma de un milion cinci sute de mii piaștri pentru Moldova și la suma de două milioane cinci sute mii piaștri pentru Valahia.

Investitura va fi acordată, ca și în trecut, domnitorilor de către M.S. Sultanul.

Curtea suzerană va stabili împreună cu Principatele măsurile de apărare a teritoriului lor în caz de agresiune dinafară; tot ei îi va reveni obligația de a înția, printr-o înțelegere cu Curțile garante, măsurile necesare pentru restabilirea ordinii, în cazul în care ea ar fi compromisă.

Ca și în trecut, tratatele internaționale ce vor fi încheiate de către Curtea suzerană cu Puterile străine, vor fi aplicate Principatelor în tot ceea ce nu va aduce atingerea imunităților lor.

Art.9. În caz de violare a imunităților Principatelor, domnitorii vor adresa un recurs către Puterea suzerană și, dacă nu se face dreptate reclamației lor, ei vor putea s-o transmite, prin agenții lor, reprezentanților Puterilor garante la Constantinopol.

Domnitorii se vor face reprezentanți pe lângă Curtea suzerană prin agenți (moldoveni sau valahi, nedepinzând de nicio jurisdicție străină și agreați de Poartă /.../.

Art.46, Moldovenii și valahii vor fi toți egali în fața impozitului și de asemenea admisibili în funcțiile publice din unul și din celălalt Principat /.../

**a) 1877, MAI 9/21, BUCUREȘTI. CUVÂNTAREA LUI MIHAIL
KOGĂLNICEANU ÎN ADUNAREA DEPUTAȚILOR**

/.../ D-lor, și Camera și Senatul, la interpelările D-lor Stolojan și Fălcoianu. au recunoscut că suntem în stare de rezel, au recunoscut că suntem dezlegați de legăturile noastre cu Înalta Poartă și că acele legături sunt rupte

mai întâi de către Înalta Poartă. Aceste două voturi au hotărât situațiunea și nu mai avem nevoie de un comentariu mai mare,

În starea de rezel, cu legăturile rupte, ce suntem? **Suntem independenți; suntem națiune de sine stătătoare** (Aplauze). Avem domn de sine stătător. Însă, D-lor, aici se oprește travaliul nostru? aici se oprește misiunea noastră? Am ajuns la scopul urmărit nu de azi, ci pot zice, de secole, și mai cu deosebire urmărit de la 1848 încoace? Mai întâi de toate, D-lor să ne facem întrebare: Ce am fost înainte de declararea rezelului? Fost-am noi independenți către Turcia? Fost-am noi provincie turcească? Fost-am noi vasali ai Turciei? Avut-am noi pe Sultanul ca suzeran? Străinii au zis aceasta; noi nu am zis niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru. Însă, era ceva. Erau niște legături sui generis, niște legături care erau slabe când Românii erau țari; niște legături care erau tari când Românii era slabi (Aplauze generale) /.../

**b) 1877, MAI 9/12, BUCUREȘTI. MOȚIUNEA ADUNĂRII
DEPUTAȚILOR, CONSACRÂND OFICIAL INDEPENDENȚA
ROMÂNIEI**

Camera, mulțumită de explicările guvernului asupra urmărilor ce au dat votului ei de la 29 aprilie anul curent.

Ia act că rezelul între România și Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta și independența absolută a României au primit consacrarea lor oficială.

Și, contând pe dreptatea Puterilor garantate, trece la ordinea zilei (Aplauze prelungite).

Necerând nimeni cuvântul, moțiunea se pune la vot prin apel nominal, și rezultatul este cel următor: Votanți – 79; Abțineri - 2

**c) 1877, MAI 9/21, BUCUREȘTI. MOȚIUNE A
SENATULUI PRIVIND INDEPENDENȚA ROMÂNIEI**

În urma explicațiunilor date de D. ministru al afacerilor străine, în privința moțiunii votată de Senat, în ziua de 30 aprilie.

Senatul, luând act de pozițiunea făcută României de Imperiul Otoman, consideră Statul Român independent și invită guvernul a lucra ca independența ei să fie recunoscuti și garantată de marile Puteri europene, a căror dreptate și sprijin au contribuit în tot timpul la dezvoltarea României.

CONVENȚIA ROMÂNŌ-RUSĂ DIN 4/16 APRILIE 1877

/.../ Art. II. Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor rusești pe teritoriul ei, guvernul Majestății Sale Împăratul tuturor Rusiilor se angajează să mențină și să termine respectarea drepturilor politice ale Statului Român, așa cum rezultă ele din

legile interne și tratatele existente, precum și să mențină și să apere integritatea actuală a României /.../

**DECLARAȚIA DE RĂZBOI A ROMÂNIEI ADRESATĂ
AUSTRO-UNGARIEI (14/27 AUGUST 1916)**

/.../ România, departe de a uita legăturile de sânge cu românii supuși monarhiei austro-ungare, a putut constata că speranța ce ne pusesem pe adeziunea noastră la Tripla Alianță a fost înșelată. În cursul unei perioade de mai bine de 30 de ani, românii din monarhie nu numai că n-au văzut niciodată introducându-se vreo reformă de natură a le da cel puțin o speranță de satisfacție, dar, din contră, au fost tratați ca o rasă inferioară și condamnați să sufere apăsarea unui element străin, care nu constituie decât o minoritate în mijlocul naționalităților deosebite din care se compune statul austro-ungar. Toate nedreptățile pe care frații noștri erau, astfel, siliți să le îndure au întreținut între țara noastră și monarhie o stare neîntreruptă de ură /.../ Doi ani de război, în cursul cărora România a păstrat neutralitatea, au dovedit că Austro-Ungaria, ostilă oricărei reforme interne ce ar putea face mai bună viața popoarelor sale, s-a arătat tot pe atât de gata de a le jertfi /.../ România, împinsă de dorința de a contribui să grăbească sfârșitul conflictului și, sub imperiul necesității de a-și salva interesele de rasă, se vede nevoită a intra în luptă alături de aceia care pot să-i asigure înfăptuirea unității sale naționale.

**1918, MARTIE 27 (ST.V.). DECLARAȚIA OFICIALĂ A SFATULUI
ȚĂRII DIN CHIȘINĂU DE UNIRE A BASARABIEI CU ROMÂNIA**

În numele poporului Basarabiei Sfatul Țării declară:

Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mamă-sa România. (...)

Trăiască unirea Basarabiei cu România deapănarea și totdeauna!

Președintele Sfatului Țării, I. Inculeț

Secretarul Sfatului Țării, I. Buzdugan

DECLARAȚIA DE UNIRE A BUCOVINEI CU ROMÂNIA

Iancu Flondor – președinte al Congresului General al Bucovinei

„Congresul General al Bucovinei întrunit azi, Joi în 15/28 Noemvrie 1918 în Sala Sinodală din Cernăuți,

Considerând că de la fondarea Principatelor Române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevei și Cernăuților, a făcut parte din Moldova, care în jurul ei s'a încheat ca Stat;

Considerând că în cuprinsul hotarelor acestei țări se găsește vechiul scaun de domnie de la Suceava, se găsesc gropnițele domnești de la Rădăuți, Putna și Sucevița, precum și multe alte urme și amintiri scumpe din trecutul Moldovei;

Considerând că fiii acestei țări, umăr la umăr cu frații lor din Moldova și sub conducerea acelorași domnitori au apărut de-a-lungul veacurilor ființa neamului lor împotriva tuturor încălcărilor din afară și a coterpirii păgâne;

Considerând că în 1774 prin vicleșug Bucovina a fost smulsă din trupul Moldovei și cu de-a sila alipită Coroanei Habsburgilor;

Considerând că poporul bucovinean a îndurat suferințele unei cărmuiri străine, care îi nesocotea drepturile naționale, și

care prin strâmbătăți și persecuții căuta să-i înstrăineze firea și să-l învrăjbească cu celelalte neamuri conlocuitoare cu care el dorește să trăiască ca frate;

Considerând că, în scurgerea de 144 de ani Bucovinenii au luptat ca niște mucenici pe toate câmpiile de bătălie din Europa sub steag străin, pentru menținerea, slava și mărirea asupritorilor lor, și că ei drept răsplată aveau să îndure micșorarea drepturilor moștenite și izgonirea limbii lor din viața publică și chiar din biserică;

Considerând că, în același timp, poporul băștinaș a fost împiedicat sistematic de a se folosi de bogățiile izvoarelor de producție ale acestei țări și despoiat în parte de vechea sa moștenire;

Considerând că, cu toate acestea, Bucovinenii n’au pierdut nădejdea că ceasul mântuirii, așteptat cu atâta dor și suferință, va sosi și că moștenirea lor străbună, tăiată prin granițe nelegiuite, se va reîntregi prin alipirea Bucovinei la Moldova lui Ștefan, și că au nutrit veșnic credința, că marele vis al neamului se va împlini când toate țările române dintre Nistru și Tisa se vor uni într’un stat național unitar;

Constată că ceasul acesta mare a sunat. Astăzi când după efortări și jertfe uriașe din partea României și a puternicilor și nobililor săi Aliați, s’a întronat în lume principiul de dreptate și umanitate pentru toate neamurile, și când în urma loviturilor zdrobitoare Monarhia Austro-Ungară s’a zguduit în temeliile ei și s’a prăbușit iar neamurile încătușate în lanțurile ei

și-au câștigat dreptul de liberă hotărâre de sine, primul gând al Bucovinei dezrobite se îndreaptă către Regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea dezrobirii noastre;

Drept aceea, noi, Congresul General al Bucovinei, întrupând suprema putere a țării și fiind singurii investitori cu puterea legiuitoare, în numele suveranității naționale:

Hotărâm Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei, în vechile sale hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României”.

(Extras din volumul „UNIREA BUCOVINEI CU ROMÂNIA”, autor Ion I. Nistor, Editura „BUCOVINA” – I. E. TOROUȚIU, București, 1940 (<http://www.romaniamagnifica.ro>))

NOI AM FOST LA ALBA IULIA

Ion Andreiță

Interviurile de mai jos au fost realizate în 1988 de către autor, Ion Andreiță, cunoscut scriitor și publicist, cititor și prieten al revistei „Periscop”. Le republicăm pentru autenticitatea mărturiilor directe și a trăirilor înălțătoare ale participanților la marele eveniment istoric de acum 100 de ani. (Redacția).

*

„Am simțit că ne-am născut din nou”

– convorbire cu prof. dr. Victor Sabău, participant la Marea Unire din 1918, fost secretar personal al dr. Ioan Suciuc –

- Domnule profesor, sunteți unul din oamenii care nu doar au participat la Marea Unire, dar ați și contribuit la realizarea ei, acum 70 de ani. Aveți frumoasa vârstă de 94 de ani (fie-i țărâna ușoară! pic astăzi, la 30 de ani distanță, lacrimă de gând la căpătâiul acestui mare dispărut) și de aceea v-aș ruga, mai întâi, să vă faceți o scurtă prezentare autobiografică.

- De fel, sunt de pe Valea Crișului Alb, din satul Gura Văii, aflat la poalele Muntelui Găina. Sunt moț. Tatăl meu a fost învățător, m-a învățat și pe mine o parte din școala primară, dar mai mult nu s-a putut.

- De ce?

- Din cauză că a murit. Dar nu de moarte bună, deși în patul lui a murit. Începuseră pe atunci să fie desemnați și români în Parlamentul de la Budapesta, dar se făcea totul ca ei să nu fie votați. Într-o astfel de campanie electorală, tatăl meu împreună cu alți 12 săteni de la noi (atât de puțini aveau drept de vot!) au fugit peste dealuri, noaptea, pe o ploaie cumplită, pentru a scăpa de urmăritori. Au ajuns la locul de votare și-au votat candidatul român. La întoarcere acasă, tata a răcit grav – și de aici, în câteva zile, i s-a tras moartea.

- Ce s-a întâmplat, în continuare, cu dumneavoastră?

- M-am străduit să-i urmez sfatul, adică să nu mă rup de carte. El zicea că poporul român are nevoie de lumină, iar lumina aceasta numai din cărți putea veni, dacă asupritorii austro-ungari se luptau să ne țină în întuneric. Gimnaziul românesc l-am absolvit la Arad. Liceul românesc l-am absolvit la Brașov. Am urmat, apoi, Dreptul la Budapesta, iar Economia Politică și Dreptul Internațional la Paris. Ultima diplomă am obținut-o în anul 1922 la Cluj. Am fost, astfel, avocat și profesor. La pensie am ieșit din meseria de profesor, ca și soția mea, de la o școală de aici, din Arad.

- *Vremea apropiată, premergătoare Marii Uniri, unde v-a prins? La Arad?*

- Nu. În război. Acolo, pe front, se simțea cel mai bine pulsul istoriei. Simțeau cum se rupe șandramaua imperiilor; habsburgicul scârțâia din toate încheieturile. Eram pe frontul italian – și cei mai mulți eram români, cehi și croați. Acolo ne-am sfătuit noi, românii, cum să sabotăm războiul: să trecem de partea italienilor și să continuăm lupta contra austro-ungurilor. Eu eram comandant de companie. Pe stegarul Petre Ugliș – trăiește la Pecica, poate fi întrebat – eu l-am trimis la italieni. Și pe poetul Aron Cotruș, cu șase oameni, eu i-am ajutat să treacă linia frontului. Le dădeam misiuni pe linia întâi, iar ei treceau dincolo. Urma, la sfârșit, după ce-i ajutam pe toți ai noștri, să trec și eu. Dar am avut ghinion, că am fost grav rănit și internat într-un spital din Budapesta. Acolo... – dar nu vorbesc prea mult? poate nu interesează...

- *Dimpotrivă. Continuăți.*

- Acolo, la Budapesta am văzut pe geam, din spital, cum soldații dezbrăcau un general. Atunci eu cu încă un român, tot ofițer și el, ne-am rupt semnele de grad de pe uniformă și am fugit din spital. Am mers mai mult pe jos, decât cu trenul. De la Békéscaba la Arad, cale de vreo 40 de kilometri, ne-am furișat numai prin lanurile de cucuruz. La Arad am luat cunoștință de întrunirea românilor de la Oradea; era în octombrie 1918.

- *Spectaculoasă biografie. Ce însărcinări ați primit, legate de pregătirea Unirii?*

- Am fost comandantul Gărzii Naționale din Radna (Lipova). Când doctorul Ioan Suciu a fost însărcinat cu organizarea practică a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, acesta m-a ales pe mine ca secretar personal – «ajutor tehnic», cum se zicea pe atunci.

- *Ce fel de om era Ioan Suciu, văzut de aproape?*

- Un om foarte drept și dârz, dar prea vehement. Împătimit de idee; nu era însă fanatic, cum îl acuzau unii. Era drept și generos. Și-a vândut casa, moștenită de la nevastă, și a cumpărat tipografia ziarului «Românul». Lucrul acesta nu-l știu foarte mulți. Tot pentru cauza Unirii își vânduse și casa de la Ineu. Îmi amintesc cum, odată, m-a oprit pe stradă: Victore, zice, ai ceva bani? Am, dar puțin, răspund. Nu-i nimic, zice, dă-mi 5 lei, că n-am ce mânca azi. Țsta era Ioan Suciu. Rămăsese sărac, dar fericit că ajută Unirea. Tot el este cel care a insistat ca între demnitarii Unirii să fie incluși și reprezentanții țăranilor și ai muncitorilor socialiști. Lui îi datorează alegerea Iosif Jumanca și Ioan Fluieraș.

- *În calitate de «ajutor tehnic», ce îndatoriri vă reveneau?*

- Nu era vorba de datorie atunci; era vorba despre ce făceai. Eu am mers pe toată Valea Crișului și a Mureșului, în sate, la Ineu și Sebiș, lămurind oamenii în legătură cu Unirea și cu participarea la Marea Adunare. Tot acum

începea alungarea notarilor unguri din primărie, cei care au făcut atât de mult rău populației românești. La Petriș, l-am scăpat greu pe notarul ungur din mâna țăranilor. L-am scăpat și i-am zis: Du-te în legea ta! – și el a fugit prin grădini. Dar să știți că ei, reprezentanții claselor asupritoare, nu s-au purtat așa, cât de cât omeneste. La Beiuș, o bandă de unguri, mai ales nemeși, l-au îngropat de viu pe avocatul român Ciordaș. La Marghita, învățătorul Filip, ascuns într-o stivă de tulei de porumb, a fost împuns cu săbiile și ucis. De-asta Ioan Suciu, la vârsta de 60 de ani, s-a urcat pe cal și a bătut satele Zărandului, pentru a recruta oameni cu care a alcătuit Regimentul «Horea».

- *Să revenim la ziua de 1 decembrie 1918.*

- Da, să revenim, că ziua aceasta numai din durere a fost făcută. Cu o seară înainte, se adunase mulțime de popor pe Câmpul lui Horea. Sever Bocu făcuse rost de vreo doi-trei boi, pe care oamenii i-au fript acolo, pe platou. Unii cântau, dar unii plângeau. A doua zi, Ziua de 1 Decembrie, a decurs într-o disciplină foarte mare. Eu i-am pregătit toate actele lui Ioan Suciu și am intrat în sala Marii Uniri. Când bătrânul memorandist Gheorghe Pop de Băsești, în vârstă de 84 de ani, a proclamat Adunarea deschisă, la mulți ni s-au umezit ochii. Apoi, Vasile Goldiș a rostit discursul către «Mărita Adunare Populară». Rețin și azi finalul acestui discurs. Zicea: «Națiunile trebuiesc eliberate. Între aceste națiuni se află și națiunea română. Dreptul națiunii române de a fi liberă îl recunoaște lumea întreagă, îl recunosc acum și dușmanii noștri de veacuri. Dar odată scăpată de robie, ea aleargă în brațele dulcei sale mame. Nimic mai firesc în lumea aceasta. Libertatea acestei națiuni înseamnă unirea ei cu Țara Românească».

Atunci, în sală, ca și afară, în mijlocul mulțimii, am simțit că ne-am născut din nou – și am plâns de bucurie și emoție.

„Drapele tricolore fluturând”

- *convorbire cu învățătorul Ion Șerdean, participant la Marea Unire –*

- *Așadar, stimate domnule învățător Ion Șerdean, în 1918 aveai 16 ani și ai participat la Marea Unire. Ce vă amintiri dumneavoastră astăzi, la vârsta de 86 de ani, și 70 de ani de la Unire, în legătură cu acest eveniment?*

- De fel, sunt din comuna Limba, azi Dumbrava, un sat la vreo trei kilometri de Alba Iulia. La Unire n-am participat numai eu, a participat întregul sat. Satele din jurul orașului au venit în masă, în totalitate. Comuna noastră fusese pregătită de învățătorul nostru Ioan Bucur. De fapt, dascălii pregătiseră poporul pentru Unire în toată Transilvania. Ei trăiau alături de popor, la țară, și-i cunoșteau durerile și dorințele. Așa că la Unire eram cu tot satul, cu părinți, cu vecini, cu veri, cu verișoare. Eu m-am așezat la poarta nr. 1 a Cetății, mai într-o parte, să văd cum vin oamenii la Marea Adunare. Am primit, ca să zic

aşa, un fel de defilare. Oamenii veneau încolonaţi, cu steaguri tricolore şi o tablă în faţă, pe care era scris locul de unde vin, comuna, judeţul. Pe mine asta m-a impresionat cel mai mult, steagurile tricolore. Până atunci, noi nu aveam voie să purtăm drapelul tricolor. A fost pentru mine o mare emoţie să văd atâtea drapele tricolore fluturând. Oamenii erau veseli şi cântau. Pot să vă spun ce cântau? – că țin minte.

- *Bineînțeles.*

- Fiecare județ venea cu un cântec. Primii au venit moșii dinspre Brad.

Ei cântau:

*...El este liber și stăpânul,
Stăpân pe-ogorul ce moși-strămoși
I l-au lăsat,
Pe unde-au tras străinii brazdă
Și-au despărțit pe frați de frați
Să-ntindem hora înfrățirii
Pe coama vechilor Carpați...*

De pe Târnave, dinspre Blaj și Mediaș, se auzea:

*Astăzi, fraților români,
Ne vedem din nou stăpâni
La-ale noastre vechi moșii
Ce erau mai mult pustii.
Nu putea bietul român
De tiranul cel păgân
Nici de casă a-și căta
Și soarta și-o blestema...*

Cântecul celor din Sibiu era:

*Haideți, frați, să-ntindem hora
Spre mândria tuturoră,
Hora cea din multe sate,
Cea din șaptezeci și șapte.
Saltă arma, ranița,
Ca să trecem granița,
Să mutăm capitala
Drept la Alba Iulia.
Alba Iulia, crăiasă,
Pregătește-te, mireasă,
Că vine alaiul tot
Cu-al lui Mircea strănepot,
Vine alaiul cu toți
Cu-ai lui Horea strănepoți...*

Din altă parte – uite că nu-mi mai amintesc ce scria pe tablă – răsună:

*Colo-n munții Țebei
Unde Horea-odată
Și-aduna oștirea
Sub falnic gorun
Se vede-o movilă
Și-o cruce uitată,
A lui Avram Iancu
Eroul tribun.
Dormi lin, dormi în pace
Eroule mare,
Căci și de-a ta umbră
Dușmanii se tem.
Dar veni-va ziua,
Ziua sfântă-n care
O Dacie nouă
Iar să ridicăm...*

De la Abrud, de la Câmpeni și de la Zlatna, de pe toată Valea Ampoiului, alți moși cântau:

*Strigă Bărnuf din Sibiu
Că Ardealul nu-i pustiu,
Strigă Iancu de la munte
Nu te teme, măi Axente,
Că și eu vin de la munte
Cu opt mii și șapte sute,
Că românii sus, la munte,
Stau ca brazii, mii și sute...*

Cei care veneau dinspre Cluj cântau:

*S-a deșteptat din somn românul.
Azi nu mai este sclav încătușat...*

Dinspre Hunedoara și Petroșani cântau:

*Avem o mândră țară,
În timp de jale-amară
Strămoșii se luptară
S-o scape de străini,
Azi singuri, noi românii
Suntem pe ea stăpâni,
Sus inima, români!
În Țara Românească
De-a pururi să trăiască*

*Credința strămoșească
Și graiul din bătrâni,
Sus inima, români!...*

Așa cântau de pe toate văile, de pe toate locurile...

- *Totuși, iertați-mi întrebarea, cum de le-ați ținut chiar așa de bine minte?*

- Așa. Eu am o memorie bună. Le-am ținut minte și atunci, pe loc, mi s-au întipărit apoi definitiv. Că eu eram elev. Apoi am ajuns învățător. Iar ca învățător de sat, le-am cântat peste 40 de ani cu copiii la școală.

- *Ce-ați mai auzit, în afară de cântece?*

Apoi, nu doar cântecele le-am auzit. Am văzut cum l-au adus mort pe Ion Arion, un delegat dinspre ținutul Clujului. În gară la Teiuș, ostașii din garda maghiară, ascunși pe acoperișul gării, au tras în el. El era pe scara trenului, cu drapelul în mână. L-au împușcat mișelește. A fost adus în Alba Iulia înfășurat în tricolor și înmormântat cu tot alaiul. Există și astăzi locul și crucea lui; numai că lumea a cam uitat de el.

- *Altceva ce-ați mai făcut dumneavoastră, în Ziua Unirii?*

M-am amestecat în mulțime și m-am dus spre Sala Unirii. În sală nu se dădea voie decât la cei cu mandat. Dar s-a nimerit să fie de santinelă Popa Clement, un băiat din satul nostru, văr de-al meu dinspre mamă. Mă rog de el: Dă-mi vere și mie drumul. Nu pot vere, zice, dacă n-ai credențional. Zic: Fă-te că te plimbi mai încolo, ca să mă strecor eu. Și el s-a plimbat, și eu am intrat. Dar cred că el știa că Unirea era pe sfârșite, că altfel nu se plimba să mă lase pe mine să intru. Că eu când am intrat, doar l-am auzit pe Pop de Băsești zicând: Doamne, acum pot să mor fericit, că văzură ochii mei unirea tuturor românilor într-o țară mare, mândră și bogată. Apoi au ieșit cu toții afară și au vorbit poporului. Erau patru tribune de la care vorbeau. După fiecare vorbire se cânta câte o cântare. Așa s-a cântat „*Marșul lui Iancu*”, „*Deșteaptă-te române*”, „*Pui de lei*”, „*Cântecul lui Mihai Viteazul*”, „*Hora Unirii*”. Cu Hora Unirii s-a încheiat, pe la patru-cinci după amiază. Unii au stat și mai târziu. Dar noi ne-am întors acasă. Întorcerea spre casă a fost o bucurie de nedescris.

DOCUMENTE ALE MARII UNIRI DE LA 1 DECEMBRIE 1918

Publicăm mai jos două din documentele de bază care au dat contur Unirii Transilvaniei cu România, la 1 Decembrie 1918, încheind apoteotic întregirea Statului Național Român Modern. De atunci până astăzi, deși Ungaria a acceptat deciziile Conferinței de Pace de la Paris, prin semnarea Tratatului de la Trianon, din 1920, oficiali de diverse ranguri de la Budapesta, dar și lideri ai maghiarimii din România continuă să pretindă autonomia unor zone din Transilvania care, chipurile, ar fi fost asumată de români prin Rezoluția Adunării de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918.

*Textele pe care le publicăm, însoțite de comentariile acad. Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române (preluate din ziarul „Certitudinea” nr. 22/2018, publicație editată sub egida Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România – UZPR) reprezintă un răspuns concludent la adresa pretențiilor autonomiste maghiare (**Redacția**).*

*

1. Rezoluția Adunării de la Alba Iulia (1 Decembrie 1918)

„I. Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre.

II. Adunarea Națională rezervă teritoriilor sus indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituyentei aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului Stat Român, Adunarea Națională proclamă următoarele:

- Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

- Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din Stat. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate tărâmurile vieții publice.

- Votul obștesc, direct, egal, secret, pe comune, în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vârstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, județe ori parlament.

- *Desăvârșită libertate de presă, asociere și întrunire, libera propagandă a tuturor gândurilor omenеști.*

- *Reforma agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăților, în special a proprietăților mari. În baza acestei conscrieri, desființând fidei-comisele și în temeiul dreptului de a micșora după trebuință latifundiile, i se va face posibil țăranului să-și creeze o proprietate (arător, pășune, pădure) cel puțin atât cât să poată munci el și familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare e pe de o parte promovarea nivelării sociale, pe de altă parte, potențarea producțiunii.*

- *Muncitorimei industriale i se asigură aceleași drepturi și avantagii, care sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din Apus.*

IV. *Adunarea Națională dă expresie dorinței sale, ca congresul de pace să înfăptuiască comuniunea națiunilor libere în așa chip, ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici, deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaționale.*

V. *Românii adunați în această Adunare Națională salută pe frații lor din Bucovina, scăpați din jugul Monarhiei austro-ungare și uniți cu țara mamă România.*

VI. *Adunarea Națională salută cu iubire și entuziasm liberarea națiunilor subjugate până aici în Monarhia austro-ungară, anume națiunile: cehoslovacă, austro-germană, iugoslavă, polonă și ruteană și hotărăște ca acest salut al său să se aducă la cunoștința tuturor acelor națiuni.*

VII. *Adunarea Națională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi români, care în acest război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru murind pentru libertatea și unitatea națiunii române.*

VIII. *Adunarea Națională dă expresiune mulțumirii și admirațiunii sale tuturor Puterilor Aliate, care prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru război au scăpat civilizațiunea de ghiarele barbariei.*

IX. *Pentru conducerea mai departe a afacerilor națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, Adunarea Națională hotărăște instituirea unui Mare Sfat Național Român, care va avea toată îndreptățirea să reprezinte națiunea română oricând și pretutindeni față de toate națiunile lumii și să ia toate dispozițiunile pe care le va afla necesare în interesul națiunii.”*

2. Predarea actului Unirii M.S. Regelui FERDINAND

(14 decembrie 1918)

*„Maiestate,**Românii din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor legali la Alba-Iulia în ziua de 18 Noemvrie (1 Decemvrie) 1918, au decretat Unirea lor și a acestor teritorii cu Regatul Român. Prin această Unire, după aceea a Basarabiei, apoi a Bucovinei s'a împlinit visul de o mie de ani al Neamului Românesc: Unirea într-un singur Stat a tuturor românilor.**Această Unire este o pretențiune a istoriei și o cerință a civilizațiunii omenеști.**Ea este o cerință a istoriei, fiindcă Neamul românesc de la zămislirea sa și până astăzi a rămas unul și etnicește nedespărțit, posedând în aceleași margini geografice pământul Daciei lui Traian.**Deci îmbucătățirea lui sub diferite dominațiuni străine a fost o nedreptate istorică.**Această nedreptate se înlătură astăzi. (...)**Trăiască fericită în veci România Mare!”***3. Comentariul acad. Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române:**
„Nu poți lua din Rezoluția Adunării de la Alba Iulia doar ceea ce îți convine. Liderii maghiari se înșală”.

Hotărârea de unire a Transilvaniei cu România, adoptată la 1 Decembrie 1918, cuprinde nouă puncte, care au în centrul lor următoarele idei:

I. „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească” decretează unirea acestor români și a teritoriilor locuite de dânșii cu România.

II. Se rezervă teritoriilor sus indicate autonomie provizorie, până la întrunirea adunării constituante.

III. Se emit principiile fundamentale de alcătuire a noului stat român.

IV. Se cere congresului de pace să asigure dreptatea și libertatea tuturor națiunilor mari și mici și să elimine războiul din raporturile internaționale.

V. Se adresează un salut „*fraților din Bucovina*”, care se uniseră cu trei zile înainte cu România.

VI. Sunt salutate națiunile eliberate din jugul austro-ungar.

VII. Se cinstește memoria eroilor români sacrificați pentru libertatea și unitatea națiunii române.

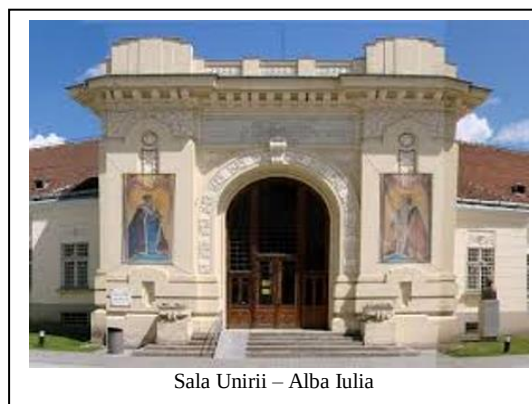
VIII. Se mulțumește Puterilor Aliate (Antantei) pentru că au scăpat civilizația din „*ghearele barbariei*”.

IX. Se decide înființarea Marelui Sfat Național Român, ca reprezentant al „națiunii române din Transilvania, Banat și Țara Ungurească”.

Singurul articol dintre cele nouă care are subpuncte (anume șase) este cel de-al treilea. Aceste șase subpuncte concretizează principiile alcătuitoare de stat: libertatea națională a „*popoarelor conlocuitoare*”; libertatea confesională a tuturor cultelor din stat; vot universal, egal, direct și secret pentru ambele sexe, de la 21 de ani în sus; libertatea presei, de asociere, de întrunire și de gândire; reforma agrară radicală; drepturi pentru muncitorimea industrială echivalente celor din statele cele mai avansate din Apus.

Termenul de autonomie este folosit de două ori în textul Rezoluției menționate. Prima utilizare a sa apare la începutul actului, anume la articolul al II-lea: „*Adunarea Națională rezervă teritoriilor sus indicate (Transilvania, Banat și Țara Ungurească) autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei, aleasă pe baza votului universal*”. După cum se vede, este vorba despre decretarea autonomiei teritoriilor locuite în majoritate de români, unite cu România (circa 100.000 de km pătrați), teritorii privite în întregime lor.

În al doilea rând, chiar și acestor teritorii, Adunarea le-a propus autonomie provizorie, doar până la întrunirea adunării, alese prin vot universal, menite să dea Regatului României o nouă Constituție. Toate aceste prevederi s-au respectat în linii mari, iar Transilvania cu Banatul și Părțile vestice s-au încadrat definitiv în România, fără nicio autonomie, doar după trecerea unui interval de timp.

Sala Unirii – Alba Iulia

Prima și cea mai importantă decizie a Adunării Naționale nu a fost autonomia provizorie a provinciei (provinciilor), cu „decretarea” unirii lor cu România. **Punctul nodal al documentului este tocmai unirea românilor respectivi și a teritoriilor menționate cu România.** Iar această unire a fost „decretată” de către cei 1228 de delegați, aleși în chip democratic și

posesori de documente oficiale („*credenționale*”), reprezentanți ai tuturor românilor în cauză.

Este drept că decidenții unirii, spre cinstea lor, se ocupă pe larg de minoritățile naționale și confesionale din Transilvania și de soarta lor din Regatul României, pentru că românii nu au dorit să se transforme din asupriți în asupritori. Între „*principiile fundamentale la alcătuirea noului stat român*” unificat, Adunarea Națională a stabilit: „*deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare*” și „*egala îndreptățire și deplina libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat*”.

„*Deplina libertate națională*” este explicată clar, fără putință de interpretări paralele și ea însemna, pentru autorii Rezoluției, dreptul „*popoarelor conlocuitoare*” de a se „*instrui, administra și judeca în limba proprie*”, de „*a fi reprezentate în corpurile legiuitoare*” ale României, de a fi reprezentate în guvernarea țării. Termenul de „*autonomă*” este aici un adjectiv și se referă la „*toate confesiunile din stat*” și nu doar la confesiunile minorităților.

Alte precizări, din perspectiva trecerii unui secol de la elaborarea sa

1. Nicăieri în textul Rezoluției nu se face vreo referire la autonomia vreunei părți din Transilvania după criterii etnice. De altminteri, „*autonomiile istorice*” din Transilvania, inclusiv „*Pământul secuiesc*”, fuseseră desființate de către statul dualist austro-ungar (mai exact, de către parlamentul și guvernul de la Budapesta) în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

2. Cea mai numeroasă minoritate din România, cea maghiară (care reprezintă peste 6% din populația țării), se poate „*instrui*” în limba proprie pe teritoriul României, de la treapta de grădiniță până la universitate, la nivelele licență, masterat și doctorat.

3. Aceeași minoritate maghiară se poate „*administra*” în limba proprie peste tot unde deține majoritatea simplă și unde organele de conducere, de la primari până la membrii consiliilor locale, județene etc. sunt de limbă maghiară. Nu există localitate mixtă în România în care minoritățile să nu fie reprezentate prin vot, în funcție de număr.

4. Aceeași minoritate maghiară se poate „*judeca*” în limba proprie acolo unde se îndeplinesc condițiile cerute de lege. Orice membru al minorității ungare poate vorbi în fața instanțelor de judecată în limba maghiară, asigurându-i-se, la nevoie, traducător.

Rezoluția Adunării Naționale nu „*decretează*”, adică nu hotărăște decât un singur lucru, care este capital, anume unirea Transilvaniei cu România. În rest, face propuneri de respectat către „*noul stat român*”, din care decisese ca pomenitele teritorii să facă parte. Statul român, atât în perioada interbelică, cât și ulterior, a respectat, în linii mari și în funcție de regimurile politice, aceste propuneri de respectare a drepturilor minorităților.

De altminteri, dreptul moral al liderilor minorității ungare din România de a chestiona autoritățile române de stat în legătură cu aplicarea deplină a rezoluției de unire de la 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia, rămâne discutabil, dintr-un motiv foarte simplu. Maghiarii, în postura lor de comunitate globală, nu au recunoscut niciodată unirea Transilvaniei cu România, în chip explicit, fără echivoc, așa cum au făcut-o sașii, șvabii, ucrainenii, romii etc.

Ce înseamnă asta? Înseamnă neacceptarea „decretului” de la 1 Decembrie 1918, emis de majoritatea absolută a populației Transilvaniei, în acord cu toate prevederile internaționale aflate atunci în vigoare și ratificat de Conferința de pace de la Paris din 1919-1920, revalidat apoi la Conferința de pace din 1946-1947, recunoscut de alte documente cu valoare juridică internațională, deopotrivă înainte și după 1989.

În acest caz, liderii comunității ungare care au agreat și agreează această poziție (nu toți maghiarii!) se situează nu doar în afara legilor românești, ci și în afara celor internaționale și nu au dreptul să invoce un document pe care nu-l acceptă în esența sa. Cu alte cuvinte, nu poți lua din Rezoluția adunării de la Alba Iulia doar ceea ce îți convine. Dar chiar și așa, făcând pledoarie pro domo, cum s-a văzut, liderii maghiari se înșală: declarația respectivă, cu putere de lege doar în privința Unirii, nu prevede nicăieri autonomie pentru minoritățile etnice din Ardeal.

(<http://www.romaniamagnifica.ro>)

LUPTA DIPLOMAȚIEI PENTRU RECUNOAȘTEREA INTERNAȚIONALĂ A ROMÂNIEI MARI (1918 - 1920)

Dr.ist. Ion Constantin

Marea Unire a fost rezultatul unui îndelungat proces istoric și a reprezentat victoria strălucită a mișcării de eliberare a întregii națiuni române. Deciziile de Unire din 1918 au fost luate în cadrul unor Adunări Naționale, cu caracter plebiscitar, ele exprimând clar și definitiv voința colectivă a națiunii române, în vederea unirii provinciilor istorice cu patria-mamă. Aceste hotărâri au fost prezentate spre confirmare și recunoaștere internațională, în fața Marilor Puteri și a forumului păcii care a urmat conflagrației mondiale.

Desfășurate la Paris - Versailles (în parte și la Londra), pe parcursul a circa doi ani, lucrările Conferinței de Pace au reunit reprezentanții din peste 30 de state. Interesul popoarelor lumii față de marea reuniune internațională era maxim și se datora faptului că, spre deosebire de conferințele de pace precedente, Marile Puteri Aliate din coaliția Antantei declaraseră dinainte că vor pune la temelia păcii „*principiile eterne ale echității*”, „*garanția mutuală a independenței politice și integrității teritoriale deopotrivă statelor mari și mici*”.

România, care suferise în Primul Război Mondial mari pierderi materiale și umane, a fost reprezentată la Conferință de o delegație oficială în frunte cu Ion I. C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri. Din delegație mai făceau parte Victor Antonescu, ministrul României la Paris, Nicolae Mișu, ministrul României la Londra, generalul Constantin Coandă, Alexandru Vaida-Voevod, delegat al Consiliului Dirigent din Transilvania, Constantin Diamandi. În delegația oficială, Brătianu nu l-a inclus pe Take Ionescu, „*ale cărui întinse relații în lumea politică internațională - așa cum remarcă istoricul Florin Constantiniu - i-ar fi fost de cel mai mare folos*”. Delegația oficială era asistată de o competentă comisie de experți. Ulterior, componența nominală a delegației oficiale a suferit modificări, în activitatea ei fiind antrenate direct sau indirect și alte persoane oficiale, precum și specialiști (experți) în diferite domenii, inclusiv Nicolae Titulescu, dr. Ioan Cantacuzino etc. Delegația oficială română la Conferință a avut în componență și pe basarabenii : Ioan Pelivan, Ion Codreanu, Sergiu Victor Cujbă (scriitor cunoscut mai mult sub pseudonimul Ștefan Basarabescu) și Emanoil Catelli. Ei au demonstrat românitatea Basarabiei, drepturile istorice asupra acestei provincii, răpită Moldovei în 1812, voința poporului de a se uni cu România, demontând, astfel,

propaganda rusă prin conferințe, articole de presă, editarea de broșuri, discuții cu factorii responsabili ai Aliaților.

În cadrul Conferinței, România a fost inclusă în rândul statelor „cu interese limitate”, Marile Puteri rezervându-și dreptul de a interveni în treburile interne ale acesteia. Deciziile erau luate în spatele ușilor capitate de „Consiliul șefilor de state”, cu denumirea oficială „Consiliul celor Patru” - Franța, Anglia, SUA și Italia, Japonia participând doar la discutarea problemelor ce o interesau direct.

România a reușit să fie admisă în următoarele comisii și subcomisii: Comisia pentru Liga Națiunilor, Responsabilitățile războiului, Reparații, Regimul internațional al puterilor, al căilor navigabile și căilor ferate, Economică, Aeronautică. Ca și alte state mici, nu avea delegați nici în Consiliul Suprem, nici în comitetele ce se ocupau cu problemele teritoriale, militare, în cele care au discutat protecția minorităților. România putea conta însă pe o serie de personalități remarcabile care manifestaseră o atitudine de simpatie și înțelegere față de țara noastră și care aveau un cuvânt greu la Conferința de Pace: André Tardieu, secretarul general al guvernului francez, mareșalul francez Ferdinand Foch, generalul Henry Berthelot, englezii Henry Wickham Steed și Hugh Seton-Watson, remarcabili publiciști și oameni politici.

Sosit la Paris, șeful delegației române, prim-ministrul Ion I.C. Brătianu a avut convorbiri și întâlniri cu Georges Clemenceau, Philippe Berthelot, secretar general al Ministerului Afacerilor Străine al Franței și cu titularul acestuia, Stephen Pichon, cu André Tardieu, secretar general al Conferinței de Pace, Harold Nicholson, expert în probleme balcanice al Marii Britanii, col. E.M. House, consilier al președintelui Wilson, Clive Day, Charles Seymour, Douglas Johnson, experți americani în probleme sud-est europene, Robert Lansing, W. Wilson, Sidney Sonino, ministru al Afacerilor Externe al Italiei, Vittorio Emanuele Orlando, premierul italian, cu reprezentanții Iugoslaviei, Greciei, Poloniei, Cehoslovaciei; Eduard Rotschild, președintele Consiliului Evreiesc din Paris și Izrael Levy, marele rabin. Din discuțiile particulare pe care le-a avut în ianuarie 1919 cu reprezentanți ai Puterilor Aliate, Brătianu și-a dat seama că Tratatul semnat de România cu statele Antantei în august 1916 nu va fi respectat. Marile Puteri considerau că acest tratat își pierduse valabilitatea ca urmare a semnării păcii de la București, iar SUA refuzau să recunoască orice acord încheiat înainte de intrarea lor în război, așadar și tratatul din 1916.

În cadrul negocierilor de la Paris, Ion I.C. Brătianu a adoptat atitudinea omului de stat responsabil pentru apărarea intereselor supreme ale națiunii. El a fost „omul politic român care a dovedit cea mai puternică rezistență față de încercările marilor puteri de a-și impune voința în dauna independenței

României”. Memorabile în privința dârzeniei sale în lupta pentru recunoașterea noilor frontiere ale țării sunt cuvintele adresate lui Mihail Pherechide, într-o scrisoare din 3 iunie 1919 : „Am moștenit o țară independentă și chiar pentru a-i întinde granițele, nu-i putem jertfi neatârhnarea”.

La 1 februarie 1919, Ion I.C. Brătianu a făcut, în fața Conferinței de Pace, prima expunere de ansamblu a revendicărilor teritoriale ale României, în memoriul intitulat *România în fața Conferinței de Pace. Revendicările sale teritoriale*, menționând că el vorbea „în numele dreptului de unitate națională a României”. Prim-ministrul a prezentat succint provinciile românești care se uniseră cu Țara, în conformitate cu principiul autodeterminării naționale, arătând că granițele etnice rezultate din deciziile de unire ale anului 1918 asigurau cadrul politic, administrativ și economic natural de evoluție a poporului român, iar Conferința era chemată să-l recunoască *de jure*. În aceeaședință, premierul britanic David Lloyd George l-a interpellat pe Brătianu, manifestându-și îndoiala cu privire la caracterul plebiscitar al adunărilor naționale de unire din anul 1918 și apreciind cererile României ca fiind exorbitante. Lloyd George a propus apoi ca o comisie specială să analizeze problemele teritoriale ale României pe baza datelor istorice, geografice, etnografice. Această Comisie teritorială pentru România și Iugoslavia a fost compusă din : președinte André Tardieu, membri: dr. Clive Day și dr. Charles Seymour (SUA), Sir Eyre Crowe și A.V. Leeper (Marea Britanie), Jules Laroche și Emmanuel-Louis de Martonne (Franța), G. de Martino și contele Vannutelly-Ray (Italia), ș.a.

Pe 22 februarie 1919, Comisia pentru Afacerile Române, condusă de André Tardieu, s-a reunit pentru a asculta punctul de vedere al lui Ion I.C. Brătianu. Prim-ministrul român s-a exprimat tranșant în problema Basarabiei, arătând că românii reprezentau majoritatea absolută a populației, adică două treimi din aceasta. Cealaltă treime, arăta Brătianu, o constituiau minoritățile, care, exceptându-i pe evrei, reprezentau trei grupuri etnice distincte : germanii și bulgarii care fuseseră colonizați recent în sudul provinciei, și rutenii în nord, care erau supuși unui fenomen de interpenetrare etnică reciprocă pentru că dincolo de Nistru existau peste 500.000 de români. „Noi nu putem să concepem, arăta Brătianu cu acea ocazie, existența poporului român fără Nistru, cum nu putem să o concepem fără Dunăre și Tisa pentru a ne separa de elementul slav ... Basarabia reprezintă, pentru noi, intrarea casei noastre - în mâna altora, ea ne-ar periclita căminul nostru”.

La 5 martie 1919, Comisia pentru Afacerile Române a abordat, din nou, problema Basarabiei, reușind să definitiveze formula de recunoaștere a unirii provinciei cu România. Formula propusă de francezul Larouche a fost acceptată și de reprezentanții britanic, italian și american, iar pe 11 martie a

fost dată publicității având următorul conținut: „*Luând în considerare aspirațiile generale ale populației Basarabiei, caracterul moldovenesc al regiunii, ca și argumentele de ordin geografic și etnic, ca și cele economice și istorice, comisia se pronunță pentru unirea Basarabiei cu România. E de sperat că această atribuire (unire) se va face sub forma care va apăra interesele generale ale Basarabiei, îndeosebi în ce privește relațiile cu țările vecine, și care va garanta drepturile minorităților în conformitate cu prevederile Ligii Națiunilor*”.

În cadrul negocierilor s-au manifestat o serie de divergențe în legătură cu tratatul minorităților, care îl însoțea pe cel cu Austria. „Marile puteri - arată istoricul Florin Constantiniu -, preocupate de situația minorităților naționale de pe teritoriul statelor succesoare Austro-Ungariei (adică în frontierele cărora intraseră teritorii ale fostei monarhii dualiste) și, în primul rând, de situația minorității evreiești, au dorit să aibă un drept de supraveghere asupra regimului aplicat acestor minorități. În același timp, ele au voit să-și asigure avantaje economice prin includerea unor clauze privind comerțul exterior și de tranzit”. Cu totul inacceptabilă era referința din preambulul tratatului minorităților (destinat să explicitizeze art. 60 al celui cu Austria) la faptul că „*în tratatul de la Berlin, independența Regatului României nu a fost recunoscută decât sub anumite condițiuni*”.

Delegația română, condusă de prim-ministrul Ion I.C. Brătianu, a încercat să propună modificări la textul Tratatului cu Austria, în sensul că „*România acorda tuturor minorităților de limbă, rasă și religie, drepturi egale cu ale celorlalți cetățeni români*”, dar Consiliul a refuzat să le accepte. Poziția guvernului român nu era dictată decât de dorința de a nu se aduce limitări suveranității naționale; el era hotărât, așa cum declara la 27 mai 1919, „*să recunoască cele mai largi libertăți minorităților etnice și confesionale*”. Delegația română a formulat observații și în legătură cu problema reparațiilor, dar demersurile nu au fost luate în considerație. Mai mult, conlucrarea între Consiliul Suprem (Consiliul celor Patru) și România a fost pusă în discuție odată cu propunerile pentru trasarea graniței dintre România și Ungaria, cât și dintre Ungaria și ceilalți vecini ai ei.

În condițiile în care se manifesta o atitudine negativă a Conferinței în problema Tratatului cu Austria, pe 2 iulie 1919, I. I. C. Brătianu a decis să plece de la Paris, apreciind că România „*este un stat suveran, căruia nimeni nu i-a contestat independența*”. El s-a angajat în politica de rezistență față de cei patru mari, până la 12 septembrie, când a demisionat.

Mai flexibil și mai pragmatic decât Ion I.C. Brătianu, noul șef al delegației țării noastre la Conferința Păcii, Al. Vaida Voevod avea să dezamorseze criza din relațiile dintre București și Paris, premierul român

bucurându-se în Occident de o reputație de excepție. După ce s-a obținut reformularea unor texte (între care dispariția referirii la recunoașterea independenței României), delegația țării noastre a semnat tratatele incriminate. Desăvârșirea unității naționale a României căpăta astfel recunoaștere internațională prin tratatul de la Saint-Germain-en-Laye, cu Austria - care recunoștea unirea Bucovinei cu România - semnat la 10 decembrie 1919 (celelalte puteri îl semnaseră la 10 septembrie), prin tratatul de la Trianon, cu Ungaria - care recunoștea unirea Transilvaniei cu România, semnat la 4 iunie 1920, și prin tratatul de la Paris, prin care Franța, Marea Britanie, Italia și Japonia (care nu l-a ratificat însă) recunoșteau unirea Basarabiei cu România, semnat la 28 octombrie 1920. Tratatul cu Bulgaria, de la Neuilly, semnat la 27 noiembrie (dar de România la 10 decembrie 1919), a reconfirmat, printre altele, frontiera româno-bulgară din 1913.

În afara acestui sistem rămânea tocmai provincia românească care se întorsese cea dintâi „acasă”: Basarabia. Recunoașterea internațională a actului unirii de la 27 martie 1918 a fost urmarea unui proces laborios și de lungă durată, o adevărată „bătălie diplomatică” (după cum se afirmă de multe ori în istoriografia românească), fiind consacrată în drept de abia în ultima etapă a Conferinței de Pace.

În esența ei, situația Basarabiei era cât se poate de clară din punct de vedere istorico-juridic și nu s-ar fi impus discuții și tratative îndelungate ori contradictorii pe aceste teme. Basarabia se desprinsese din Imperiul țarist în virtutea principiului libertății popoarelor de a dispune de propria lor soartă, principiu proclamat de Revoluția din Octombrie și de care au mai uzitat Polonia, Finlanda, Lituania și Georgia. Evenimentele revoluționare care au culminat cu decizia de unire a Basarabiei cu România erau bine cunoscute la nivelul factorilor politico-guvernamentali ai Marilor Puteri. Departamentul de Stat al S.U.A. a fost informat permanent, fie de ministrul de la Iași, Charles Vopicka, fie de ambasadurul de la Paris, William Graves Sharp, despre evenimentele care au prefațat Unirea Basarabiei. Chestiunea a fost analizată de Comisia „Inquiry”, care a constatat că Basarabia are o populație în majoritate românească, iar pe 29 octombrie 1918 era prezentată și în memorandum-ul Cobb – Lippman, reprezentând programul american pentru forumul păcii. Comisia americană recomanda ca Basarabia să facă parte din statul român, pornind de la constatarea că această provincie fusese parte a Țării Moldovei (secolul XIV – până la 1812; 1856 – 1878) și era „prin caracter, predominant românească”. Tot aici se recomanda și „o detașare a două zone (Hotin și Akkerman), unde staționau mici colonii cuprinzând populație ucraineană”. Datele erau confirmate și în raportul oficial al căpitanului John Kaba, membru al comisiei Hoover, care arăta că în Basarabia românii erau în proporție de 65 -

66%. În noiembrie 1918, ministrul Vopicka a efectuat o vizită de documentare în Basarabia, convingându-se că, după încheierea conflictului, statul român va adopta măsurile corespunzătoare de integrare a provinciei, la fel cum se derula acest proces în Transilvania.

Chestiunea Basarabiei a interesat îndeaproape și cercurile politico-diplomatice britanice. Foreign Office-ul cunoștea bine această problemă, mai multe articole despre evenimentele petrecute în zonă fiind publicate în revista „*New Europe*”, coordonată de istoricul R. W. Seton Watson. „Discuțiile asupra Basarabiei – arăta istoricul britanic – nu au reprezentat nicio dificultate din perspectivă etnică, românii reprezentau majoritatea populației, urmați de ucraineni, în vreme ce rușii din Rusia Mare formau un element neglijabil”. Drept urmare, comisia pentru revendicările românești recomanda, la 10 februarie 1919, ca forumul păcii „*să recunoască Unirea, deja împlinită, a Basarabiei cu România*”. Argumentele experților britanici erau următoarele : „1) Basarabia făcuse parte, până la 1812, din Moldova; 2) Sfatul Țării, reprezentanță națională, declarase independența și ceruse «în condițiile puse de el» unirea cu România; 3) populația provinciei era în majoritate românească - de la 60 la 65%. Numai în zona Hotinului locuia o majoritate compactă de ucraineni, care reprezentau 1/6 din populație”. Apreciind că bazele acestor recomandări sunt determinate de „considerente etnice, economice, geografice și politice”, comisia britanică pune și trei condiții pentru recunoașterea Unirii Basarabiei cu România : „1) Baza separării Basarabiei de Rusia va fi principiul etnic, nu o ocupare militară a provinciei de România în defavoarea Rusiei; 2) nu se va face nimic pentru a prejudicia interesele economice sau alte interese vitale ale Rusiei cu România în această privință; 3) minorităților naționale din Basarabia li se vor asigura, prin garanții internaționale, autonomie culturală și locală”.

În sprijinul experților britanici aflați la forumul păcii, în ianuarie 1920, Direcția Secției Istorice a Foreign Office-ului, sub coordonarea lui G.W. Prothero, cu ajutorul Diviziei de Informații Militare din cadrul War Office, au elaborat documentul cu numărul 51 *Bessarabia* (50 de pagini). Conceput în cinci capitole - geografie, fizică și politică, istorie politică, condiții sociale și politice, condiții economice, autorități și hărți - documentul se impunea prin seriozitatea cu care instituțiile diplomatice și de intelligence britanice abordau o problemă aflată pe agenda de lucru a Conferinței de Pace.

Recunoașterea Unirii Basarabiei cu România a fost complicată, în primul rând, din cauza faptului că guvernul Rusiei sovietice, nefiind recunoscut de Marile Puteri, nu a fost invitat să participe la lucrările Conferinței de Pace și nu avea, prin urmare, reprezentanți oficiali la forumul păcii, discutându-se și luându-se hotărâri în absența unor delegați ai lui. În același timp, recunoașterea

unirii Basarabiei a fost utilizată de Marile Puteri ca mijloc de presiune și șantaj, pentru a putea modela atitudinea și poziția României în alte probleme, ca de exemplu negocierile pentru tratatul cu Ungaria și cele referitoare la protecția minorităților, comerțului și tranzitului. Mai trebuie adăugat faptul că rezolvarea acestei probleme implica, din punct de vedere internațional, unele interese europene și chiar mai largi, în privința raporturilor dintre Marile Puteri.

În privința problemei Basarabiei, un membru al delegației române, basarabeanul Ioan Pelivan, aprecia că *„deși, în fond nu prezenta nici o greutate pentru rezolvarea ei, nu se putea mișca din loc. Basarabia devenise obiect de șantaj în mâna dictatorilor lumii, mai ales a Statelor Unite, pentru a impune României voința și punctul lor de vedere”*.

Delegația română la Conferința Păcii s-a confruntat cu mari dificultăți create de emigranții ruși la Paris. Așa cum semnala Ioan Pelivan, în aprilie 1919, în capitala Franței, a apărut ca din senin o „delegație” a Basarabiei compusă din Aleksandr N. Krupenski, fost mareșal al nobilimii basarabene, Aleksandr Karol Schmidt, fost în 1917 primar al Chișinăului, Vladimir N. Tziganko, fost președinte al Frațiunii țărănești în Sfatul Țării. Aceștia se prezentau ca trimiși ai „Comitetului de salvare al Basarabiei de sub jugul românesc”, organizație de sorginte bolșevică ce se încropise la Odessa și care avea un scop bine definit cuprins în însăși denumirea sa. Ulterior, la „delegația” respectivă s-au alăturat ucraineanul Mihail Savenko, fost ministru de Justiție în guvernul Republicii Moldovenești, precum și evreul Slonim, care, în noiembrie 1917, fusese ales deputat în Constituanta rusă, „din partea Basarabiei”. În acest format extins, „delegația” Basarabiei s-a bucurat de sprijinul „Conferinței politice ruse”, al emigranților revoluționari ruși, precum și al organizațiilor evreiești ce se aflau la Paris. Cu sprijinul forțelor imperiale ruse și cercurilor rusofile, acești impostori basarabeni au desfășurat o propagandă inversunată împotriva Unirii Basarabiei cu România. Prin organizarea de conferințe, editarea de cărți și broșuri (*Bassarabie et Roumanie*, Paris, 1919; *Bassarabie*, Paris, 1920; *The Bessarabian „parliament”* (1917-1918), Paris, 1919; *The Roumanian occupation in Bessarabia*, Paris, 1920), publicarea de articole și materiale în presă, ei căutau să inducă în eroare opinia publică internațională, afirmând că Unirea Basarabiei cu România este o „invenție a delegației basarabene și, totodată, ...a unui grup de intelectuali din Chișinău”, că actul Unirii Basarabiei cu România a fost „smuls prin forță și corupție”. „Delegatul basarabean” Aleksandr Nikolaevici Krupenski, însoțit de niște „țărani basarabeni improvizați”, colinda/vizita redacțiile gazetelor mari din Paris, unde „țăranii de carnaval” „mărturiseau” că nu pot suporta „jugul românesc în Basarabia”. Acțiunile emigranților ruși basarabeni de la

Paris erau încurajate și susținute de către sovietici cu scopul împiedicării recunoașterii Basarabiei.

Ca răspuns la aceste acțiuni antiromânești, Ioan Pelivan a publicat, în principalele ziare pariziene („*Le Temps*”, „*Matin*”, „*Figaro*”, „*La Victoire*”, „*Le Journal*”, „*L'oeuvre*” etc.), o serie de articole în care a dezvăluit adevărata fizionomie politică și morală a „*delegaților basarabeni*”, a combătut pretensele rădăcini basarabene ale acestora și a stăruit asupra motivelor egoiste și personale ale fiecărui protestatar. Într-o scrisoare din 8 aprilie 1919 adresată redacției ziarului „*L Humanite*”, Ioan Pelivan protesta vehement împotriva afirmațiilor socialistului revoluționar Slonim, care într-un „*idiot interviu*” (aprecierea respectivă aparține lui Ion Inculeț), „*acordat*” ziarului respectiv, susținea că „Basarabia nu vrea să fie românească, iar imensa majoritate a populației nu dorește să facă parte din Regatul României”. Pentru ca aceste afirmații mincinoase să fie cât mai credibile în fața „*aliaților*”, pretinsul delegat basarabean le „fortifica” cu declarația, la fel de neadevărată, că Unirea Basarabiei cu România a fost înfăptuită „*în înțelegere cu guvernul de la Berlin*”. Ca participant nemijlocit la eveniment, Ioan Pelivan menționează că actul din 27 martie /9 aprilie 1918 s-a făcut „*din libera voință a populațiunei basarabene reprezentată prin Sfatul Țării și fără nici un amestec din afară*”.

De mai multe ori, Ioan Pelivan a criticat acțiunile întreprinse de Krupenski și Al. Schmidt, care, dându-se drept mandatarii Zemstvei Guberniale, răspândeau informații neverosimile despre Sfatul Țării și aberații nefondate despre starea de spirit din Basarabia. Într-un articol publicat în ziarul francez de mare tiraj „*Le Temps*” (28 aprilie 1919, stil nou), aceștia combăteau teza potrivit căreia „România a reinstaurat în Basarabia un regim de libertate și democrație”, iar Sfatul Țării era apreciat ca fiind „un organ creat de o adunare de soldați bolșevici și prin eliminarea tuturor elementelor burgheze a primit caracterul unui soviet anarhist”. Acest parlament, afirmau autorii, o bucată de vreme, a fost susținut de cabinetul de la București pentru ca să favorizeze dezordinea, „necesară guvernului român ca să justifice prezența sa în Basarabia”. Aceste scorniri neadevărate și jignitoare la adresa României și Sfatului Țării erau răspândite cu scopul de a-i determina pe „*judecătorii*” de la Paris să decidă în favoarea „*înțoarcerii Basarabiei la Rusia reconstituită*”. În protestul expediat directorului cotidianului „*Le Temps*”, Ioan Pelivan a arătat că unirea Basarabiei cu România a fost un act legitim, expresia voinței întregii populații românești din Basarabia.

În condițiile în care Al. Krupenski și Al. Schmidt continuau să se prevaleze de o pretinsă reprezentare a locuitorilor Basarabiei, la Conferința Păcii de la Paris, Ioan Pelivan a solicitat efectuarea unor investigații la nivelul organelor locale din această provincie, pentru a dispune de un răspuns oficial în

chestiunea respectivă. Din răspunsurile adunărilor (zemstvelor) și altor organisme din diverse localități basarabene rezulta că „*sus-numiții indivizi n-au avut și nu au nici-o însărcinare de a vorbi în numele Basarabiei*”. În acest sens, au fost remise delegației române de la Paris și unele acte pentru a fi folosite în scopul de „*a veșteji acțiunea indivizilor Al. C. Schmidt și Al. N. Krupenski, care fără nici un mandat și-au permis să vorbească în numele țării noastre, inducând lumea în eroare*”.

Pe timpul cât s-a aflat la Paris, Ioan Pelivan a editat, în limba franceză sau/și engleză peste 10 lucrări de sinteză privind dreptul istoric românesc asupra Basarabiei. Bogata și diversă activitate publicistică a lui Ioan Pelivan era cu atât mai semnificativă cu cât, după cum aprecia delegatul basarabean, propaganda ce trebuia efectuată în chestiunile românești lăsa mult de dorit. România, dar mai ales provinciile dezrobite, nu erau suficient cunoscute de opinia publică din Apus. „*Ungurii, sârbii, grecii, bulgarii, rușii, precum și popoarele eliberate de sub jugul moscovit, ca polonii, finlandezii, ucrainenii, estonienii, letonii, lituanienii, gruzinii și armenii desfășurau o activitate care era mult superioară celei ce o făceau românii*”.

La sugestia geografului francez Emmanuel de Martonne, reprezentantul Franței în Comisia teritorială a Conferinței de Pace și expertul guvernului francez privitor la teritoriile ce urmau să fie recunoscute României prin tratatele de pace, la începutul lunii august 1919, s-a deplasat la Paris o delegație formată din reprezentanții diferitor categorii de populație din Basarabia, compusă din : „*moșu*” Ion Codreanu, țăran din satul Ștefănești din județul Soroca, din partea congresului țăranesc panbasarabean, poetul Sergiu Cujbă, reprezentant al cooperativelor și cercurilor intelectuale basarabene, și studentul Gheorghe Năstasă, delegat al studențimii basarabene. Acești mesageri ai Basarabiei au stat la Paris vreo 4-5 săptămâni, s-au întâlnit cu diplomați francezi, italieni și englezi, prezentându-le fiecăruia câte un memoriu în chestiunea Basarabiei, au vizitat redacțiile marilor cotidiane franceze. După aprecierea lui Ioan Pelivan, delegația Basarabiei „*a făcut bună impresie în cercurile respective*”, distribuind împreună câteva mii de exemplare a unui memoriu tipărit din timp. Timp de o lună, cât a stat la Paris, delegația a izbutit să realizeze contacte cu peste 30 membri ai Conferinței Păcii și bărbați politici din opoziție ai Franței, între altele fiind primită de unii membri, care până atunci refuzaseră orice întrevederi de acest gen. Toți au făgăduit cel mai larg sprijin în recunoașterea cauzei românești.

După o lungă și complicată tergiversare, unirea Basarabiei cu România a fost recunoscută de jure prin Tratatul semnat la Paris, în ziua de 28 octombrie 1920, între Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia pe de o parte și România, pe de altă parte. Tratatul a fost semnat de către Edward George Villiers, Lordul

Derby și Andrew Fischer din partea Marii Britanii, ministrul Afacerilor Externe Georges Leygues și diplomatul Jules Cambon din partea Franței, contele Lelio Bonin-Longare din partea Italiei și viconte Kikijiro Ishii din partea Japoniei, iar din partea României documentul a fost semnat de Take Ionescu, ministru de Externe și Dimitrie I. Ghica, ministru plenipotențiar. De menționat că, prin semnătura reprezentanților Marii Britanii, actul unirii Basarabiei a fost recunoscut și de dominioanele britanice India, Noua Zeelandă și Africa de Sud. Marea Britanie a mai făcut acest lucru doar prin tratatele de pace semnate cu foștii inamici și prin Conferința ambasadorilor referitoare la Albania. De precizat, de asemenea, că reprezentantul Japoniei, viconte Ishii, a semnat documentul după două zile, pe 30 octombrie 1920, nefiind prezent la ceremonia semnării din 29 octombrie, întrucât se afla la Bruxelles.

Prin Tratat, se recunoștea legitimitatea unirii Basarabiei cu patria-mamă și suveranitatea României asupra teritoriului dintre Prut, Nistru și Marea Neagră. Tratatul așeza pe o nouă bază relațiile româno-sovietice, din punctul de vedere al normelor dreptului internațional. În preambulul tratatului se preciza: „Considerând că în interesul păcii generale în Europa trebuie asigurată încă de pe acum în Basarabia o suveranitate care să corespundă aspirațiilor populațiunii și să garanteze minorităților de rasă, religie sau limbă protecțiunea ce le este datorită; Considerând că din punct de vedere geografic, etnografic, istoric și economic unirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată; Considerând că populația Basarabiei a manifestat dorința de a vedea Basarabia unită cu România; Considerând, în sfârșit, că România din propria ei voință dorește să dea garanții sigure de libertate și dreptate, fără deosebire de rasă, de religie sau limbă, conform Tratatului semnat la Paris la 9 decembrie 1919, locuitorilor atât din vechiul Regat al României, cât și al teritoriilor de curând transferate. Au hotărât să încheie tratatul de față”.

După această argumentare urma decizia: „, Art. 1. Inaltele Părți Contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar dintre Bucovina și Basarabia, și acest vechi hotar”. Articolul 2 preciza modalitățile de stabilire a frontierei pe teren : „O comisie compusă din trei membri, dintre care unul va fi numit de Principalele Puteri Aliate, unul de România și unul de Consiliul Societății Națiunilor pe seama Rusiei, va fi constituită în termen de 15 zile, cu începere de la punerea în vigoare a tratatului, spre a fixa pe teren noua linie de frontieră a României”. În articolul 3 era prevăzută „obligativitatea României de a asigura tuturor locuitorilor Basarabiei aceleași drepturi și libertăți ca tuturor locuitorilor Regatului României”. În articolul 9 (ultimul) se

preciza că „Înaltele Părți Contractante vor invita Rusia să adere la tratatul de față, de îndată ce va exista un guvern rus recunoscut de ele. Ele își rezervă dreptul de a supune arbitrajului Consiliului Societății Națiunilor chestiunile care ar putea fi ridicate de guvernul rus cu privire la detaliile acestui tratat, fiind bine stabilit că fruntariile definite de acest tratat, precum și suveranitatea României asupra teritoriilor pe care le cuprinde, nu vor fi puse în discuțiune”. Prin adăugarea acestui ultim articol la Tratat se avea în vedere „ideea că se va putea realiza în viitor o aderare și, implicit, o recunoaștere din partea Statelor Unite ale Americii”. Tratatul urma să fie ratificat de toate puterile semnate, iar instrumentele de ratificare urmau să fie depuse la Paris.

Conceput în spiritul Pactului Ligii Națiunilor, Protocolul de la Paris recunoștea actul plebiscitar din 27 martie 1918, el încadrându-se în ansamblul de tratate internaționale care consacra *de jure* desăvârșirea statului național unitar român. Era o situație *de facto*, rezultată din voința liber exprimată a unui stat suveran și independent. Odată cu recunoașterea suveranității României asupra Basarabiei, părțile contractante ale Tratatului se obligau să acorde „asistență României” în cazul vreunei încercări rusești de a reanexa Basarabia.

La câteva zile după semnarea Tratatului, pe 1 noiembrie 1920, Rusia sovietică a protestat față de acesta, printr-o notă comună cu Ucraina, în care au transmis guvernelor statelor semnate următoarele : „Aflând că între Marile Puteri Aliate și România s-a semnat Tratatul cu privire la alipirea la aceasta din urmă a Basarabiei, guvernele Republicilor Sovietice ale Rusiei și Ucrainei declară că ele nu pot recunoaște ca având putere înțelegerea cu privire la Basarabia făcută fără participarea lor și că ele nu se consideră în nici un fel legate de tratatul încheiat pe această temă de alte guverne”. Față de protestul sovietic, prim-ministrul Alexandru Averescu și ministrul de Externe Take Ionescu au răspuns cu demnitate și fermitate, la 10 noiembrie 1920, declarând că „Unirea Basarabiei cu România este o chestiune definitivă rezolvată și guvernul roman nu o pune sub semnul îndoielii. Chestiunile secundare referitoare la schimbarea de suveranitate și care au fost rezolvate prin zisa convenție sunt singurele hotărâri să precizeze relațiile dintre România și Rusia”.

Protestul Sovietelor nu a fost luat în considerare de către Marile Puteri, dar absența Rusiei de la Conferință a fost percepută ca un „aspect vulnerabil” al Tratatului din 28 octombrie 1920. Așa cum remarcă istoricul J.B. Duroselle, absența semnăturii Rusiei făcea ca frontiera româno-sovietică să fie „singura frontieră europeană” a acesteia care „nu a fost stabilită printr-un acord liber fixat”.

După o perioadă de așteptare, în speranța că guvernul de la Moscova ar putea reveni la o poziție corectă, dar și a unei eventuale aderării a S.U.A. la

Tratat, puterile semnatare au hotărât ratificarea acestuia. Între timp, însă, ele au recunoscut rând pe rând puterea sovietică și au omis să mai ceară recunoașterea Tratatului de către Moscova. Motiv care-l făcea pe Nicolae Titulescu să aprecieze că „la noi s-a comis greșeala de a considera acest tratat ca o sursă de drept cu condiția ca el să fie ratificat de semnatori”.

În realitate, ratificarea n-a urmat o cale directă și imediată. România a ratificat Tratatul, la 19 mai 1922, tot atunci depunându-se instrumentele de ratificare la Paris. Marea Britanie a ratificat Tratatul în aceeași zi cu România, la 19 mai 1922, Franța la 11 mai 1924, Italia la 7 martie 1927. Japonia nu l-a ratificat, iar S.U.A. îl vor recunoaște într-o anumită formă, în 1933. S-a făcut „greșeala de a nu cere Japoniei ratificarea în momentul când chestiunea îi era indiferentă, sau chiar agreabilă” - opina Titulescu. Mai târziu, Japonia nu-l va ratifica și datorită interesului de a menaja Uniunea Sovietică, Titulescu conchidea că, „din punct de vedere juridic, Tratatul din 1920 nu ne poate da Basarabia. El are totuși o mare valoare morală. El angajează Marea Britanie și Franța care ar putea cu greu să ne conteste - vorbind în mod juridic - posesiunea legală a Basarabiei odată ce au semnat și ratificat Tratatul din 1920. De aceea, în toată politica pe care am urmat-o față de Rusia, am avut grijă să evit novațiunea, adică substituirea unei semnături a Sovietelor semnăturii Angliei și Franței. Rusia poate să-și schimbe forma de guvernământ. Noul guvern rus poate reîncepe politica Sovietelor și spune: ceea ce s-a făcut înaintea mea este nul. De aceea, nu am urmărit novațiunea, adică recunoașterea Basarabiei numai de către Soviete. Am vrut cumulul. Îl obținusem”. Ceea ce însemna recunoașterea Basarabiei ca teritoriu românesc și de către Anglia, Franța și Italia. Gheorghe Brătianu afirma, la rândul său, că „chestiunea Basarabiei constituie un caz foarte deosebit și una din cele mai interesante probleme ale dreptului internațional”.

Referitor la neratificarea de către Japonia a Tratatului de la Paris, din 28 octombrie 1920, cercetătorul american Bruce A. Elleman a studiat o serie de documente din arhiva Ministerului de Externe nipon, ajungând la concluzia că, începând din aprilie 1924, sovieticii au întreprins acțiuni diplomatice pentru a convinge autoritățile de la Tokyo să nu ratifice documentul în cauză, privind recunoașterea actului Unirii de la 27 martie 1918 și a suveranității României asupra teritoriului Basarabiei. În ziua de 20 ianuarie 1925, a fost semnată la Beijing o convenție sovieto-japoneză privind relațiile reciproce, care includea, în anexă, ca parte integrantă a documentului, și scrisorile secrete schimbate între împuterniciții celor două guverne. La cererea Moscovei, guvernul de la Tokyo se angaja să nu întreprindă pașii necesari pentru ratificarea tratatului, până când documentul nu va fi fost ratificat de toate puterile semnatare. Din punctul de vedere al Japoniei, bunele relații cu Uniunea Sovietică erau

importante în acea perioadă, pentru rezolvarea propriilor diferențe teritoriale referitoare la Insulele Kurile, cât și datorită avantajelor comerciale oferite de partea sovietică. Documentul era cunoscut guvernului român chiar de la data semnării lui, articole pe această temă apărute în presa occidentală, fiind semnalate de diplomați români Ministerului Afacerilor Străine de la București.

Potrivit opiniei lui Bruce A. Elleman, în mare măsură, dreptul României asupra Basarabiei „a rămas nerecunoscut” datorită acordului sovieto-japonez din 1925. Kremlinul a mers mai departe, amenințându-i pe japonezi după ratificarea documentului de către Italia, la 22 mai 1927, că un act similar ar fi considerat de Moscova ca „vădit ostil”. Guvernul Japoniei a continuat să tot amâne ratificarea, permițând astfel Moscovei să negocieze, tot în secret, un acord cu Berlinul. Așa se va ajunge, la 23 august 1939, la protocolul secret al Pactului Molotov-Ribbentrop, care stipula că Germania nu se va opune anexării Basarabiei de către Uniunea Sovietică. Istoricul britanic conchide că „deoarece Tratatul de la Paris n-a fost ratificat, sprijinul internațional pentru România a fost infructuos”. În aceeași înălțuire de înțelegeri oculte poate fi înscrisă și cererea Moscovei, din iulie 1940, după anexarea Basarabiei, ca Japonia „să recunoască Basarabia ca parte integrantă a Uniunii Sovietice”. Teza este confirmată de istoricul Florin Constantiniu, care a apreciat că neratificarea de către Japonia a făcut inoperant Tratatul din 28 octombrie 1920. În opinia cercetătorului american Charles King, odată ce Japonia nu a semnat niciodată Tratatul din 28 octombrie 1920, iar „Statele Unite și Rusia nici nu au fost invitate să-l semneze, el a rămas un instrument fără mare valoare juridică”.

În ceea ce privește poziția S.U.A., trebuie arătat, în primul rând faptul că, deși reprezentată la Conferința de Pace din anul 1919 la cel mai înalt nivel, prin persoana președintelui W. Wilson, această țară nu și-a pus semnătura pe nici unul din tratatele sistemului Paris-Versailles. Strategia S.U.A. în problema Basarabiei pornea de la principiul că nimic nu se poate hotărî fără participarea reprezentanților guvernului de la Moscova. Așa cum rezultă și din întrebarea adresată de R. Lansing șefului delegației române în legătură cu plebiscitul în Basarabia, S.U.A. își însușiseră punctul de vedere susținut de fostul ministru de externe, S. Sazonov și fostul ambasador, V. Maklakov. Față de speranța exprimată de reprezentanții Franței, Marii Britanii, Italiei și Japoniei, la începutul lunii ianuarie 1920, în sensul că Statele Unite se vor alătura lor în acțiunea de semnare a tratatului de recunoaștere a suveranității românești asupra Basarabiei, reacția nord-americanilor a fost negativă. Secretarul de stat al S.U.A., E. Bainbridge Colby, propunea la 2 octombrie 1920 președintelui Woodrow Wilson să nu semneze un accord referitor la Basarabia. Prin principiile stabilite în „Nota Colby”, S.U.A. își enunțau politica față de toate modificările teritoriale care afectează Rusia. Washingtonul nu accepta nicio

schimbare a atitudinii în această chestiune, până când Rusia nu avea un guvern care reprezintă poziția poporului rus, subliniind și că „semnarea tratatului în acest moment nepotrivit ar face să explodeze cauza bolșevicilor, cu rezultate de anvergură și efecte negative”. Administrația S.U.A. recunoștea că aspirațiile de eliberare ale națiunilor care trăiesc pe teritoriile anexate cu forța de Rusia sunt legitime, dar, în același timp, deciziile de importanță vitală pentru Rusia, și în special cele referitoare la suveranitatea asupra teritoriului fostului Imperiu Rus, „trebuie amânate”. Era, desigur, și cazul Basarabiei.

Președintele W. Wilson și-a însușit această poziție, arătând că „noi nu vom semna un tratat referitor la Basarabia”, care ar fi „o acțiune pripită de natură să dea bolșevicilor un nou pretext pentru stârnirea spiritului național pe motivul că Aliații ar dispune de teritoriul rusesc”. Se explică astfel de ce Tratatul din 28 octombrie 1920 nu poartă și semnătura S.U.A., ceea ce nu înseamnă că Statele Unite n-au recunoscut niciodată Unirea din martie 1918.

O schimbare notabilă a atitudinii Washingtonului în această chestiune se produce după 1930, în contextul în care administrația S.U.A. a recunoscut oficial Lituania, Letonia, Estonia, Finlanda și teritoriile care făceau parte integrantă din Polonia. În nota din 18 februarie 1930, Departamentul de Stat propunea corectarea acestei poziții. Cu referire la Basarabia se indica : „În nici un alt caz rușii n-au abuzat mai brutal o națiune mică și n-au anexat mai arbitrar un teritoriu dintr-o țară prea slabă pentru a se apăra. Și dintre toate aceste anexări, Basarabia a fost cea mai recentă. Este, fără îndoială, necesar ca, din aceste motive, principalele puteri ale lumii civilizate să se grăbească să repare acest rău”.

Această stare de lucruri era sesizată de ministrul delegat Citta Davila de la legația română din Washington, într-un memorandum adresat secretarului de stat al S.U.A., Cordell Hull, în martie 1933, în care se sublinia că „singură printre toate țările din lume, cu excepția, desigur, a Rusiei, Statele Unite ale Americii mențin o discriminare evidentă, o discriminare publică față de Basarabia”.

În legătură cu problema ridicată de ministrul delegat român, pe 12 aprilie 1933, secretarul de stat Cordell Hull a pregătit pentru președintele Franklin Delano Roosevelt un memoriu prin care propunea repararea greșelii făcute de S.U.A. în ceea ce privește atitudinea în chestiunea Basarabiei. „După o examinare atentă a faptelor - scria Cordell Hull - am ajuns la concluzia că nu mai există niciun motiv pentru care ar trebui să se adere în continuare la doctrina enunțată de domnul Colby în 1920. Această atitudine față de Basarabia a fost menținută până în prezent, deși am recunoscut desprinderea de Rusia a altor teritorii, precum țările baltice. *În ciuda tuturor eforturilor de deznaționalizare din partea Rusiei, caracterul românesc al Basarabiei a fost*

păstrat și populația încă este de o covârșitoare majoritate română, chiar și în statisticile rusești (subl. ns.). Dimpotrivă, sunt de părere că ar trebui să recunoaștem acum situația de facto. Acest lucru poate fi îndeplinit printr-un act administrativ simplu”. La 21 iunie 1933, asistentul secretarului de stat, Wilbur John Carr, anunța pe ministrul delegat român despre rezolvarea acestei probleme.

Pe baza cercetărilor temeinice întreprinse în arhivele americane de regretatul istoric român Gh. Buzatu și apoi de alți specialiști din țara noastră s-a putut demonstra că, începând de la 1 iulie 1933, S.U.A. au recunoscut *de facto* și *de jure* dreptul istoric al României asupra Basarabiei. Era vorba de o recunoaștere indirectă, dat fiind că Basarabia a fost inclusă în cota de emigrație a României pentru S.U.A., la sugestia secretarului de stat, Cordell Hull. Acest lucru echivala cu recunoașterea suveranității României asupra teritoriului dintre Prut și Nistru.

Titlul României asupra Moldovei dintre Prut și Nistru se întemeia nu numai pe drepturi istorice și hotărârea liber exprimată a locuitorilor săi, recunoscută internațional, dar și pe o realitate evidentă: indiscutabila preponderență a elementului românesc, care s-a păstrat în pofida măsurilor intense de rusificare.

În concluzie, lupta diplomatică îndârjită desfășurată de reprezentanții țării la Paris, așa cum remarcă istoricul Florin Constantiniu, relevă cu prisosință faptul că „*România Mare nu este creația artificială a tratelor de pace din anii 1919-1920*”. Hotărârile privind România adoptate la Conferința de Pace de la Paris-Versailles au consfințit o realitate etnică și istorică, iar generațiile de azi și de mâine au datoria sfântă de a lupta mai departe pentru consolidarea statului național și a demnității naționale.

SERVICII SECRETE**INTELLIGENCE MOZAIC****Alexandru Omeag****CENTENARUL ARMISTIȚIULUI VĂZUT DIN CULISE**

Manifestările grandioase de la Paris, organizate pentru a marca Centenarul Armistițiului (11 noiembrie 1918), au constituit un bun prilej pentru autoritățile franceze de a abate atenția opiniei publice de la unele probleme sensibile cu care se confruntă președintele Emmanuel Macron (*criza carburanților, tensiunile din rândul militarilor, reforma în justiție, bugetul pentru 2019 etc.*).

Marele eveniment a avut și **unele picanterii**, pe care tabloidele pariziene nu au ezitat să le taxeze cum se cuvine, astfel:

- Un grup de generali influenți a lansat ideea organizării unei ceremonii oficiale la Domul Invalizilor, pentru „omagierea celor opt mareașali ai Marelui Război, care au condus trupele franceze”, deci și a controversatului mareșal Philippe Pétain. Consilierii președintelui Emmanuel Macron l-au sfătuit pe șeful statului să nu gireze cu autoritatea sa o astfel de manifestare, având în vedere că Pétain, erou în Primul Război Mondial, și-a pierdut titlul de mareșal după condamnarea din 1945, fiind acuzat de colaborare cu Germania Nazistă. Pentru a „liniști apele”, Florence Parly, *ministrul francez al apărării, a instituit, începând cu 10 noiembrie 2018, o „indemnizație specifică înalților responsabili militari”, de care vor beneficia 61 de generali și ofițeri. Astfel, de exemplu, François Lecointre, Șeful Statului Major Interarme, va primi, pe lângă salariul cuvenit, o indemnizație anuală de 57.500 euro, la care se va adăuga și o parte variabilă ce poate ajunge la 36.000 euro/an.*

- La 7 noiembrie a.c., Direcția Generală de Securitate Internă –DGSI ar fi anihilat „*un grup paramilitar de extremă dreapta*”, care pregătea un atac terorist la adresa șefului statului, cu prilejul participării sale la manifestările memorialistice de la *Charleville-Mézières* (Ardennes). Patru nebuni, autointitulați „*supaviețuitorii*”, conduși de un pensionar de 68 ani și aflați deja în atenția subunității antiteroriste, ar fi anunțat pe rețelele de socializare că și-au părăsit domiciliile, pentru a se întâlni undeva în apropiere de traseul președintelui. Surse din interiorul structurilor franceze de intelligence susțin, însă, că dejucarea atentatului nu ar fi decât o parodie, sau mai bine-zis un

cadou făcut lui *Nicolas Lerner*, noul patron al DGSI, instalat în funcție la finele lunii octombrie 2018.

- O demonstrație inedită împotriva prezenței la Paris a președintelui Donald Trump a avut loc chiar pe Champs-Élysées, în momentul în care limuzina prezidențială îl transporta pe șeful Casei Albe la manifestările oficiale. Protestatarele, cu bustul gol, care făceau gesturi obscene, au fost ulterior amendate pentru „*exhibiții sexuale și perturbarea circulației*”.

SERVICIILE SECRETE TREBUIE SĂ EVITE GREȘELILE TRECUTULUI

Recent pensionat, **magistratul Guy Rapaille, care a condus timp de 12 ani faimosul „Comitet R”** (*Comitetul permanent pentru controlul serviciilor de informații*) din Parlamentul belgian, **a schițat o radiografie a stării actuale a structurilor belgiene de intelligence**, subliniind următoarele:

- În mod cert, acțiunile serviciilor de spionaj străine sunt în creștere pe teritoriul regatului, celor rusești și chineze – tradițional interesate de Belgia și instituțiile comunitare și transatlantice – adăugându-se cele din Turcia, Maroc, Rwanda (sic!) și, mai recent, cele spaniole, după declanșarea afacerii Carles Puigdemont. Din păcate, focalizarea activităților pe combaterea terorismului și insuficiența resurselor umane și-au pus serios amprenta asupra eficienței celor două servicii belgiene de informații: Siguranța Statului (*La Sûreté de l'État*) și Serviciul General de Informații și Securitate (*Service Général du Renseignement et de la Sécurité - SGRS*).

- Structurile belgiene de intelligence trebuie să activeze într-o manieră cât mai obiectivă și să nu se înscrie neapărat în linia politică a unui guvern sau a unei anumite autorități. Preferabil să nemulțumești pe cineva, decât să furnizezi beneficiarului ceea ce îi place sau ar aștepta de la tine. Obiectivitatea și echidistanța sunt vitale pentru orice serviciu secret care se respectă și impune respect.

- Structurile de intelligence trimit informațiile beneficiarilor legali (politici și/sau militari), iar aceștia le pot lua sau nu în considerare pentru fundamentarea diverselor opțiuni, decizii sau strategii politice. Istoria are destule exemple în care nu s-a ținut seama de informații vitale, sau s-a încercat influențarea serviciilor pentru producerea de informații circumscrise unei anumite direcții sau politici. În ambele cazuri, s-au produs catastrofe: în prima variantă, cel mai elocvent exemplu este cel al lui Iosif V. Stalin, care nu a luat în considerare, până în ultima clipă, semnalele clare privind invadarea URSS; în cea de-a doua, avem exemplul președintelui George W. Bush, care a făcut presiuni asupra CIA să denatureze informații cu privire la existența armelor de

distrugere în masă din Irak, pentru a declanșa invazia militară care a condus la eliminarea lui Saddam Hussein.

Din păcate, așa ceva s-a întâmplat și în Belgia, când liderii politici nu au reacționat la informațiile furnizate, în 2008, de Siguranța Statului referitoare pericolul pe care îl reprezintă gruparea „*Sharia for Belgium*”. Unii dintre decidenți au rămas prizonierii anumitor mijloace de informare în masă care, la vremea aceea, prezentau respectiva grupare ca o asociație cu scopuri umanitare. Acum știm că o mare parte dintre jihadiști au fost membri ai acestei organizații...Păcat că a trebuit să treacă atâția ani până când informațiile furnizate de structurile de intelligence au avut și o reacție politică!!!

DONALD TRUMP SI TELEFONUL BUCLUCAS

Responsabili militari și din structurile americane de intelligence aflați în apropierea liderului de la Casa Albă sunt tot mai îngrijorați de ***încăpățânarea președintelui Donald Trump de a folosi, în continuare, un iPhone nesecurizat*** pentru a vorbi cu prieteni sau foști parteneri de afaceri, în pofida avertismentelor privind vulnerabilitățile ce ar putea fi speculate de serviciile de spionaj adverse și/sau parteneri.

În campania electorală, Trump folosea un Android, însă cei de la NSA l-au sfătuit să renunțe la telefoanele cu un asemenea mod de operare, din motive de securitate, sugerându-i să apeleze la cele de tip iPhone.

După investirea la Casa Albă, în mod oficial, președintele Donald Trump are acces la două celulare, ambele de tip iPhone: primul, are în memorie o listă restrânsă de persoane și instalate doar câteva aplicații autorizate, printre care și Twiter; pe cel de-al doilea îl folosește (doar) pentru a apela persoane din afara listei scurte, dar nu poate primi apeluri sau trimite mesaje text, nu poate capta imagini și nici să descarce aplicații. Ambele celulare au fost avizate de NSA și sunt verificate periodic.

Folosirea neautorizată a unui iPhone, chiar și pentru discuții cu prietenii sau diverse relații, creează noi riscuri de securitate și constituie o „mană cerească” pentru serviciile de spionaj rusești și chineze. Mai grav ar fi că, potrivit unor informații neverificate, președintele Donald Trump nu se desparte de acest telefon nici atunci când folosește linia fixă securizată de la Casa Albă pentru convorbiri sensibile sau ultrasecrete. În această situație, singura speranță a experților de la NSA este ca președintele Donald Trump să se abțină de la discutarea unor informații clasificate, atât timp cât buclucașul iPhone nesecurizat se află în preajma sa!

MAI MULTI BANI PENTRU SPIONII FRANCEZI

Proiectul de buget pe 2019 al guvernului francez, la care Comisia Europeană a solicitat „unele informații mai detaliate”, **alocă resurse financiare sporite Direcției Generale pentru Securitate Externă**. Astfel, locatarii „Piscinei” (n.n. Sediul central al DGSE din Bulevardul Mortier nr.141-Paris) ar urma să beneficieze de **342,992 milioane € pentru investiții proprii** (față de 285,62 mil.€ în 2018) și **465,281 milioane €** (445,6 mil. în 2018) **pentru salariile personalului**.

Sediul central al DGSE

Conform proiecțiilor bugetare, în cursul anului 2019 spionajul francez va angaja încă 200 de lucrători, cu prioritate ingineri, ciberneticieni și experți în comunicații, astfel încât DGSE ar trebui să dispună de 5.843 de angajați.

Direcția Generală pentru Securitate Externă dispune și de alte resurse financiare

semnificative care, ca și bugetul propriu, nu au fost supuse niciunei debateri parlamentare: așa-numitele „**fonduri speciale**” (nn. *Cheltuieli operative*), în sumă de **67,19 milioane euro**, folosite în principal pentru operațiuni clandestine. Conducerea DGSE se așteaptă, însă, ca suma respectivă să ajungă la cel puțin **75 milioane euro, la prima rectificare bugetară**.

SPIONAJUL PAKISTANEZ ARE UN NOU PATRON

Generalul-locotenent Asim Munir – șeful Inter-Services Intelligence (ISI)

La finele lunii octombrie 2018, **generalul-locotenent Asim Munir a preluat conducerea** celei mai influente agenții pakistaneze de securitate – **Inter-Services Intelligence (ISI)** -, aflată, după unele clasamente, pe primul loc în top-10 al celor mai puternice servicii secrete din lume. ISI își datorează această poziție numărului foarte mare de agenți, dar și puterii uriașe pe care o are în una dintre

cele mai mari țări din lume, deținătoare de facilități nucleare.

Asim Munir a ocupat, succesiv, următoarele funcții: atașat militar la Ambasada Pakistanului din Arabia Saudită; comandantul garnizoanei Gilgit-Balistan, la granița cu Regiunea autonomă Jammu-Kashmir, sub administrație

indiană, dar revendicată de Pakistan; director-general al Military Intelligence (serviciul de informații al armatei).

Oficial, directorul ISI este numit de prim-ministru, dar propunerea vine din partea ministrului apărării și, cel puțin până în prezent, nu a fost refuzată niciodată. Argumentul forte în desemnarea generalului-locotenent Asim Munir ca șef al ISI îl constituie experiența îndelungată în cooperarea cu doi dintre cei mai importanți parteneri strategici ai Pakistanului (China și Arabia Saudită).

Noul patron al spionajului pakistanez – musulman practicant – își propune să consolideze legăturile Islamului cu structurile autohtone de intelligence, fiind de așteptat totodată o mai puternică implicare a ISI în toate domeniile de activitate, cu precădere în sfera politicii interne.

ARABIA SAUDITA LANSEAZA SAGETI OTRAVITE SPRE WASHINGTON

Reacția vehementă a opiniei publice internaționale de condamnare a asasinării, la 2 octombrie a.c., în clădirea Consulatului general al Arabiei Saudite din Istanbul, a **jurnalistului Jamal Khashoggi, a provocat îngrijorarea autorităților de la Ryad**, care se așteaptă la sancțiuni din partea comunității internaționale.

Pentru a preveni adoptarea unor eventuale sancțiuni, îndeosebi din partea SUA, Prințul moștenitor, **Mohammad bin Salman Al Saud**, a cerut Serviciului General de Informații (*Al Mukhabarat Al A'amah*) să transmită în exterior, „*prin canale specifice*”, avertismentul că, „*potrivit tradiției beduinilor din deșert, orice insultă va fi răzbunată, indiferent de preț.*”

Pentru ca mesajul Prințului moștenitor să fie cât mai credibil, vor apărea și unele „*scurgeri de informații*”, potrivit cărora, în eventualitatea unor sancțiuni impuse de SUA și comunitatea internațională, Regatul saudit are pregătit un **plan de ripostă**, axat pe următoarele coordonate:

- **scăderea** extracției de țiței la 7,5 milioane de barili/zi, ceea ce ar urca prețul petrolului la peste 200 \$/baril;

- **renunțarea** la decontările în dolari și solicitarea achitării facturilor într-o altă monedă, pentru detronarea hegemoniei monedei americane;

- **răcirea** relațiilor cu Administrația de la Washington și apropierea de Teheran;

- **achiziționarea** de armament și tehnică de luptă din Rusia și China;

- **acceptarea** amplasării unei baze militare a Federației Ruse la Tabuk, în nord-estul regatului, adică în apropiere de Siria, Israel, Liban și Irak;

- **acordarea** de sprijin financiar mișcărilor Hamas și Hezbollah.

UMILIREA RUSIEI ȘI INTERESELE SUA ÎN EUROPA

Într-o analiză difuzată recent pe o rețea de socializare, **Eric Denécé**, director al Centrului de Cercetări privind Activitatea de Informații, cu sediul la Paris, trece în revistă **acțiunile spionajului rus în Occident, făcând referiri la activități ale unor servicii similare**. Opiniile analistului parizian, apropiat, după unele surse, serviciilor secrete franceze, converg spre următoarele concluzii:

► **Ofensivitatea serviciilor secrete rusești este o realitate incontestabilă**, Occidentul confruntându-se atât cu operațiuni de spionaj clasic și acțiuni clandestine, cât și cu atacuri cibernetice de anvergură. Dar, sincer vorbind, nu putem afirma cu certitudine că toate activitățile de intelligence imputate Moscovei sunt organizate de SVR (Serviciul de Informații Externe) sau GRU (spionajul militar).

► **SVR și GRU nu sunt singurele servicii secrete active în Occident**. Chinezii sunt mult mai ofensivi și, să recunoaștem, toată lumea spionează pe toată lumea. Să nu uităm că afacerea Skripal a demonstrat clar că americanii și britanicii desfășoară activități informativ-operative și de recrutare în Federația Rusă.

► Deci, a înfiera doar acțiunile – reale – ale spionajului rus în Occident ar însemna să analizăm lucrurile dintr-o singură perspectivă, neglijând în mod deliberat „*reversul medaliei*”. Pentru a fi cât se poate de obiectivi, în dezbatere ar trebui să avem în vedere cel puțin trei elemente:

→ Americanii, ajutați sau urmați de aliații europeni, nu și-au onorat nici angajamentele și nici promisiunile făcute Moscovei după încheierea Războiului Rece, fie că vorbim despre extinderea NATO, intervenția în Libia, criza ucraineană sau acuzațiile sistematice de spionaj, fără a aduce probe concludente privind vinovăția Moscovei. Toate acestea au accentuat sentimentele antioccidentale ale rușilor și au stimulat ofensivitatea serviciilor secrete subordonate Kremlinului.

→ Și dacă spionajul rus este o realitate – la care trebuie să ripostăm pe măsură – nu putem uita că Statele Unite ale Americii sunt de departe țara cu cel mai agresiv și puternic serviciu de informații în termeni de efective, buget, tehnologii și acoperire geografică. Despre operațiunile CIA nu vorbește însă nimeni, iar atunci când se întâmplă acest lucru mass-media occidentale o fac cu timiditate și tangențial.

→ Problema se poate pune și în alți termeni, mult mai pragmatici: cine aduce astăzi cea mai mare atingere intereselor politice și economice ale Uniunii Europene – Rusia sau Statele Unite? Faptele vorbesc de la sine. Sub umbrela apărării drepturilor omului și a luptei împotriva terorismului se interzice

comerțul cu Iran și cu alte state considerate de Washington ca nefrecventabile, iar firme comunitare sunt frecvent amendate sub pretextul combaterii corupției.

În finalul analizei sale, analistul francez susține necesitatea sporirii eforturilor de contracarare a activităților spionajului rus, dar avertizează asupra pericolului de a striga mereu „lupul, lupul” pentru orice acțiune ostilă intereselor occidentale.

GEOPOLITICA SI STRUCTURILE DE INTELLIGENCE

Analiști politico-militari occidentali, cu conexiuni în rândul structurilor de intelligence, acreditează ideea că ***geopolitica nu poate fi ruptă de serviciile secrete***, subliniind următoarele:

► Recunoașterea rolului și locului serviciilor secrete în războiul psihologic sau în manipularea maselor este esențială pentru a face lumină în istoria unei discipline, cum este geopolitica, și pentru deschiderea unor noi piste de cercetare, fără îndoială promițătoare.

► Serviciile secrete și, în general, structurile de intelligence nu sunt aproape niciodată menționate în manualele și dicționarele de geopolitică sau, în cel mai bun caz, sunt amintite în treacăt, la abordarea unui anumit eveniment istoric, în care implicarea acestora a fost prea evidentă pentru a fi ignorată.

► Studiile de geopolitică care se limitează la producerea de documente cu destinație didactică pierd din substanță dacă nu integrează și realitățile din spionaj, contraspionaj și acțiuni clandestine. Practica a dovedit că anumite situații geopolitice nu pot fi înțelese pe deplin fără evaluarea implicării serviciilor de informații și securitate, care fac parte din arsenalul mijloacelor de acțiune ale fiecărui stat și ale multor actori nestatali.

► Geopolitica depinde, ca informația, de calitatea surselor. Ambele urmăresc să îmbunătățească cunoașterea plecând de la date provenite din diverse medii (surse umane, imagini, semnale, documente, observare directă etc.), care trebuie evaluate, analizate și sintetizate de o structură de intelligence (în scop operativ) sau dintr-o perspectivă academică, în cazul cercetării geopolitice.

► Altădată, serviciile secrete activau în cadrul Statului, însă în prezent se tinde spre supranaționalitate, după modelul unor structuri ca Interpol sau rețeaua Eșelon, pornind de la alți parametri de evoluție, cum ar fi cererea de transparență din partea opiniei publice sau avansul tehnologiilor de comunicare. De altfel, Internetul a devenit un teren de luptă și confruntare între structurile de intelligence din Est și din Vest.

ENIGMA ÎNCĂ MAI ARE ... SECRETE!

Eugen Nicolaescu și Ioan Gatea

Recent, un post de radio din Germania a relatat despre spionul Hans-Thilo Schmidt (nume de cod Asché sau Sursa D), cel care în anii 1930 a vândut francezilor secretele mașinii de cifru germane Enigma. Materialele pe care le-a furnizat au facilitat reconstituirea de către matematicienii polonezi, refugiați inițial pe teritoriul francez, a cablajelor rotorului mașinii Enigma.

*

Fost ofițer, Schmidt a fost nevoit să părăsească armata, fiind gazat în timpul Primului Război Mondial. Cu toate acestea, fratele său, Rudolf Schmidt, i-a asigurat un post în Biroul de cifru de la Cartierul General al armatei germane. După introducerea în funcțiune, în toate forțele armate germane a mașinii de cifrat Enigma, Schmidt l-a contactat pe căpitanul Gustave Bertrand, ofițer de informații francez cu numele de cod Rex, angajându-se să furnizeze informații despre această mașină de cifru, ofertă care i-a fost acceptată.

Timp de șapte ani, până când a părăsit postul său din Germania, Schmidt s-a întâlnit în mod regulat cu ofițeri de informații francezi în diferite orașe europene, cărora le-a furnizat manualul Enigmei, instrucțiunile de operare, liste cu cheile de criptare folosite și alte documente. Chiar dispunând de aceste materiale și informații, criptologii francezi nu au putut să decripteze mesajele Enigmei. Nici criptanaliștii britanici, la care au făcut apel colegii francezi, nu au putut să „spargă” Enigma.

În 1932, spionajul francez a predat materialele primite de la Schmidt Serviciului Criptologic polonez cu care începuse să colaboreze. Matematicianul Marian Rejewski a fost cel care a stabilit un sistem de ecuații ce descria funcționarea rotoarelor mașinii de cifru germane Enigma. Cheile de criptare furnizate de Schmidt au ajutat apoi la completarea necunoscutelor din formulele lui Rejewski, permițându-i să rezolve ecuațiile și să stabilească conexiunile cablurilor, astfel că se poate afirma că polonezii au fost primii care au putut decripta traficul cifrat al Enigmei.

Folosind descoperirile echipei de matematicieni polonezi conduse de Rejewski, britanicii au reușit să realizeze un puternic echipament de decriptare operativă a Enigmei, „Bomba” Turing-Welchman, care le-a permis să aibă acces la majoritatea traficului cifrat al germanilor cu mașina Enigma în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Înainte de a consemna finalul dramatic al celui care a vândut secrete privind mașina de cifrat Enigma, pentru deplina lămurire a cititorului, se cuvine să abordăm câteva aspecte tehnice și istorice determinante în desfășurarea evenimentelor menționate mai sus. De ce oare francezii și englezii

nu reușiseră să decripteze singuri Enigma? Care anume informații au fost hotărâtoare pentru criptologii polonezi peregrini forțați prin Europa? Reprezenta mașina de cifrat Enigma o culme criptografică și de ce? Ce cunoșteau specialiștii despre acest model de sistem criptografic, sau despre modelele înrudite.

Noul val criptografic - mașinile de cifrat cu rotor

Pe finalul Primului Război Mondial și în perioada următoare s-a cristalizat conceptul novator privind folosirea unui ansamblu de discuri coaxiale, aflate la fiecare pas în poziții relative diferite unele față de celelalte, prin care să circule semnalele de intrare, sau care prin sumări mecanice, să conducă la o cheie de cifrare, care determină semnalele de ieșire, cele cifrate.

Fiind vorba de un dispozitiv de cifrare, mașina trebuia să îndeplinească câteva cerințe minimale: să aibă capacitate criptografică ridicată sau foarte mare (să nu fie lesne „decriptabilă”), să permită setarea variabilă de la un grup de utilizatori la altul, să permită modificarea cheii de pornire de la un mesaj la altul, să aibă siguranță în funcționare (să nu fie sensibilă la erori tehnice sau umane care să compromită procesul de comunicare dintre corespondenți) și, nu în ultimul rând, să reclame condiții de transport, depozitare și utilizare în siguranță.

Pentru a face posibilă și o eventuală discuție privind prioritatea, consemnăm faptul că olandezul Hugo Alexander Koch, fiind vorba aparent de un hobby personal, a patentat în anul 1919 un dispozitiv care încorporează principiul rotorului. El a avut fantezia de a circula printr-un rotor nu numai un semnal electric, ci și un fluid. Însă nu a realizat practic niciun aparat de cifrat. Avea să atribuie patentul germanului Arthur Schrebius. Un amănunt anecdotic, a doua zi după Koch, în Suedia se înregistra un patent de aceeași natură de către Arvid Gerhard Damm.

Germanul Schrebius realizează, pentru uzul companiilor de poștă și telecomunicații un dispozitiv cu rotor prin care circulau doar 10 semnale distincte (cifrele). El a extins conceptul la 26 de intrări/ieșiri diferite – literele alfabetului. Inventatorul a numit această mașină de cifrat ENIGMA. Modelul inițial (A) era extrem de greoi și voluminos, motiv pentru care a fost abandonat. Modelul B reprezenta o joncțiune între o mașină de cifrat cu rotor și o mașină de scris obișnuită. Inventatorul a avut „curajul” să facă un compromis în ceea ce privește ușurința în exploatare și a definitivat Modelul C, în care literele de ieșire (intrarea se făcea cu o tastatură asemănătoare mașinilor de scris) erau semnalate de aprinderea unor beculețe alimentate de la baterii de lanternă. Întreg dispozitivul era pus într-o cutie de lemn de dimensiuni și greutate apropiate unei mașini de scris. Enigma încorporează astfel un rotor format din trei discuri mobile cu un cablaj particular care făcea legătura între

contactele de pe părțile laterale ale discului și un disc reflector de „întoarcere” a semnalului, cu 13 perechi de contacte (alfabet „reciproc”). Dezavantajul principal al mașinii consta în faptul că, după tastarea literei (o apăsare cam greoaie), trebuia observat sub ce literă de ieșire s-a aprins becuțelul, iar acea literă trebuia notată.

Însă în anii 1920 interesul pentru mașinile de cifrat nu avea o motivație suficientă, iar penuria de după război îndemna statele, organisme sau particularii interesați la prudență financiară. Altele erau prioritățile.

Enigma a fost expusă la Congresul din 1929 al Uniunii Poștale Internaționale și în anul următor a intrat în folosința Poștei germane. Deși i s-a făcut o promovare internațională intensă, rezultatul a fost aproape nul. Doar câteva exemplare au fost achiziționate pentru studiu de către armatele câtorva țări și de puține companii de comunicații. Firma producătoare se va dizolva în anul 1934, iar licențele s-au transferat unei noi companii înființate de doi foști directori de la vechea firmă.

Unii comentatori au asociat acest moment cu decizia lui Hitler de reînarmare a Germaniei și de ipotetica „naționalizare” a producției de astfel de dispozitive de uz... militar. Într-adevăr, analiștii armatei germane ajunseseră la concluzia că mașina de cifrat Enigma oferea garanții de securitate corespunzătoare, astfel că o nouă generație a acesteia a intrat în dotarea forțelor terestre, navale și aeriene ale Germaniei, desigur în versiuni diferite, precum și pentru Serviciul Diplomatic.

Nu era însă singurul tip de sistem criptografic folosit de armata germană în acea perioadă. Mașina de cifru concepută de Damm preconiza utilizarea în paralel a două rotoare, doar unul dintre ele fiind implicat direct în prelucrări criptografice. La o prezentare făcută la ambasada suedeză din Berlin, Damm îl întâlnește pe tatăl cunoscutului criptolog de mai târziu Yves Gylden. Cei doi înființează o companie de mașini de cifrat la care, printre acționari îi întâlnim pe un nepot al lui Alfred Nobel și pe un apropiat al acestuia, tatăl lui Boris Hagelin. Primele proiecte promovate de Damm sunt greoaie, voluminoase și manifestă multe erori de funcționare. În 1922 tânărul inginer Boris Caesar Wilhelm Hagelin este trimis la firma de mașini de cifru pentru a apăra interesele investiționale ale tatălui său și ale urmașului familiei Nobel. Damm face demonstrații cu mașina sa în Franța (1925) și pentru atașatul militar la Haga (1926), dar vinde foarte puține pentru că modelele sale, deși îmbunătățite, continuau să dea frecvente erori în funcționare. Speranțele firmei s-au năruit complet atunci când militarii suedezi au optat pentru Enigma germană.

Între timp, tânărul Boris Hagelin, simplificând modelul lui Damm, a realizat o mașină mecanică mai robustă, sigură în funcționare, de volum redus,

care imprima atât textul clar cât și cel cifrat pe o bandă de hârtie și a implementat soluții novatoare pentru obținerea cheii de cifrare, respectiv, descifrare, a fiecărei litere. Primele exemplare din această mașină de cifrat au fost comandate de armata suedeză încă din anul 1926. În anul 1936, Statul Major General francez i-a cerut lui Boris Hagelin să proiecteze o astfel de mașină „*de buzunar*”. Ambițiosul inginer a reușit să răspundă convingător provocării și a primit o comandă de 5000 de exemplare din modelul C-36.

Așadar, în piața din ce în ce mai absorbantă de mașini de cifrat rămăseseră doar doi competitori principali. Enigma devenise total aservită intereselor germane. Mașinile Hagelin vor deveni, ulterior izbucnirii celui de-Al II-ea Război Mondial, exclusiv americane, după emigrarea cu peripeții a lui Boris în America, unde modelul M-209, îmbunătățit și cu contribuție americană, a intrat în dotarea armatei SUA.

Inițial, mașina Enigma nu a fost livrată decât armatei suedeze. Criptanaliștii suedezi dețineau deci avantajul bune cunoașteri a principiilor de funcționare și a detaliilor constructive inițiale. După cum am văzut, niciun alt stat nu manifesta un interes deosebit față de Enigma înainte de izbucnirea WWII, cu o singură excepție: Polonia.

Contribuția hotărâtoare a polonezilor

Așezată între doi potențiali inamici, Polonia avea nevoie să culeagă informații veritabile, motiv pentru care a înființat un nou Birou de Cifru, cu scopul de a monitoriza comunicațiile germane. Acesta a devenit operațional încă din 1926, deci de la începutul carierei comerciale a mașinii Enigma. Polonezii au mai realizat o premieră: au angrenat în munca de cifru matematicieni valoroși, nu doar lingviști. În acest scop, Biroul de Cifru a organizat un concurs de criptografie la care a invitat 20 de matematicieni de la Universitatea din Poznan, toți vorbitori fluenți de germană. Trei dintre aceștia s-au dovedit talentați în „*spargerea*” cifrurilor și au fost imediat admiși. Cel mai dotat s-a dovedit a fi Marian Rejewski.

Imediat, în atenția Biroului de Cifru a intrat una din primele generații ale mașinii Enigma. Proverbiala pedanterie germană crease una dintre primele breșe importante în securitatea mașinii Enigma: Cheia curentă de cifrare a unui mesaj era reprecizată într-o manieră vulnerabilă în preambulul telegramelor, ceea ce le-a permis criptanaliștilor să cunoască poziția de start a discurilor din rotor. Deoarece francezii nu reușiseră, în ciuda informațiilor furnizate de spionul din Serviciul de Cifru german, au decis să furnizeze informațiile procurate colegilor britanici și polonezi. Acest fapt a permis ca, la sugestia polonezilor, ofițerul de informații francez să orienteze sursa sa către procurarea acelor documente și materiale cu adevărat utile decriptoarelor. Pe finalul anului

1932, sursa a furnizat manualele cu instrucțiunile de folosire și întreținere a mașinii Enigma, inclusiv două pagini din cheile de lucru zilnice.

Toate acestea au creat un avantaj enorm pentru polonezi. Eforturile lor în spargerea mașinii Enigma au fost totuși îngreunate de faptul că germanii schimbau des elementele constructive variabile ale mașinilor, nu aveau avantajul francezilor de a deține un spion chiar în Serviciul de Cifru german, la care s-a adăugat iminenta invadare de către germani a Poloniei. Criptanaliștii polonezi, deși aflați într-un stadiu avansat de punere sub control a comunicațiilor germane cu Enigma, s-au văzut sufocați de dificultăți majore pentru depășirea cărora, cu cinci săptămâni înainte de invazie, Statului Major General Polonez a decis ca Rejewski și colegii lui să prezinte stadiul succeselor lor, să probeze că Enigma este decriptabilă, dar să arate și dificultățile care mai trebuiau depășite, reprezentanților serviciilor de informații britanic și francez întruniți în vecinătatea Varșoviei.

La data de 5 septembrie 1939 Biroul de Cifru a început preparativele de evacuare, trecând pe 17 septembrie granița în România, după ce selectaseră tot ce era important într-un camion. Pentru că românii au confiscat camionul și i-au separat pe militari de civili, cei trei criptologi au plecat pe cont propriu la București. Aici, după ce au trecut pe la ambasada britanică, au mers la ambasada Franței, unde după rostirea parolei de recunoaștere stabilite anterior, au fost instruiți cu modalitatea de a ajunge la Paris. Pe 20 octombrie 1939, și-au reluat preocupările într-o stație de contrainformații radio de lângă Paris. Desigur, și englezii îi așteptau la Bletchley Park. Lângă Paris, exploatând informațiile obținute de francezi de la *Hans-Thilo Schmidt*, inclusiv datele furnizate la începutul colaborării cu francezii, polonezii reușesc decriptarea unor mesaje Enigma din anul 1939. Datele găsite acolo au făcut posibilă soluționarea ecuațiilor concepute de matematicienii polonezi, prin reducerea parametrilor necunoscuți.

Meticulozitatea și iresponsabilitatea autorilor germani ai instrucțiunilor de folosire a mașinii Enigma s-au dovedit păguboase și acestea au venit în sprijinul criptanaliștilor. „*Instrucțiunile*” de folosire a mașinii de cifrat conțineau, pentru verificare, un text clar și criptograma corespunzătoare pentru o anume setare fizică a mașinii, folosind o cheie curentă de cifrare (de start), precizată de asemenea !! Ce mană cerească pentru criptanaliști!

După victoria Germaniei asupra Franței din 24 iunie 1940, criptologii polonezi, de-acum cu identitate de împrumut franceză, se mută în zona neocupată, unde însă nu se mai pot ocupa de mesajele Enigmei germane sau elvețiene (mașina era și în dotarea acestora din urmă). Cum amenințarea germană viza și regiunea unde se retrăseseră, s-a trecut la evacuarea (nu fără peripeții) a polonezilor spre Anglia.

Epilog

După Bătălia pentru Franța, agentul francez care fusese ofițerul de caz al lui Schmidt, a fost capturat și torturat de Gestapo, astfel că l-a trădat pe Schmidt ca fiind spion francez. Ca urmare, Schmidt a fost arestat, iar în 19 septembrie 1943 fiica sa, Giselle, a fost chemată să-i identifice trupul neînsuflețit.

În demersul ziaristic amintit mai sus, s-a pus și problema dacă și în ce măsură a avut un impact major asupra cursului războiului trădarea lui Schmidt. Este, credem, hazardat să se afirme că fără acțiunea lui Schmidt de a vinde secretele Enigmei, aceasta nu ar fi putut să fie „*spartă*” niciodată și, cu atât mai puțin, că soarta războiului ar fi fost alta. Și în ceea ce privește „*exclusivitatea*” poloneză lucrurile trebuie nuanțate. Să rememorăm „*discreția*” britanică manifestată în evenimentele provocate de „*Telegrama Zimmermann*”.

În conformitate cu bunul lor obicei, britanicii au apărut întotdeauna, uneori chiar dincolo de limitele rezonabile, sursele și metodele de lucru și succesele criptanaliștilor și ale ofițerilor de informații. Este indubitabil că, potrivit rezultatelor partajate cu aliații de peste ocean, față de care partenerii americani au manifestat aprecieri și înaltă recunoaștere la nivelul cel mai înalt, în celebra operațiune *Ultra*, britanicii controlau o mare parte din mesajele cifrate ale forțelor armate germane, întrucât cu mașina *Enigma* germanii protejau cele mai importante comunicări militare.

În final, criptanaliștii britanici comentau cu umorul specific englezesc procedeul de obținere a informațiilor secrete criptate de germani cu mașina *Enigma* astfel: „*Not too hard as to be impossible, but difficult enough to be an enjoyable challenge.*” („Nu atât de greu încât să fie imposibil, dar suficient de dificil ca să fie o provocare plăcută”).

Din punct de vedere jurnalistic, un ultim punct al dezbaterii a constatat în a se aprecia dacă Hans Thilo Schmidt poate fi venerat ca un erou sau el a trădat secrete pentru bani? Răspunsul este evident, dacă avem în vedere că el nu a oferit secretele Enigmei aliaților din rațiuni politice sau morale, el le-a vândut pentru mulți bani, iar trădarea sa a început cu doi ani înainte ca naziștii să preia puterea. Dorința sa de a se împotrivi regimului nazist a apărut mai târziu, astfel că nu se poate afirma că ar fi fost un erou.

Cartea de spionaj: „ÎN CASA INAMICULUI” („IN THE ENEMY HOUSE”)

Alecuș Fărău

La întâlnirea cu Roosevelt și Churchill de la Teheran din 28 noiembrie 1943, Stalin afișa o vădită indispoziție. Motivul? Aflase despre „Acordul de la Quebec” dintre Statele Unite și Marea Britanie privind cooperarea pentru producerea armei nucleare. Acordul de la Quebec era un document extrem de delicat deoarece trebuia ținut secret față de Stalin, aliatul anglo-americanilor din Războiul anti-fascist, în care sovieticii duceau pe atunci greul luptelor din răsăritul Europei. De aceea, lista celor care au luat cunoștință de acest document foarte important era una foarte restrânsă, doar câțiva consilieri și comandanți militari știind de el. S-au luat măsuri extraordinare pentru a interzice ca persoane neautorizate să ia cunoștință de document. Acordul fusese semnat la mijlocul lunii august 1943, dar după numai 16 zile informația despre el se afla deja pe biroul lui Stalin.

Performanța fusese realizată de un cuplu de spioni sovietici - o cârtiță (încă neidentificată pe deplin, dar bănuită) din conducerea MI5 britanic și versatul ofițer de informații GRU, Sonia. Evident că Stalin a ordonat o vastă operațiune de spionaj pentru descoperirea secretelor bombei atomice. În cele ce urmează, prezentăm pe scurt istoria agentului FBI și criptanalistei care i-au descoperit pe spionii ruși ce acționau pentru aflarea secretelor bombei atomice pe care o produceau americanii și care a fost detonată în vara anului 1945 asupra Japoniei la Hiroșima și Nagasaki.

*

În septembrie 1996, un bătrân șef al unei rețele de spionaj sovietice se afla în fața unui mormânt din Cimitirul Pinelawn, Long Island, New York. După cum se obișnuiește în astfel de cazuri, el a lăsat un eșantion de sol din dacha lui din Rusia ca un tribut în memoria celor doi agenți care au plătit cu viața acțiunile lor de spionaj. Ofițerul KGB Alexander Feklisov, cunoscut sub numele de „Sașa”, spunea în gând: „Iartă-ne pentru că n-am știut cum să vă salvăm viața”.

Această poveste a urmăririi spionilor atomiști ai Rusiei - limitată doar la execuția din iunie 1953 a soților Julius și Ethel Rosenberg - și prietenia neașteptată rezultată din colaborarea de ani de zile a celor care i-au vânat, agentul FBI Bob Lamphere și „spărgătoarea de coduri” Meredith Gardner, se află în centrul atenției noii cărți a lui Howard Blum – „In the Enemy's House”.

Ar fi dificil de imaginat o pereche mai nepotrivită decât Lamphere și Gardner – entuziastul agent FBI, care intrase în Agenție în 1941, și solitara, bizara, sigură pe ea Gardner, cea care știa să citească la trei ani, învățase idiș,

ebraică, germană și spaniolă la opt ani, pentru ca la 23 de ani să devină fluentă într-o duzină de limbi străine. Lamphere evadase din orașul minier Idaho unde copilărise și deținuse un post în Departamentul Trezoreriei din Washington D.C., iar după obținerea unei diplome în drept fusese angajat în FBI. Gardner obținuse un doctorat în limba germană în 1938 la Universitatea Akron din Ohio și intrase în Agenția de Securitate a Armatei (ASA) la Arlington, în pofida standardelor restrictive impuse pe atunci femeilor. Din dorința de a contribui la cauza războiului în care intraseră Statele Unite, a învățat în trei luni japoneza și s-a avântat în decriptarea mesajelor trimise de Comandamentul Imperial de Război din Tokyo.

Colonelul Carter Clarke, primul locțiitor al Serviciului de Informații Militare, într-un moment de premoniție, a susținut că decriptorii de la Arlington Hall ar fi trebuit să citească și mesajele criptate rusești, astfel că a organizat în acest scop o celulă specială formată din doi oameni care să se ocupe de „*Problema albastră*”, după cum codificase chestiunea rusă. În mod misterios, inițiativa sa s-a sfârșit fără explicații după doar două luni, pentru a fi reluată mai târziu.

Între timp, Lamphere care se ocupase de corupția din rândul oficialităților guvernamentale americane, fusese „*recompensat*” cu desemnarea sa în echipa care se ocupa de spionajul sovietic, pe care o considera ca un prim pas înainte de trimiterea în dificilul post din Butte, Montana.

Evoluția care a schimbat totul s-a produs în august 1943, atunci când FBI a primit o scrisoare cu litere chirilice care detalia operațiuni ale unei rețele de spioni sovietici, condusă de un ofițer KGB sub acoperire diplomatică, Vasili Zubilin, ce opera în Statele Unite. Această știre a fost confirmată în septembrie 1945 de trădarea cifratorului sovietic de la Ottawa, Igor Guzenko, întărind suspiciunile că spionajul sovietic acționa și în Statele Unite. Doar după o lună, controversata agentă sovietică Elizabeth Bentley, cunoscuta „Regină roșie”, a pășit în biroul FBI din New Haven, Connecticut, dornică să furnizeze detalii despre activitatea sa de curier în rețeaua de spionaj a lui Iacov Golos. Bob Lamphere era electrizat, un război secret avea loc în Statele Unite și asta era ceea ce își dorea.

Acest șir de vești proaste pentru șeful șeful spionajului sovietic, generalul Pavel Fitin, l-a determinat pe acesta să oprească toate operațiunile din Statele Unite timp de șase luni pentru a proteja operația ENORMOZ - încercarea sovietică de a fura secretele americane ale bombei atomice. După ce savantul Igor Kurciatov și-a preluat noile atribuțiuni de șef al Laboratorului nr. 2 de la Moscova, destinate realizării bombei atomice rusești, noul rezident din New York, Leonid Kvasnikov, sosea în „*Marele Apple*” în martie 1943, sub

acoperirea de angajat al AMTORG, organizația comercială rusă pentru primirea de echipamente în leasing, din cadrul programului cu Statele Unite. Doi ofițeri promițători ai Primei Direcții din KGB, Alexander Feklisov - viitorul „Sașa” - și Anatolie Iațkov au fost trimiși la New York pentru a-l ajuta pe Kvasnikov în conducerea afacerii „Enormoz” cu americanii. Misiunea lor comună era să afle totul și cât mai repede posibil despre Laboratorul Național de la Los Alamos, unde oamenii de știință din SUA lucrau frenetic pentru a realiza bomba atomică.

Pe frontul criptanalitic, ASA continua să lucreze în „*Problema albastră*” și era bucuroasă să descopere că, în graba sa, în timpul ofensivei germane la porțile Moscovei din decembrie 1941, Serviciul de Cifru al Rusiei comisese „*păcatul de neadmis în criptografie*” – acela de a refolosi tabelele de supracifrare, anulând astfel elementul de bază care asigura siguranța că mesajele criptate nu puteau fi „*sparte*”. Această eroare fundamentală oferise decriptatorilor americani, între care și Gardner - care fusese repartizată să lucreze în „*Problema rusă*” în ianuarie 1946 -, o oportunitate extraordinară. Printr-o analiză laborioasă, Gardner a reușit, la sfârșitul lunii august 1947, să reconstituie cartea de coduri folosită de KGB. Colonelul Clarke a găsit deosebit de important raportul intitulat „*Correspondențe în traficul diplomatic*”, pentru a organiza prima întâlnire dintre criptanalistă și agentul de contraspionaj. Această întâlnire i-a prilejuit lui Lamphere accesul la o serie de mesaje clare schimbate între New York și Moscova datând din 1944 - dintre care unul i-a oferit nume extrem de apropiate oamenilor de știință americani care lucrau la Proiectul Manhattan.

În octombrie 1948, Lamphere și Gardner au primit aprobarea oficială de a colabora pentru exploatarea traficului decriptat de comunicații cifrate rusești prin telex, pentru a opri sustragerea secretelor de către sovietici și a informa cu evoluția problemelor strict pe cele câteva persoane nominalizate.

În următorii doi ani, Gardner și Lamphere au aprofundat descoperirea numelor rusești și americane date pentru acoperire, în efortul lor neobosit de a urmări rețeaua de spionaj sovietică din Statele Unite de pe vremea războiului și cea postbelică. Astfel, ei au aflat despre „*Antena*”, cum fusese redenumit „*Liberalul*”, pe care mai târziu l-au identificat fiind Julius Rosenberg, liderul rețelei de spionaj atomic sovietice din Statele Unite. Ei au descoperit apoi că „*Sașa*” se întâlnise cu Rosenberg de 50 de ori în trei ani. De asemenea, s-au familiarizat cu membri ai rețelei precum Joel Barr („*Meter*”) și Alfred Sarant („*Hughes*”), care lucrau în industria de apărare americană, precum și cu „*Ethel*”, identificată simplu ca fiind soția „*Liberalului*”.

Detonarea de către sovietici în anul 1949 a primei bombe atomice a generat unde de șoc și în alte locații decât cele din poligonul de testare de la

Semipalatinsk. Președintele Harry Truman a refuzat inițial să creadă că „acei asiatici” erau capabili să construiască un dispozitiv atomic, iar Lamphere resimțea tot mai mult greutatea secretelor despre care nu putea discuta cu șefii săi din FBI.

Între timp, agentul „Rest” de la Los Alamos, care livra materiale despre progresele americanilor în realizarea bombei atomice, prin intermediul lui „Sașa”, a fost transferat la Harwell, Centrul britanic de cercetări atomice, astfel că ofițerul rus de informații l-a urmat, continuând seria de întâlniri cu acesta. Lamphere descoperise un document esoteric dar interesant în arhivele Comisiei pentru Energie Atomică din SUA - o lucrare din 6 iunie 1944 cu titlul scriitor „*Fluctuațiile și eficiența unei instalații de difuzie*”, de Klaus Fuchs. Lamphere bănuia că un spion sovietic se număra printre cei 15 oameni de știință britanici selectați de fizicianul american Robert Oppenheimer să fie transferați în Marea Britanie în noiembrie 1943. Gardner confirmase această supoziție, astfel că cei doi au restrâns lista la doar două nume. Deși Lamphere era convins că spionul ar fi fost Rudolf Peierls, curând s-a confirmat că „Rest” era de fapt respectatul cetățean britanic naturalizat Klaus Fuchs.

Autoritățile americane i-au informat pe aliații britanici despre spionajul lui Fuchs, dar aceștia din urmă inițial nu au luat măsuri. Totuși, a fost unul care a acționat, și acesta era chiar un spion sovietic din ambasada britanică din Washington - Donald Maclean - care i-a informat pe sovietici că americanii i-au avertizat pe britanici despre Fuchs. Devotatul Fuchs furnizase, de asemenea, mentorilor săi informații despre dezvoltarea bombei cu hidrogen de către SUA, determinându-i pe sovietici să „reprofileze” un oraș sovietic într-unul închis, „Arzamas-16”, unde oamenii de știință ruși și-au folosit talentele pentru crearea unei bombe H. Presiunea neîncetată a FBI-ului asupra lui Fuchs a dus în cele din urmă la recunoașterea faptelor sale în ianuarie 1950, pentru care a primit o sentință la închisoare de 14 ani pentru spionaj. În timpul interogatoriului, Fuchs a oferit un detaliu tentant - numele contactului său, „Raymond”, în urmărirea cărora au pornit Lamphere și Gardner.

Așa cum se întâmplă adesea, interogarea unui suspect conduce la descoperirea altuia. În timp ce Lamphere îl interoga pe Fuchs la Londra, agenții săi speciali se concentrau pe un rezident din Philadelphia, Harry Gold, care uitase să distrugă o hartă din Santa Fe, New Mexico, atunci când a făcut curățenie în casă, fapt ce a dus la emiterea unui mandat de percheziție. Inițial, Gold a negat, dar în cele din urmă a recunoscut că a servit drept curier - „Raymond” - pentru Fuchs. La întoarcerea sa în Statele Unite de la interogarea lui Fuchs, Lamphere a aflat, de asemenea, de la Gold, care era în detenție, despre un al doilea spion la Los Alamos, un subofițer de armată cu o soție numită „Ruth”. Arestarea lui Gold a fost ultimul pion sacrificat de Centrala

KGB. Moscova și-a dat seama că era timpul ca spionii lor să fugă. Dar era deja prea târziu, iar furtuna s-a oprit rapid. FBI-ul l-a descoperit și pe David Greenglass, identificat curând ca fiind cumnatul lui Julius Rosenberg. La 17 iulie 1950, Julius a fost arestat pentru spionaj; patru zile mai târziu, soția Ethel a fost arestată pentru că a refuzat să depună mărturie.

În timp ce Greenglass își aștepta sentința, soții Rosenberg au fost judecați la 6 martie 1951. De asemenea, pe banca acuzaților, se mai afla un membru al rețelei de spionaj, Morton Sobell, cunoscut sub numele de „Senia”, care-i livrase lui „Sașa” mii de pagini din documente secrete despre sonarul american, razele infraroșii și sistemele de ghidare a rachetelor. În trei săptămâni, acuzații au fost condamnați pentru spionaj. În mod ironic, atât „Sașa” cât și Lamphere sperau ca soții Rosenberg să pledeze vinovați, dar ei au refuzat.

În acest moment, Lamphere și Gardner, în ciuda îndelungatei și performantei lor activități de urmărire și descoperire a rețelei sovietice de spioni atomiști, erau marcați de procese de conștiință despre rolul lor în drama care se desfășura în centrul atenției opiniei publice americane și mondiale, îndoieli care le vor schimba puternic cursul vieții ulterioare. „N-am vrut niciodată să fac rău cuiva”, se lamenta Gardner, atât ea cât și Lamphere se gândeau la „greșeala” execuției lui Ethel. Lamphere considera că o condamnare la moarte pentru Julius „a fost corectă”, dar nu și pentru soția sa Ethel. El a trimis un memoriu directorului FBI J. Edgar Hoover exprimând această opinie, pe care acesta a supus-o atenției judecătorului - dar acesta nu și-a schimbat decizia. În declarația făcută în fața lui Rosenberg, judecătorul Irving Kaufman sublinia că prin trădarea sa el a modificat fără îndoială cursul istoriei, dar în dezavantajul SUA. În pofida amplelor proteste ale opiniei publice, soții Rosenberg au fost condamnați la moarte și executați pe scaunul electric, iar Morton Sobell a primit o sentință de 30 de ani.

Dezamăgit, Lamphere a părăsit FBI-ul în 1955. I se oferise un post important în CIA, dar el a optat pentru un loc mai liniștit la Administrația Veteranilor, iar mai apoi a lucrat pentru o companie de asigurări de viață. Gardner a plecat din Statele Unite și s-a ocupat de criptologie la Centrul britanic de decriptări de la Cheltenham. Între timp, „Sașa” a devenit rezident la Washington în 1960. Lamphere a murit în 2002, la vârsta de 83 de ani. Gardner a murit, de asemenea, în 2002, la vârsta de 89 de ani, iar doi ani mai târziu a fost introdusă în Memorialul Agenției de Securitate Națională.

„*In the Enemy's House*” este o carte bine scrisă, organizată în scurte capitole. Calitatea scrisului nu este surprinzătoare, având în vedere acreditările lui Blum ca jurnalist și scriitor. A scris mai multe cărți bine primite de public, este editor și a fost reporter la *New York Times*, unde a fost nominalizat de

două ori pentru un premiu Pulitzer pentru reportaje de investigații. Cartea este orientată pe relația dintre Lamphere și Gardner și, într-o mai mică măsură, pe spioni și șefii acestora, dar este deosebit de importantă și pentru cei din comunitatea de informații; procesele paralele ale activității de criptanaliză a lui Gardner și investigațiile de contrainformații ale lui Lamphere conduc la o lectură captivantă.

În categoria „*observațiilor*”, mai degrabă decât cea a „*criticii*”, cititorii ar putea găsi numărul restrâns de fotografii - care putea fi la discreția editorului - dezamăgitoare, mai ales în lumina numeroaselor persoane identificate în carte. De exemplu, nu există fotografii cu Feklisov/”*Sașa*”, niciunul dintre ceilalți membri ai spionului, pe lângă Rosenberg și Harry Gold, și niciunul dintre laboratoarele sau locurile de testare ale laboratoarelor de cercetare a bombei atomice rusești sau americane. În lumina concentrării cărții pe viațile și carierele lui Lamphere și Gardner, titlul poate provoca, de asemenea, o anumită consternare. Expresia „*In the Enemy's House*” se referă la ofițerii de informații ruși din Statele Unite, spionii ruși din cadrul „*Programului Manhattan*”, munca lui Lamphere și Gardner „în interiorul” KGB-ului sau altă posibilitate? Cu toate acestea, Blum trebuie lăudat pentru că nu a forțat o asemănare ironică cu titlurile de astăzi ale amestecului rusesc în afacerile americane. A terminat cartea în 2017, scriind: „...*această istorie a Războiului Rece are o rezonanță neașteptată*”, dar a refuzat să depășească posibila paralelă.

Pe scurt, „*In the Enemy's House*” este o completare solidă a literaturii despre Războiul Rece, deosebit de revelatoare despre viațile tensionate ale unei eminente criptanaliste și unui perseverent ofițer de contraspionaj, care s-au confruntat cu o provocare extrem de atrăgătoare, de importanță strategică, care ocupă un capitol important în istoria operațiunilor de informații americane și sovietice.

**CULTURA DE SECURITATE,
CULTURA POLITICĂ**

**REÎNTREGIREA NEAMULUI ȘI
REÎNTREGIREA BISERICESCĂ**

Petru Neghiiu

*„Fericit este acela care nu se va
sminti întru mine”. Luca 7,23*

Mult discutată, argumentată sau respinsă, controversată, după unii, istorici, teologi sau simpli creștini, problema unirii bisericești a Românilor a creat și creează animozități, replici dure, mai-mai să se ajungă la anatimizări/excomunicări. Ba, mai mult, s-a asociat unirea bisericescă cu unitatea spirituală a Românilor, a poporului român. În aparență, pare a fi vorba de o „reîntregire” religioasă, mai cu seamă între ortodocși și greco-catolici, neglijându-se sau uitându-se că există români practicanți ai cultului romano-catolic sau ai cultelor protestante și neo-protestante.

În esență, din punctul nostru de vedere, ar fi nevoie a se porni de la faptul că este vorba de creștini care își practică credința în modalități diferite, uneori chiar diametral opuse. Încât, Marea Unire din 1918 nu putea să nu constituie prilej de deschidere de orizonturi și pentru așa-numita „reîntregire spirituală”. Fără a intra în hățișul de probleme, idei, modalități diferite în această materie, este bine de văzut câteva, doar câteva din cele ce par a fi fost direcțiile spre care năzuiau unii sau alții dintre actorii implicați în aceste scenarii, după cum rezultă din câteva lucrări de profil.

- Un proiect, din mai multe altele, de unificare religioasă datat dinainte de 1918, este cel al arhiepiscopului romano-catolic, de origine germană Raymund Netzhammer, care concepea „reîntregirea” în sensul dorit de Biserica catolică, sub egida autorităților austro-ungare. După cum rezultă din lucrarea „*Arhiepiscop în România*”, ed. Ion Dumitriu-Snagov, apărută la București, în 1993, autorul, înaltul prelat, care de altfel a avut preocupări și în domeniul creștinismului primar daco-roman, spunea clar: „*Monarhia austro-ungară trebuie să acorde mai multă atenție românilor uniți, ei nu trebuie să uite patria lor strămoșească din Ungaria și să nu se afunde total în regatul român ortodox și să se unească prin religia lor*”. (pg.289). Același mesaj este

reluat de prelat și într-un „Memoriu” adresat ministrului de Externe austro-ungar, Ottokar Czernin, la 27 ianuarie 1918, sugerându-i acestuia un adevărat plan de acțiune pentru realizarea unității în direcția creării unei dioceze romano-catolice a tuturor românilor din Ardeal. Astfel de planuri au mai fost susținute și de alți prelați romano-catolici: „*Ortodoxismul prejudiciază monarhia habsburgică, deci trebuie limitată influența lor*”; „*Uniții din România trebuie protejați împotriva ortodoxismului*”; „*singura deosebire (între cele două Biserici n.n.) ar fi recunoașterea episcopului de Roma (papa n.n.) ca putere supremă a Bisericii și locțiitorul lui Christos pe pământ*”. Astfel de „planuri” au făcut ca, după Unire, arhiepiscopul și ceilalți susținători să fie intens urmăriți de Siguranță pentru propagandă catolică sau „*papism prozelitic*” (agent de influență al serviciilor imperiale militare de informații).

- Momentul 1 Decembrie 1918, de la Alba Iulia ar fi putut constitui primul pas spre reîntregire bisericească, fie numai dacă facem referire la memorabilele cuvinte ale episcopului ortodox de Caransebeș, P.S. dr. Miron Cristea, care avea să devină primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române autocefale: „*Precum ne vedeți azi îmbrățișați frățeste, așa să rămână îmbrățișați toți frații români*”. Iar episcopul greco-catolic, Iuliu Hossu avea să adauge: „*Atunci m-am îmbrățișat cu Prea Sfinția Sa dr. Miron Cristea, episcop de Caransebeș, în fața mulțimilor entuziasmate, care aclamau și plângeau de bucurie*”. (În fapt, în mulțime se auzea: „*Iară noi (ortodocși și uniți n.n.) să ne unim sub sfânta cruce și sub cutele tricolorului național*.”)

Desigur, emoția evenimentului a fost mare și așteptările la fel de mari, chiar imediate. Numai că această „*reîntregire instituțională*” s-a dovedit de nerealizat, în lipsa unor cedări, dacă nu chiar compromisuri, mai ales din partea Bisericii ortodoxe, care ar fi urmat să adopte tiara papală, căci clerul greco-catolic avea puternice legături spirituale și dogmatice cu Vaticanul, fiindu-i imposibil să le abandoneze.

- Și alte momente care relevă preocuparea de principiu pentru unitate pot fi menționate, în treacăt, ele meritând, în alt context, analize mai aprofundate: propunerea viitorului mitropolit ortodox al Ardealului, dr. Nicolae Bălan, de a se realiza un fel de „*congres mixt*” ortodox-catolic, care nu a avut loc niciodată; stabilirea, în 1920, de relații diplomatice între România și Vatican etc. Dar, cele mai tensionate momente le-au creat încheierea Concordatului între România și Vatican, care nu a fost ratificat, dar și Legea cultelor. După cum rezultă din lucrarea „*Biserica noastră și cultele minoritare. Marea discuție parlamentară în jurul legii cultelor*”, Ed. Albatros, București 2000, s-au declanșat nu doar „*lupte confesionale*” pe tema reglementării relațiilor dintre culte, ci și tulburări/lupte de stradă (în primăvara anului 1928)

care, se spunea atunci, periclita chiar unitatea statală, întrucât, în Ardeal greco-catolicii făceau mare agitație, fiind necesară intervenția jandarmilor.

Din păcate, astfel de demersuri, idei, abordări continuă și astăzi. Se vehiculează (a se vedea: dr. Viorel Roman, *Europa creștină*, Artpress, Timișoara, 2016) teorii de genul: civilizația apuseană își are granița estică pe semețele creste ale Carpaților românești; U.E. este de fapt Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană; România nu poate fi pe deplin membră a U.E. până nu se catolicizează!!); handicapul pravoslavnic ortodox al moldovalahilor; drama ortodocșilor: le taie popa limba; teocrația constantinopolitană – pravoslavnică; când va trece Carpații, Biserica Unită cu Roma; ortodox-comunismul etc. Se ajunge la aberații de tipul: „drepturile omului sunt inacceptabile pentru clerul greco-ortodox”; Imperiul Sf. Petru versus Imperiul Sf. Andrei; maimuțarea culturală occidentală din Vechiul Regat etc.

În fond, de ce ar fi necesară o „reîntregire bisericească”? Nu mai sunt și alte state/națiuni în care religia creștină este practică în forme instituționale/culte/rituri diferite, chiar țările occidentale? Nu sunt în aceste țări credincioși creștini care nu sunt uniți instituțional cu Roma? Nu s-a auzit până acum să se fi rezolvat problema:¹ protestantism versus catolicism, sau organizarea mișcării evanghelice în sec. XIX, respectiv cultele neo-protestante, prezente de altfel, cam peste tot în lume! Nu-i mai puțin adevărat că încă nu putem vorbi de o „unitate panortodoxă”, câtă vreme persistă un fel de dislocare istorică, dacă facem referire la bisericile numite necalcedoniene (vechi – orientale).

Un lucru rămâne cert: Biserica are partea ei de responsabilitate în privința viitorului țării. De aceea conceptul de „Biserică națională” presupune, în viziunea noastră, în primul rând o legătură etnică, istorică, culturală și unională între poporul român și Biserica Ortodoxă, care exclude asumarea unui sistem politic, oricare ar fi el, caracterizându-se ca atare prin autoritate morală, în sensul că poporul o urmează. Biserica Ortodoxă, cea Română în primul rând, nu a elaborat și nu și-a însușit vreo doctrină politică, de felul celei „creștin-democrate” a Bisericii Catolice, din care au „izvorât” partide politice.

Interesantă apare, în aceste circumstanțe, reluarea dialogului, chiar în modalitățile abandonate de Consiliul Ecumenic al Bisericilor într-o nouă perspectivă ecumenică. Este bine de amintit că CEB a luat ființă în august 1948

¹ Ruperea de Biserica Catolică a unor comunități religioase numite protestanți/reformați. În 1520, papa Leon X a emis Bula Exsurge Domine (în rom. „Scoală-Te, Doamne...”), iar în 1521 Dieta de la Worms l-a excomunicat/anatemizat pe Martin Luther, propovăduitorul ruperii de Roma.

la Adunarea generală de la Amsterdam, că număra vreo 330 de Biserici din 145 de țări, iar Biserica Ortodoxă Română devine membru al CEB în noiembrie 1961, în cadrul celei de a treia Adunări generale de la New Delhi împreună cu cultele protestante. Entuziasmul ecumenic a fost deosebit de mare, chiar dacă Biserica catolică a refuzat să facă parte din CEB, sub pretextul că ea ar trebui să fie centrul năzuințelor ecumenice contemporane.

Sinodul Bisericii Ortodoxe Române s-a adresat în acest sens Bisericii Catolice: „*Considerăm că spiritul vremii noastre impune tuturor Bisericilor, deci și celei Romano-catolice, să treacă de la atitudinea prozelitistă și exclusivistă față de ceilalți creștini, la o atitudine cu adevărat ecumenică. Conducătorii Bisericii Romano-Catolice să adopte un vocabular ecumenist de fond, nu numai de formă, renunțând la chemarea celorlalți creștini la unicul staul...demonstrând că nu se mai consideră centru al năzuințelor ecumenice contemporane și că privește Biserica ortodoxă ca soră egală în demnitate și valoare eclesiologică.*”

Nu știm dacă și când se va realiza acest deziderat, câtă vreme pretenția Sfântului Scaun izvorăște din ceea ce constituie fundamentul catolicismului: Papa, „*episcopul Romei*” este locțiitorul/vicarul lui Christos pe pământ și reprezintă Puterea Supremă a Bisericii creștine.

În încheiere redăm, cu titlu de concluzii, fragmente din două lucrări, respectiv articolul „*Marea Unire și problema reîntregirii religioase a românilor*”, autor Cristian Vasile, apărut în suplimentul (nr.6/iunie 2018) revistei „*România literară*” și cartea Pr.prof.dr. Ion Bria, „*Ortodoxia în Europa. Locul spiritualității române*” ed. Trinitas, Iași, 1995:

- „*Lecția acestor frământări în jurul unificării bisericești, cu deznodământul funest din 1948 (când biserica greco-catolică a fost readusă, prin legea de inspirație nedemocratică, la Biserica Ortodoxă Română n.n.), este aceea că o unitate ecleziastică, între părți, care să reziste și să fie relevantă spiritual, este reîntregirea realizată prin bună înțelegere, excluzând interferențele statului; pe scurt, este unirea religioasă făcută prin dialog și îmbrățișare, dar nu una care să sufere, ci una frățească, așa cum a fost și cea de la 1 Decembrie 1918*”. Am mai adăuga și noi ceva: - Nici ierarhii Bisericilor să nu tulbure acest „*ecumenism spiritual!*”

- „*Bisericile au moștenit o situație de separare și de diviziune în materie de formulare și de interpretare a tradiției apostolice..., consecință fiind că nu sunt în măsură să practice comuniunea euharistică reciprocă... Există un „ecumenism spiritual” care scoate în evidență cât de mult sunt uniți creștinii, chiar fără să știe, prin puterea Duhului Sfânt și mai ales prin acea comuniune a sfinților...*”

Semnificativă apare poziția părintelui arhimandrit Arsenie Papacioc, de la Techirghiol (a se vedea lucrarea „Singur Ortodoxia”, Ed. Sophia, Buc., 2008) care vituperează împotriva ecumenismului: „este o creație a dracului”! și susține ferm: - „Biserica propriu-zisă nu-i divizată, oamenii sunt divizați, oamenii s-au despărțit...” – „Nu este valabilă nicio discuție decât: că primim cu drag înapoi...” – „Nu există târg în materie de Adevăr!” Ca să putem face o împăcare, o unitate, trebuie să negociem: „mai dă, române, mai lasă, jupâne”. Ce să lăsăm noi? Problema așa se pune: „Nu avem ce discuta decât să veniți înapoi!” – „Pentru o mie de ani de rătăcire în care s-au complăcut trebuie să facem noi concesii? Nu!”

Cât despre greco-catolici, părintele este la fel de categoric: „Ca să ne unim, trebuie să revină la Ortodoxie, absolut, de unde au plecat” – „Nu avem altceva de discutat decât: vă primim cu drag înapoi, dacă veniți, Fără condiții...!”

Da, o voce oarecum simplă, dar, o altă voce, nu atât de simplă, ci chiar de rezonanță internațională, cea a premierului israelian Benjamin Netanyahu, spunea, nu cu mult timp în urmă, că obiectivul statului Israel contemporan – acum la aniversarea a 70 de ani de la crearea sa – continuă să fie apărarea teritoriului, a suveranității, a securității poporului și a religiei sale multimilenare.

Cu alte cuvinte, referindu-ne la noi am spune: „a credinței noastre strămoșești”, acea credință care dănuie de la creștinarea de către Sf. Apostol Andrei, în primul secol după Christos.

Se pare că, într-adevăr, „problema așa se pune”.

LARRY L. WATTS DESPRE SPIONAJUL SOVIETIC ÎN ROMÂNIA

Ioan C. Popa

La 29 noiembrie 2018, la Institutul de Sociologie al Academiei Române a avut loc o foarte interesantă dezbatere pe marginea celei mai recente lucrări a cunoscutului istoric american Larry L. Watts: *„Oaia albă în turma neagră”*, apărută în acest an la Editura RAO și consacrată în întregime *„politicii de securitate a României în perioada Războiului Rece”*.

Dezbaterile, moderate de prof.univ.dr. Ilie Bădescu, directorul Institutului, membru corespondent al Academiei Române, au prilejuit autorului, prezent la manifestare, o amplă incursiune în culisele politicii externe a României după cel de-al Doilea Război Mondial, perioadă marcată de numeroase surprize pe care cercetătorii români, cu puține excepții, continuă să le ignore cu tenacitate, lăsând câmp liber celor care și-au făcut o profesie din a denigra și arunca la gunoi, fără discernământ, precum pe vremuri bolșevicii, tot ce a întreprins România în timpul Războiului Rece.

Cartea este compusă din șase studii distincte, care alcătuiesc și cele șase capitole structurate în jurul unor idei fundamentale:

Cap.1: Loialitatea împărțită: tăierea sforilor ascunse prin care sovieticii țineau legată România

Cap.2: Criza din Cuba: zorii unei politici de securitate independente (1962-1966)

Cap. 3: Mediarea între America și Vietnam

Cap.4: Măsuri active ale sovieticilor împotriva României. Modelul INTERKIT (1965-1989)

Cap.5: Transformarea Alianței (Pactului de la Varșovia, n.n.) și trecerea la dezarmare (1980-1985)

Cap.6: Eforturile Blocului Sovietic de a prezenta România ca pe un agresor: problemele maghiară și poloneză din 1989

Deocamdată ne vom opri asupra primului capitol, care descifrează o serie de aspecte ale primului deceniu de confruntări serioase între comuniștii români și cei de la Moscova în legătură cu activitatea clandestină a rețelilor informative sovietice în România. Pe baza documentelor de arhivă studiate, cercetătorul american trece în revistă primele manifestări de nemulțumire ale liderilor de la București față de pretențiile crescânde ale ocupanților sovietici, soldate în câțiva ani cu câteva rezultate favorabile: închiderea Sovromurilor (1954-1957) și retragerea trupelor și consilierilor sovietici, campanie începută

în 1955 și finalizată în primii ani de după 1960. În luna mai 1963, partea română l-a informat pe șeful KGB, Vladimir Semiciastnîi, că ultimii doi consilieri sovietici care lucrau în cadrul Ministerului de Interne „nu mai erau necesari și că, pe viitor, cooperarea dintre cele două ministere ale noastre se va face numai la nivel înalt” (op. cit., p.21). Discuții aprinse au avut loc și pe tema căsătoriilor mixte și a cetățeniei copiilor rezultați din asemenea familii, acțiune finalizată de conducerea română prin obligarea angajaților din structurile de securitate și apărare să divorțeze de soțiile provenite din URSS ori, în caz contrar, să demisioneze din structurile respective. La nivelul anului 1963, conchide Larry L. Watts, „eforturile României de a-și exercita suveranitatea deplină în interiorul propriilor granițe trecuseră de la eliminarea, în mare parte cu succes, a instrumentelor evidente de control sovietic, la eliminarea formelor lor clandestine” (op. cit., pp. 13-14). Acesta a fost domeniul cel mai dificil, deoarece, cum era de așteptat, liderii sovietici nu au recunoscut niciodată existența unor rețele clandestine de agenți ai Moscovei în România.

Din 1962 până în 1963, structurile de contrainformații ale Securității române identificaseră 149 de „agenți sovietici infiltrați în România”. În cadrul conducerii PMR, Nicolae Ceaușescu, membru al Biroului Politic și al Secretariatului CC al PMR, a fost desemnat responsabil pentru coordonarea măsurilor de contracarare a activităților de spionaj sovietice pe teritoriul țării. La o reuniune a Biroului Politic, din 30 august 1963, N. Ceaușescu raporta:

„Am analizat modul în care au fost și continuă să fie organizate rețelele sovietice de agenți de informații și felul în care operează ele. Discuțiile mele cu unii dintre cei implicați arată că ei continuă chiar și acum să recruteze rețele de agenți pentru serviciul sovietic de spionaj. Continuă să recruteze cetățeni români... pentru a-i folosi atât în... țară, cât și peste graniță (...)

Am strâns date despre unii dintre acești oameni, care stau mărturie că ei au operat în aceste rețele de agenți, mai ales în cazul celor care au făcut parte din Divizia Tudor Vladimirescu. Cei mai mulți dintre ei recunosc că au fost recrutați și că au lucrat în rețelele sovietice de agenți”.

N. Ceaușescu a mai arătat, cu același prilej, că sovieticii dispun de „o rețea la nivelul Comitetului Central” și de câte una în fiecare din „localitățile în care fuseseră desfășurate trupe sovietice” (Transilvania, Moldova și zona Dobrogei), care operau fără întrerupere. Capii diverselor rețele sovietice de agenți, preciza Ceaușescu, erau **Gheorghe Pintilie** (Pantelei Bodnarenko, „Pantiușa”), fost șef al Direcției Generale a Securității Poporului (DGSP), **Sergiu Nicolau** (Sergei Nikonov), fost șef al Serviciului extern al SSI (1948-1951), apoi șef al spionajului militar (1954-1960) și **Mihai Gavrilovici**, plasat de sovietici ca șef de cabinet al lui Gheorghiu-Dej în 1948. În același timp,

sublinia Ceaușescu, și consilierii sovietici „*au organizat activități de spionaj pe tot timpul cât s-au aflat aici*”. Șeful echipei de consilieri sovietici pe probleme de informații, generalul **Aleksandr Saharovski**, reîntors la Moscova va deveni șeful Primului Directorat al KGB responsabil cu informațiile externe.

„*Este evident – argumenta Ceaușescu în raportul său – că sovieticii nu doar că au avut rețele de informații aici, dar încă operează cu ele. Toți agenții care au susținut că au lucrat doar până în 1949-1953 au declarat și că li s-a spus să-și păstreze contactele cu Pintilie chiar și după întreruperea activității... Le-am explicat acestor oameni că trebuie să se subordoneze partidului și că nu vom accepta ca aceste rețele de agenți să-și continue existența în niciun fel și sub nicio formă*”.

La rândul său, liderul PMR, Gheorghiu-Dej, se exprima tranșant cu prilejul ședinței menționate: „*Rețelele de spionaj în interiorul partidului, într-un stat socialist, sunt menținute doar atunci când consideri că deții o poziție de supremație și că celălalt este un subordonat în care nu poți avea încredere (...)* Acest lucru nu este doar o încălcare a suveranității. El sugerează ceva mult mai dificil de acceptat, relația dintre stăpân și sclav” (op. cit., pp. 26-28).

Chestiunea spionajului sovietic în România a devenit în curând o problemă fierbinte în relațiile cu URSS și, firește, a făcut obiectul mai multor convorbiri la nivel înalt. După discuții aprinse la București, cu ocazia unei vizite a lui N. Hrușciov, N. Podgornîi, I. Andropov ș.a., în timpul cărora Nicolae Ceaușescu a ridicat problema rețelilor de agenți secreți sovietici în România, dar fără rezultat, chestiunea a fost reluată în 1964, în cadrul unei vizite de o săptămână la Moscova a unei delegații române conduse de Ion Gheorghe Maurer. Și de această dată liderii sovietici au respins categoric ideea că serviciile sovietice ar desfășura activități ilegale în România, arătându-se chiar surprinși că partea română invocă existența unei asemenea probleme. La precizarea că N. Ceaușescu a fost cel care a ridicat chestiunea în discuțiile de la București, N. Podgornîi a răbufnit: „***Noi n-am avut niciodată o rețea de agenți în România și chiar dacă 20 de Ceaușescu ar afirma că am avut, noi tot n-am fi de acord (că am avut)***” (op. cit., p. 32).

Disputele au continuat, dar fără niciun rezultat, așa încât partea română a fost nevoită să ia noi măsuri de retorsiune împotriva agresivității sovietice: întreruperea trimiterii de ofițeri la studii în URSS, punerea la punct a unui serviciu de cifru și transmisiuni cifrate propriu, necunoscut de sovietici, înființarea – caz unic în Europa de Est – a unei unități anti-KGB (mai întâi a unui „Birou Țări Socialiste”, transformat în UM 0920/A, apoi în UM 0110).

Pentru moment, să reținem că, încă din 1963-1964, N. Ceaușescu a devenit o țintă predilectă pe „*radarul*” serviciilor secrete sovietice, care i-au purtat sâmbetele până la sfârșitul tragic din decembrie 1989. Pe de altă parte,

este evident că, atunci când a preluat conducerea partidului, în 1965, N. Ceaușescu era foarte bine informat despre infiltrarea spionajului sovietic în România și modalitățile de acțiune ale acestuia, pe care a încercat să le stăvilească prin toate mijloacele. Îndârjirea cu care N. Ceaușescu se împotriva amestecului sovietic în România a constituit, fără îndoială, unul din motivele pentru care Gheorghiu-Dej l-a desemnat ca succesor al său.

Timp de aproape un sfert de veac, cât N. Ceaușescu s-a aflat în fruntea partidului și a statului, România, prin pozițiile independente adoptate pe arena internațională, a reprezentat un veritabil *coșmar pentru Moscova*, după cum se exprima Larry L. Watts la finalul dezbaterii menționate. Pentru o țară mică, a mai spus istoricul american, *România a avut o contribuție substanțială la menținerea stabilității regionale și mondiale, un rol deosebit de activ în promovarea destinderii și a dialogului în raporturile Est-Vest. România a reprezentat, astfel, cel mai important partener al Occidentului din Europa de Est, bucurându-se de simpatia și sprijinul său mai bine de două decenii. Până în 1985, când politiciile de independență a României i-a fost preferată liberalizarea* lui Gorbaciov, care a dus în câțiva ani la prăbușirea URSS și a sistemului socialist de tip sovietic. Asupra acestor chestiuni vom reveni în numerele viitoare ale revistei.

ESTE PREGĂTITĂ ROMÂNIA PENTRU NOILE PROVOCĂRI?

Ambasador Dumitru Tănasă

Președinția rotativă a Consiliului UE

România are în față, în scurt timp, înalta responsabilitate de a asigura, șase luni, Președinția Rotativă a Consiliului UE. Acest moment trebuie folosit pentru a consolida rolul și contribuția României în plan european, dar și pentru a pune în valoare potențialul său uman, conștienți fiind că un mandat de succes depinde fundamental de calitatea, capacitatea și pregătirea resurselor umane.

La preluarea Președinției Consiliului UE, România va avea experiența a 12 ani de funcționare în acest cadru politico-instituțional deosebit de dinamic, timp în care am învățat foarte multe, am crescut și am devenit o voce importantă pentru partenerii noștri europeni. Ne dorim o Președinție eficientă, în sensul consolidării Uniunii Europene, cu generarea de rezultate concrete pentru toți cetățenii europeni și pentru toate statele membre.

În această calitate, România va acționa, în primul rând, ca un mediator imparțial în scopul promovării obiectivelor și intereselor Uniunii Europene în ansamblul său, în contextul realității marcată de evoluții imprevizibile și de apariția unei competiții acerbe la nivel global. Este semnificativ și pot fi scoase în evidență două lucruri foarte importante care într-un fel vor defini și ghida conceptual temele și postura președinției noastre.

În primul rând, trioul nostru va duce efectiv Uniunea Europeană în următorul deceniu. Nu este numai o schimbare calendaristică sau simbolică – pe perioada trioului nostru se vor schimba Parlamentul European și Comisia Europeană, iar UE va începe să își construiască un nou viitor, fără Regatul Unit, dar cu foarte multe oportunități.

Intrarea în noul deceniu vine cu o agendă pozitivă și optimistă pentru Uniunea Europeană și pentru cetățenii ei, în care vorbim de revoluția digitală și de transformarea digitală a societății și a economiei, de energie curată și sigură, de o Europă socială în care cetățenii să se simtă protejați și în care distribuirea veniturilor să fie cât mai echitabilă, o Europă a inovării și a descoperirilor științifice și, în fine, o Europă deschisă către lume și capabilă să inspire restul lumii. România, Finlanda și Croația vor prezida Consiliul UE în această perioadă emblematică.

În al doilea rând, toate cele trei state – care reprezintă și un trio de mări – Marea Neagră, Marea Baltică și Marea Adriatică – au avut mereu opțiuni

ferme în favoarea UE și a unității europene, ceea ce ne face să credem că unitatea UE va fi un fir călăuzitor pentru temele majore ale trioului nostru și pentru modul în care vom exercita președințiile noastre.

Asumarea Președinției Consiliului UE de către România este fără îndoială o excelentă oportunitate pentru demonstrarea, la un nivel politic înalt, angajamentul României și sprijinul cetățenilor români pentru consolidarea proiectului european. Dacă vorbim de provocări, esențială este fără îndoială cea care se adresează întregii administrații publice din România care trebuie să treacă un adevărat test de forță. Nu va fi o perioadă simplă, ci una marcată de multe provocări.

Buna pregătire și planificarea sunt esențiale. În acest context trebuie văzute ansamblul pregătirilor pe plan logistic, având în vedere sutele de reuniuni care vor avea loc pe durata Președinției și a altor evenimente, inclusiv culturale, care pot ajunge, de asemenea, de ordinul sutelor, la formarea personalului implicat în prezidarea grupurilor de lucru și a reuniunilor, dar și în gestionarea cotidiană a Președinției, precum și la consolidarea dialogului cu celelalte state membre și instituțiile europene.

Va fi o perioadă plină de provocări și din punct de vedere al dosarelor care se prefigurează a fi pe agendă în perioada respectivă. Trebuie relevat, în principal, Brexit-ul, în condițiile în care negocierile Uniunii cu Regatul Unit ar urma să se finalizeze în martie 2019. În plus, un dosar extrem de sensibil pentru noi, cel al cadrului financiar multianual post-2020 care va figura de asemenea printre dosarele prioritare, iar România va avea rolul de a acționa cu multă și echilibrată diplomatie pentru a se ajunge la consens.

Toate acestea au loc pe fundalul organizării alegerilor europarlamentare din luna mai 2019, ceea ce va conduce la divizarea în două perioade distincte a mandatului României: prima etapă va fi dedicată închiderii dosarelor legislative aflate în negocieri cu Parlamentul European; următoarele trei luni (aprilie-iunie) vor fi marcate de campania electorală europeană și alegerile propriu-zise, în care eforturile noastre vor fi dedicate în special ajungerii la acorduri la nivelul Consiliului (între statele membre).

Este de domeniul evidenței că România își propune să promoveze abordări consensuale, care să ducă proiectul european înainte, spre beneficiul tuturor statelor membre și al cetățenilor săi. Vor fi promovate acele politici menite să genereze solidaritate și coeziune în cadrul UE și în acțiunea sa externă, coeziunea, politica agricolă comună sau extinderea fiind teme emblematice pentru evoluția construcției europene.

România se va afla în centrul mecanismului decizional european, rolul său fiind acela de a coagula poziția comună a statelor membre în cadrul Consiliului (pe care îl va prezida) și, inclusiv, de a promova interesele și

pozițiile Consiliului în relația cu celelalte instituții – Comisia și Parlamentul European.

Aceste obiective necesită demersuri susținute de pregătire tehnică a dosarelor, de dialog cu diverși interlocutori pentru cunoașterea pozițiilor lor și găsirea unor punți de legătură între punctele de vedere, nu de puțin ori, divergente ale acestora. Un termen utilizat des în vocabularul de la Bruxelles este cel de *compromis*, care are o conotație *pozitivă*.

România va trebui să acționeze într-un cadru instituțional și conceptual foarte bine definit. Deși va avea posibilitatea să promoveze obiective și priorități proprii, România va respecta limitele instituționale impuse de Tratatul UE în vigoare și va urmări orientările generale agreeate la nivelul Consiliului European.

Este vorba de un mecanism extrem de complex de calibrare a obiectivelor proprii cu cele la nivel european. Trebuie avut în vedere că o mare parte a agendei Președinției României la Consiliul UE va fi moștenită de la Președinția anterioară – Președinția Austriei la Consiliul UE, funcție de evoluția procesului decizional de la nivelul Consiliului.

De asemenea, agenda politică este în strânsă legătură și cu Programul legislativ de lucru al Comisiei Europene, sub aspectul noilor inițiative care urmează a figura pe agenda Președinției României la Consiliul UE. Mai mult, concentrarea legislativă de pe agenda politică a Președinției României va fi marcată și de alegerile pentru Parlamentul European și perspectiva formării unei noi Comisii Europene, având în vedere componenta consistentă, în cadrul procesului legislativ, a negocierilor interinstituționale aferente procedurii codeciziei.

Exercitarea președinției necesită o mobilizare fără precedent a resurselor noastre – prin multitudinea de reuniuni pe care le vom prezida la Bruxelles, prin numeroasele întâlniri și conferințe pe care le vom organiza în România, prin efortul de negociere necesar, de la nivel de experți până la cel ministerial.

Despre Rezoluția Parlamentului European și Raportul MCV

Este fierbere după Raportul MCV (Mecanismul de Cooperare și Verificare) autorizat de Comisia Europeană și Rezoluția pe Justiție trecută prin Parlamentul de la Bruxelles, în noiembrie 2018. Înainte de orice, însă, situația ar trebui lămurită responsabil. Nu s-a prezentat opiniei publice din România dar chiar și din străinătate care sunt prevederile Tratatului de Aderare și ce semnificație au Reglementările Uniunii Europene și Parlamentului European pentru toate țările membre!!!

În discuția cu țările membre ale Uniunii Europene, cu oricare dintre ele, nu trebuie sub nicio formă să ocolim chestiunea principală. Anume, că nimeni

nu-i poate impune unui stat suveran, fie el și membru al Uniunii Europene, Constituția și politicile sale. Acestea au fost, de altfel, compatibilizate atât la intrarea în Uniunea Europeană a tuturor statelor membre, cât și pe parcursul adoptării unor noi reglementari.

Uniunea Europeană presupune, firește, convergențe legislative și de politici, dar, în organizarea actuală, intervenții în deciziile suverane ale unei țări nu sunt juridic acceptabile și sunt chiar contrare prevederilor Tratatului de Bază.

Atunci când Uniunea Europeană va fi luat forma unei federații sau a unui stat în format mare, se va putea discuta, dar, în situația actuală, nimeni nu are îndrituirea și legitimitatea să decidă în locul vreunei țări. Tratatul de aderare conține un „așa-zis” transfer de suveranitate, dar trebuie să fie limpede și clar pentru toată lumea că acesta este unul de natură colaborativă care exclude intervenția.

Se poate obiecta că MCV a fost semnat de autorități printre condițiile admiterii României în Uniunea Europeană. Indiferent cine a făcut-o, mai ales că se bate cu pumnul în piept că el „*ar fi fost cel mai bun premier*”, este adevărat, iar documentul trebuie aplicat negreșit. Cu alt prilej voi aborda în detaliu unde a ajuns aplicarea documentului și cât de exagerați sunt niște funcționari care sunt plătiți să scrie asemenea rapoarte, surse fiind niște parlamentari pârâți ai României.

Nu facem caz de faptul că rapoartele MCV sunt vizibil confecționate prin birouri oculte de persoane din România, care sunt lăsate să-și impună în asemenea documente unghiul de vedere partizan, primitiv partizan. Nu discutăm aici de nepriceperea reprezentanților României din 2006-2007 și soluțiile fără analog în alte țări, pe care le-au iscălit. Dar, place sau nu, completările ulterioare la MCV au inevitabil cu totul alt statut juridic decât acordul semnat inițial și nu trebuie acceptate sub nicio formă!!!

Nu mai insistăm asupra faptului, esențial, desigur, că în timpul „*luptei anticorupție*”, care era miza MCV, corupția ar fi crescut în România. Nici asupra faptului că în numele acestei „*lupte*”, Comisia Europeană a ajuns să sprijine persoane dubioase.

În definitiv, ce justiție transparentă face un procuror general care încheie protocoale de „*cooperare*” cu serviciile secrete, sau unul care este plagiat chiar după propriile-i criterii? Ce justiție este când instanțele europene trebuie să corecteze frecvent aberații ale justiției indigene? Sau când nicio țară nu-și lasă cetățenii la dispoziția justiției din România de azi?

Între timp, însă, și România și Uniunea Europeană au acumulat dificultăți majore. Fiecare ar trebui să-și rezolve problemele înainte de a pretinde că optica proprie este suficientă și este de impus cuiva.

Exprimarea linguală a oamenilor aflați în roluri publice este foarte importantă. Nu există dispensă de la corectitudine. Dar Helmut Kohl, George Bush și mulți alții, au intrat în istorie și prin stângăcii sau erori ale exprimării. În aceste cazuri, altceva contează în primul rând.

Politica economică axată pe folosirea motorului de consum intern, aplicată astăzi în România, este cea recomandată de cei mai importanți economiști liberali ai timpului nostru. Politica de normalizare a justiției – după rușinea istorică a protocoalelor de „cooperare” a judecătorilor și procurorilor cu serviciile secrete, după desemnarea ca procurori generali și șefi ai judecătorilor a unor oameni de casă și după desfigurări ale justiției fără echivalent în Europa actuală – nu o va putea evita nimeni, dacă este responsabil. Politica luării sub control a resurselor este în zilele noastre politica fiecărei țări care se respectă.

Nu poți obiecta la aceste politici, dacă ești rezonabil, chiar dacă poți avea, iar eu am numeroase critici relative la conceperea politicilor și la executarea lor. Dificultățile – și ale României și ale Uniunii Europene – sunt în altă parte decât spun și Raportul și Rezoluția. Această parte ar trebui să intereseze instituțiile europene, care sunt acum, trebuie spus, induse în eroare în privința României și, cum atestă erorile materiale din cele două documente, cunosc realitatea din auzite.

Uniunea Europeană nu este astăzi – cum era, de pildă, în 1993 – în situația în care doar creșterea economică era problema. Acum trebuie învățat nu numai din eșecul socialismului răsăritean, ci și din mărginirea neoliberalismului, care l-a înlocuit.

Are loc o schimbare de generații în politică, dar cei care vin sunt, până acum, sub nivelul celor care au fost. Privim cu nostalgie, pe bună dreptate, la Jacques Delors și Romano Prodi în vreme ce Juncker și Timmermans, străini cum par de proiectul european, duc Uniunea Europeană în impas. Brexit-ul, reacțiile din Italia, Ungaria, Polonia, zdruncinarea relației postbelice cu SUA, orientări greșite în alte capitole sunt semne ale erorilor de la vârful Uniunii Europene.

După 2010 – odată cu ascensiunea globală a Chinei, cu revenirea Rusiei la statura de supraputere militară și cu reemergența identităților naționale – raporturile internaționale au intrat în schimbare. Chiar Statele Unite procedează la corectura globalizării lansată la sfârșitul anilor nouăzeci.

Deficitul demografic și noua migrație a popoarelor, ca și provocările digitalismului, nu au nici acum soluții în Europa. Uniunea Europeană resimte acut nevoia unei reorganizări pe direcția democratizării și renunțării (cum bine a arătat Thomas Piketty) la a credita autorități bruxelleze umflate și fără idei.

Cu analize superficiale precum Raportul și Rezoluția, ideea europeană pierde, din păcate, în rândul cetățenilor.

Pentru România, nu există o alternativă mai bună la Uniunea Europeană. Să luăm în seamă exigențele Uniunii Europene este o deviză sănătoasă, desigur. Dar aceste exigențe nu pot fi separate de baza juridică și de starea Uniunii Europene, precum și de procesele în mers.

În definitiv, nu ești pro-european ignorând nevoia reorganizării Uniunii Europene și a democratizării ei!

România are Constituție aprobată și la Bruxelles, și la Veneția, și oriunde a fost nevoie. Ea ar trebui lăsată să-și pună în aplicare Constituția care prevede nu doar stat de drept, cum se spune cu o neglijență șmecheră la Cotroceni și în mișcările anarhiste pe care acesta le încurajează, ci stat de drept democratic.

România procedează conform intereselor proprii și, de fapt, ale Uniunii Europene, dacă revizuieste profund funcționarea actuală a democrației de la Carpați. Ea nu are nevoie de președinți creați de serviciile secrete, care nu fac altceva decât învrăjbire în interior și excursii ca politică externă. România și-a distrus meritocrația și trăiește azi o gravă confuzie de valori.

În comparație cu alte țări, cu destin istoric analog, România se confruntă cu probleme în plus.

În sânul ei s-a format un curent care vrea să ia în proprietate apartenența europeană. Unii se autoprocلمă pro-europeni și decretează că alții s-ar opune Uniunii Europene, pentru ca, apoi, să umple lumea cu informații insipide. La drept vorbind, nimeni nu este pro-european decât prin performanțe, iar Uniunea Europeană este concepută ca entitate integrativă, nu ca una sectară.

Tot în sânul României s-a format categoria ocupanților de birouri (secretariat, grefier, corectură etc.) în instituții din afara țării, care cred că își asigură cariera dezinformând, mințind și blamând, la nevoie, țara. Ținta prea multor români este să se pună bine unde ajung, încât recurg la orice măsură.

Mai este apoi curentul presiunii asupra României din afară. Este ușor ca firme sau agenții să organizeze demonstrații care trec drept proteste ale populației, dar care nu sunt în fond decât manipulări, într-o țară ale cărei instituții nu știu destul cum să o apere.

Este, în sfârșit, faptul că nu există concepție, nu este coerență, nici pricepere în reprezentarea externă! Peste orice, doar România este atacată de către reprezentanții ei, începând cu președintele.

Mulți europeni au rămas uimiți să vadă râvna cu care parlamentari șterși din România, care nu au alt merit decât propria parvenire, profitau la Bruxelles pentru a pune la colț această țară. Oricum, din ceea ce au făcut

reprezentanții României de peste un deceniu și jumătate a ieșit o țară fraudată, împiedicată de un amatorism guraliv și cu prestigiul la pământ.

În mod evident, politica externă nu înseamnă doar stăpânirea unor tehnici, cum se crede, ci mai ales clarviziune, idei și prestanță pentru a induce ceva major pentru comunitatea reprezentată.

Plierea mecanică la analize superficiale și la șefi vremelnici nu are legătură cu europenitatea, cum se închipuie acum în mod greșit la noi. Strategia asumării de sine (cum spune Jacques Attali) și a asumării propriilor probleme în vederea unei soluții bine gândite cu capul propriu, este cea europeană.

INTELIGENȚA ECONOMICĂ/INDUSTRIALĂ (IE) VS SPIONAJ ECONOMIC/INDUSTRIAL, ÎN ERA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE (IA)

Gl. Bg. (r) Gheorghe Dragomir
Președintele Centrului de Etică și Strategii

Motto: *Informația strategică este o investiție în viitor și de acces la putere.*

Într-o lume globalizată, în care economiile, finanțele, industriile, cercetarea științifică, serviciile de informații se constituie într-o rețea neuronală planetară interconectată prin intermediul IA, abordarea acestei teme trebuie să țină seama de noile realități.

În perioada Războiului Rece, care s-a întins pe durata a cinci decenii, Inteligența economică și industrială se aflau sub spectrul confruntării ideologice, economice militare și de intelligence, între blocul capitalist condus de SUA și blocul comunist având drept „*far călăuzitor*” U.R.S.S. Atunci, ca și acum, este de datoria fiecărui actor economic să înțeleagă și să anticipeze mișcările și evoluțiile care afectează o piață mondială, animată de o concurență acerbă. În plus, această piață este caracterizată de omniprezența și omnipotența informației, care a devenit o materie primă strategică la toate nivelurile și în toate domeniile.

Provocarea este relevantă, pe de o parte de obținerea de informații grație mijloacelor dedicate acestui scop, pe care în final să le coroborezi cu altele și să le exploatezi în timp optim și pe de altă parte să-ți protejezi datele strategice deținute, prin criptare, pentru a rezista atacurilor informatice, care se anunță a fi o nouă formă a războaielor hibride de astăzi și de mâine.

Definiția IE în literatura de specialitate din Japonia, SUA, Franța, China

Pentru prima dată, o definiție a IE o găsim în lucrarea *Inteligența organizațională* (1967) al cărei autor, Harold Wilensky, ținea să sublinieze că „IE este o activitate de producție a cunoașterii servind scopuri economice și strategice ale unei organizații, educată și produsă în cadrul legal și pornind de la surse deschise”.

Ulterior, pe măsură ce economia americană a devenit prima economie a lumii și în contextul acțiunilor de spionaj economic/industrial practicate de sovietici, chinezi și japonezi, mediul academic a trecut la o cercetare

aprofundată a problemei, astfel că în 1980, profesorul universitar Michael Porter (Harvard), a formulat pentru prima dată conceptul de IE, ajutându-se de două constante:

1) piața nemaifiind națională, ci mondială, trebuie integrată această dimensiune în strategia companiilor;

2) stăpânirea întregului ansamblu de informații implică folosirea de mijloace performante de obicei tehnico-științifice și de analiză.

Ideea de IE a fost în mod progresiv implantată în SUA, atât în companii cât și în administrație, punerea în practică a întregului proces fiind realizată sub mandatul președintelui Clinton prin crearea „Advocacy Center”, care permite mobilizarea tuturor administrațiilor pe 50 de contracte considerate a fi de importanță strategică, acoperind domeniile industriei de armament, comunicații, aerospațiale, de petrol și gaze ș.a.m.d.

În Japonia, IE s-a născut în 1950 când s-a dezvoltat un sistem de această factură sprijinindu-se pe MITI (Ministry of International Trade and Industry) și JETROC (Japan External Trade Organisation), pentru relansarea economică. În acea perioadă de reconstrucție a Japoniei după distrugerile provocate de cel de-al Doilea Război Mondial, devenise regulă ca fiecare „turist” japonez care vizita Europa, SUA, Canada, deținătoare de noi tehnologii expuse la saloane internaționale, să aibă „datoria patriotică” de a fotografia exponatele și de a aduce în țară pliante, mostre, materiale documentare, ce erau puse la dispoziția celor două instituții menționate, care le analizau și le coroborau cu alte informații obținute prin folosirea mijloacelor tehnico-științifice. Drept urmare, în câteva decenii, economia Japoniei a cunoscut o expansiune fără precedent pe piețele internaționale, devenind a treia mare economie a lumii.

În China, autoritățile nu foloseau termenul de IE, ci de „dispozitiv centralizat al IE și o multitudine de actori care participă la sistemul de informații chinez” (Ministerul Științei și Tehnologiei, Ministerul Comerțului Exterior, Biroul de Cercetare al Afacerilor de la Consiliul de Stat, Ministerul Securității Statului ș.a.m.d.)

Toate aceste organisme colaborează pentru culegerea de informații economice, comerciale, tehnico-științifice și militare, în baza Directivei CC al P. Comunist Chinez din 1995. Aria culegerii de informații acoperă SUA, Europa Occidentală, Japonia, Malaezia, Thailanda, Vietnam, Coreea de Sud, Canada, Australia.

În Franța, definiția a fost preluată și pusă în practică pentru prima dată în 1993, de către Comisia pentru IE și strategie a întreprinzătorilor, a Comisariatului General al Planului, în baza raportului președintelui Comisiei, Henri Martre, unde găsim următoarea definiție: „*Inteligența economică și*

strategică este un ansamblu de acțiuni coordonate de cercetare, tratare și distribuție în vederea exploatării sale, adică a informației utilă actorilor economice. Aceste acțiuni diverse sunt duse în mod legal cu toate garanțiile de protecție necesară prezervării patrimoniului întreprinderii în cele mai bune condiții de calitate, termen și costuri. Informația utilă este cea de care este nevoie la diferite niveluri de decizie a întreprinderii sau colectivității, pentru a stabili și punerea în operă de o manieră coerentă strategia și tacticile necesare atingerii obiectivelor definite de întreprinderi în scopul de a îmbunătăți poziția lor în mediul concurențial. Aceste acțiuni în sânul întreprinderilor se ordonează în jurul unui ciclu neîntrerupt, generator al unei viziuni împărtășită a obiectivelor întreprinderii". Christian Harbulor, colaborator apropiat al lui Henri Martre în cadrul comisiei menționate, aduce noi precizări, subliniind că: „IE este o cercetare și o interpretare sistematică a informațiilor accesibile tuturor, cu scopul de a decripta intențiile actorilor și a le cunoaște capacitățile".

Potrivit lui Harbulor, IE cuprinde: acțiuni de supraveghere a mediului concurențial; identificarea actorilor care participă la construirea unei culturi colective a informației; specificațiile culturale, căci fiecare economie națională produce un model original al I.E. al cărui impact asupra strategiei comerciale și industriale, variază de la țară la țară.

În 1996, AFDIEL (Asociația Franceză pentru Dezvoltare a IE) definește IE ca fiind „o dinamică de construcție colectivă bazată pe convingere și responsabilitatea tuturor, care constă în abordarea informației în vederea unei acțiuni economice imediate sau ulterioare. Bazată pe principiul coordonării, ea însoțește o evoluție profundă a culturii întreprinderilor și a capacității de a construi viitorul, în fața evenimentelor inerente. În sfârșit, IE permite să obțină avantaje strategice pentru a construi un avantaj concurențial performant și durabil".

Locul principiilor etice și deontologice în IE

Așa după cum am arătat, IE se referă la obținerea de informații din surse deschise, iar pentru a merge mai departe decât cadrul legal, profesioniștii domeniului abordează IE în spiritul deontologiei și eticii, aceasta în plan teoretic, însă companiile mari își creează propriul sistem de obținere de informații despre concurență, folosindu-se de foste cadre ale serviciilor de informații cu pregătire în domeniu, dar și de lobbyști. De asemenea, pentru a-și proteja și securiza propriile informații strategice, marile corporații dispun de compartimente speciale care se ocupă de criptarea și protecția informațiilor proprii, instituind un circuit clar al accesului la informații, pe trepte de clasificare și competențe.

În Franța, SYNFIGE (singurul sindicat al IE) a impus încă din 2010 „semnarea unei carte etice a IE”. Ea poate fi extinsă și completată cu alte „inteligente”, cum ar fi cea „socială” care organizează reciprocitatea schimbului de IE în scop de performanță colectivă a diferiților actori economici.

Experții în materie consideră IE ca un triptic: veghe (supraveghere pentru obținerea informațiilor strategice pertinente); protecția informației și influență.

Ciclul informației, corespunde cu cel folosit de serviciile de informații secrete: tema, problema la care trebuie să răspundă; difuzarea în organizație; colectarea informației; analiza și difuzarea către decidenți.

Câteva concluzii

IE produce cunoaștere structurată pentru a ajuta întreprinderile a se lupta și a se apăra în competiția economică a unei lumi globalizate, post Război Rece.

IE se obține prin folosirea de surse deschise, informale fiind o activitate legală și în concordanță cu principiile eticii în relațiile economico-comerciale ce guvernează competiția la nivel internațional;

Din lipsa unor informații deschise aprofundate, anumite companii, corporații, merg mai departe mergând pe calea spionajului economic, pentru a obține informațiile necesare adjudecării afacerii. Potrivit lui Rouach Daniel (*La vieille technologique et intelligence économique*, Ed. PUF, Paris, 2005), „Această practică este foarte asemănătoare cu metodele folosite de spionajul militar și sunt la limita moralei și legalității”.

Totuși 85% din informațiile obținute despre întreprinderi sunt sursa acțiunilor legale. Nu este nevoie să riști obținerea de informații economico-comerciale strategice prin metode ilegale, când acestea sunt la îndemână, cu ocazia unor conferințe sau saloane profesionale. Trebuie doar să știi să le găsești și să le analizezi.

Folosirea influenței (pe de o parte ca lobby, influență politică) pentru susținerea cuceririi piețelor de către întreprinderi și capacitatea de a impune la nivel internațional, norme, imagini, valori, idei generale favorabile scopurilor economice, este una din caracteristicile specifice modelului francez și nu numai, de abordare a IE.

IE și Proprietatea Intelectuală se înscriu într-o reflecție dincolo de momentul prezent al întreprinderii. Ele sunt o investiție strategică, structurată și indispensabilă întreprinderii.

Orice actor economic trebuie să înțeleagă și să anticipeze mutațiile care afectează piața mondială animată de o competiție nemiloasă prin prezența unor actori regionali foarte dinamici, care amenință pozițiile privilegiate deținute

până în prezent de SUA, UE, Japonia. Am în vedere țările membre BRICS (Brazilia, Rusia, India, China, Africa de Sud).

IE sau inteligența afacerilor este un avertizor de veghe care asigură cunoașterea și evoluția evenimentelor la lucru, mișcarea pe piețele economico-financiare, comerciale și tehnologice, suprapunându-se uneori sau confruntându-se cu spionajul economic, comercial, tehnico-științific. Cadrul deontologic și etic al IE ne spune că ea nu face casă bună cu spionajul, ori realitatea demonstrează că între IE și spionajul economic există o strânsă colaborare și completare reciprocă.

Spionajul industrial și economic este o amenințare reală pentru întreprinderi?

Spionajul, indiferent de natura sa, economic, comercial, tehnico-științific, militar, se referă la obținerea de informații confidențiale, secrete din obiective și medii de interes și este o necesitate izvorâtă din dorința companiilor, armatelor, guvernelor, de a cunoaște potențialul și capacitatea de reacție a eventualilor competitori sau a inamicului. Este de fapt, dorința omului de a avea acces la Pomul Cunoașterii și Abundenței, manifestată de-a lungul zbuciumatei evoluții a civilizației umane, din timpuri imemorabile și până în prezent. Spionajul ca activitate de cercetare informativă a obiectivelor, indiferent de natura lor (civile sau militare) se desfășoară atât în timp de pace, dar și pe timp de război. Se spionează atât aliații cât și dușmanii sau potențialii rivali.

Spionajul a fost și rămâne un factor de echilibru, dar și de competiție și dezvoltare, previne și evită declanșarea unor conflicte de anvergură.

Dacă spionajul indiferent de natura lui este o activitate ilegală, totuși în anumite momente și circumstanțe geopolitice și geostrategice se supune unui cod al onoarei și eticii profesionale, care s-a remarcat cu mai multă acuratețe după destrămarea lagărului socialist, când serviciile secrete din est au stabilit parteneriate și schimburi de informații durabile ce au netezit calea aderării ulterioare în structurile euro-atlantice de securitate.

Astăzi asistăm la parteneriate și schimb de informații între statele membre NATO, UE, cu cele ale Rusiei, Chinei, Indiei, Israelului, pe teme vizând combaterea terorismului, crimei organizate, traficului de droguri și de persoane, care reprezintă surse de finanțare a acțiunilor teroriste, anarhiste, xenofobe.

În nr. 21 (decembrie 2013 - ianuarie 2014) al suplimentului revistei *L'Express* se prezintă o antologie a celor mai răsunătoare cazuri de spionaj din perioada Războiului Rece și până în prezent. *60 ans d'espionage* ne introduce în atmosfera plină de mister și confruntare pe frontul nevăzut, între serviciile secrete occidentale și cele din est, prin fața cititorului derulându-se ca pe un

imens ecran, al istoriei, marile afaceri de spionaj, având drept protagoniști personaje de legendă. De la Philby și grupul de la Cambridge (care a spionat în favoarea URSS timp de trei decenii) la Marcus Wolf (șeful spionajului est-german, STASI), la afacerea Charles Hernu (fost ministru francez al apărării, recrutat de bulgari și români) și până la scandalul declanșat de Eduard Snowden, care a divulgat presei acțiunile NSA (Agenția Națională de Securitate a SUA) de spionare prin interceptarea convorbirilor telefonice ale liderilor europeni și nu numai, cât și a Agenției Europene de Armament, companii și bănci europene aflate în competiție cu cele americane.

Un loc privilegiat în economia revistei este alocat „*Afacerii Caraman*”, cunoscută în literatura de specialitate ca „*Cei treisprezece care au zguduit NATO*”, datorită volumului, valorii și diversității documentelor obținute de șeful rețelei col. Mihai Caraman și de către colaboratorii săi. Cazul face obiectul studiului în școlile de spionaj occidentale.

Urmările de ordin geopolitic și geostrategic ale acestei afaceri de spionaj au fost pe de o parte de ordin organizatoric, sediul NATO fiind mutat din Paris la Bruxelles, cât și de revizuire a planurilor strategice ale NATO pentru viitoarele decenii. Partea bună pentru Europa și întreaga lume a fost prevenirea unui război nuclear, realizarea unui echilibru al balanței de forțe între cele două blocuri militare, a deschis calea negocierilor între SUA și URSS pentru reducerea armamentului convențional și a arsenalului nuclear, de pe teritoriul Europei. Pentru serviciile secrete românești acest caz este tratat cu respectul cuvenit, însă după trădarea generalului Mihai Pacepa, generalul Mihai Caraman a fost pensionat la vârsta când experiența sa putea foarte bine să fie valorificată. După 1990, generalul Mihai Caraman a fost numit să reorganizeze serviciile de spionaj române, pe baze noi și cu obiective rezultate din necesitatea de creare de instituții care să răspundă cerințelor statului de drept care se înfiripa sub ochii noștri. Sub conducerea generalului, noul Serviciu de Informații Externe a inițiat primele negocieri cu servicii similare occidentale pentru realizarea de parteneriate și schimburi de informații.

Am realizat această paranteză, pentru a sublinia că spionajul este o confruntare între inteligențe, iar cel mai pregătit și motivat câștigă. Viitorul ne anunță că, deja, confruntările din câmpul de luptă cu arene convenționale se mută treptat în spațiul cibernetic, unde atacurile produc efecte devastatoare asupra obiectivelor vizate (companii, bănci, sistemele informatice ale rețelelor de transport energie electrică, petrol, gaze, sistemele de protecție ale centralelor nucleare și ale arsenalelor nucleare, baza de informații strategice ale serviciilor secrete etc.)

Drept urmare, la nivelul NATO și UE s-a hotărât elaborarea Ghidului de la Talin care cuprinde norme și metodologii de luptă împotriva pirateriei,

terorismului și a oricăror forme de atacuri în spațiul cibernetic, inclusiv modalitățile de identificare a războiului din partea unor state și de unificare a eforturilor membrilor NATO de a da riposta cuvenită. Deci, în era IA care a pus bazele civilizației post-umane, a omului hibrid (om-mașină), provocările sunt mult mai mari, iar competiția între state, corporațiile de profil (producătoare de roboți industriali sau casnici) și companiile ce produc programele, inclusiv cele de protecție, va deveni nemiloasă. Ca model de guvernare, la nivel planetar, vom asista la capitalismul constructorilor și programatorilor de IA, care o pot folosi în scopuri benefice sau pentru distrugerea rasei umane. Nu întâmplător, într-un interviu recent, astrofizicianul Stephen Hawkins ținea să ne transmită un mesaj tulburător: „*Nu vă temeți de IA, ci de capitaliștii care creează IA*”.

În România, după 1990, patrimoniul IE și industriale de care dispuneau întreprinderile și agențiile naționale (din domeniul mineritului, explorării și exploatarei petrolului, gazelor naturale, aurului, etc.) și institutele de cercetări și proiectare (în domeniul infrastructurii feroviare, rutiere, armamentului, farmaceutic, etc.), a intrat în posesia noilor „stăpâni” care l-au vândut unor companii occidentale interesate, ce erau în competiție pe piețele internaționale cu cele românești. Așa se explică starea deplorabilă a infrastructurii feroviare, rutiere, de transport în condițiile în care s-au cheltuit miliarde de euro pentru „studii de fezabilitate” deși existau și erau cuprinse în planurile de dezvoltare durabilă pentru viitoarele două, trei decenii. Cu toate acestea, nimeni nu a fost făcut răspunzător pentru privatizările păguboase, iar infracțiunea de subminare a economiei naționale a fost eliminată din codul penal.

Dar, să privim cu încredere în viitor și să acordăm prioritate în proiectele de țară, cu care se laudă politicienii și guvernării, punerii în producție a numeroaselor brevete de invenții medaliat la concursurile internaționale ale genialilor cercetători români, printr-o alocare bugetară adecvată, reușind astfel să refacem patrimoniul IE și industriale în domeniile de vârf tehnologic.

2018 fiind anul CENTENARULUI MARII ÎNTREGIRI a neamului românesc, în semn de pios omagiu în fața celor care s-au jertfit pentru realizarea acestei mărețe năzuințe, întreaga clasă politică și societatea românească în ansamblul ei să găsească puterea pentru a ne redobândi respectul de sine și dorința de a uni energiile creatoare în scopul creării unei Românie moderne și prospere, pentru că acest popor nu duce lipsă de genii, ci de bune caractere.

ANALIZE POLITICO-STRATEGICE**REPUBLICA MOLDOVA
LA RĂSCRUCE ISTORICĂ****Dr.soc. Ioan C. Popa**

Cu doi-trei ani în urmă, un fost premier și chiar un fost președinte al României „*prognostic*” că 2018, Anul Centenarului reîntregirii României, va consemna și revenirea Moldovei din stânga Prutului la sânul Țării Mamă. Un remember al evoluțiilor din Republica Moldova din acest an ne poate edifica în ce măsură astfel de aprecieri erau sau nu realiste.

Tensiuni la început de an

Debutul lui 2018 găsește societatea moldovenească la o cotă de dezbinare extrem de ridicată, așa cum a fost de fapt și pe întregul parcurs al anului anterior. Consecința directă a acestei stări de fapt: dezamăgirea populației pe scară largă, lipsa de încredere în politicieni, încercarea de a depăși pe cont propriu dificultățile cu care se confruntă. „*Lipsa de perspectivă și a siguranței zilei de mâine*”, afirmă un vechi prieten din Chișinău, fost consilier prezidențial, un bun cunoscător al situației din republică, „*face ca starea de spirit a oamenilor să fie precară. Mulți dintre ei continuă să părăsească locurile natale și să se îndrepte spre alte meleaguri mai la Vest. Nu același lucru se întâmplă, însă, cu cei proveniți din Est, care se reîntorc în număr mare în Republica Moldova și riscă să schimbe echilibrul demografic, dar și eșichierul opțiunilor politice*”.

Tonul disputelor aparent ireconciliabile îl dau, firește, liderii formațiunilor politice care s-au confruntat în ultimii ani în Republica Moldova: de o parte, șeful statului, socialistul Igor Dodon, care se declară permanent pentru legături privilegiate cu Federația Rusă; de cealaltă parte, Vlad Plahotniuc, președintele Partidului Democrat (PDM), un om de afaceri prosper, care se pronunță pentru aprofundarea reformelor democratice și obținerea unui sprijin mult mai consistent din partea Occidentului pentru continuarea acestui curs.

Într-un amplu editorial intitulat „*Moldova are nevoie de ajutorul Occidentului împotriva unei Rusii agresive*”, publicat în ultimele zile ale anului 2017 de prestigiosul ziar american **Wall Street Journal**, Vlad Plahotniuc sintetiza amenințările care pândesc Republica Moldova în aceste vremuri, dar

și așteptările pe care aceasta le are din partea Vestului: „*influența nedorită a Rusiei*”, sublinia liderul de la Chișinău, propaganda și îngrijorarea pe care le răspândește presa controlată de Moscova se numără „*printre cele mai grave amenințări cu care ne confruntăm*”. Nu este vorba însă doar de propaganda venită dinspre Rusia, ci și de faptul că, „*din păcate, forțe politice puternice (autohtone, n.n.), incluzându-l pe președintele pro-rus Igor Dodon, simpatizează cu retorica Moscovei*”.

În plus, la peste 25 de ani de la câștigarea independenței – scria Vlad Plahotniuc –, trupe ruse încă staționează în interiorul granițelor Republicii Moldova, în Transnistria, ceea ce semnifică faptul că Moscova refuză să recunoască suveranitatea Moldovei; mai mult, Rusia furnizează sprijin economic și militar grupărilor separatiste, așa cum face și în Ucraina sau Georgia, principalul obiectiv fiind „*să împiedice fostele republici sovietice să se alinieze Occidentului*”. În asemenea condiții, sublinia liderul PDM, „*nu putem singuri*” să facem față provocărilor. Ar fi nevoie, de pildă, ca „*UE să adopte o politică mai coerentă în domeniul energiei, care să neutralizeze încercările Rusiei de a diviza și cucerii state mai mici, cum este al nostru*”.

Ce se întâmplă în cealaltă tabără, a socialiștilor președintelui Igor Dodon? Un refuz total de a dialoga și a încerca să se ajungă la o anumită conlucrare cu majoritatea parlamentară cel puțin în problemele fundamentale care interesează pe toți cetățenii țării. Șeful statului s-a menținut permanent, pe parcursul anului 2017, pe o poziție de respingere din start a oricăror propuneri venite din partea guvernului și a majorității democrate, fie că a fost vorba de remanierea unor membri ai cabinetului, fie de promulgarea anumitor legi conforme cu cerințele ce decurg din Acordul de asociere a Republicii Moldova la UE. Poziția obstructionistă a președintelui, fără a aduce argumente rezonabile ci doar obiecții cu iz politicianist, precum și riscul de a provoca un blocaj politic prelungit la Chișinău au determinat majoritatea democratică să recurgă la mecanismul constituțional al suspendării temporare a șefului statului și aprobarea măsurilor propuse de către Președintele Parlamentului, devenit președinte interimar al republicii. Așa se face că Igor Dodon a început anul 2018 cu două noi suspendări temporare din funcția supremă (care se adaugă celei survenite în toamna lui 2017) – una pentru refuzul de a aproba remanierea guvernului și alta pentru respingerea repetată a promulgării Legii antipropagandă inițiată de guvernul Filip pentru limitarea efectelor agresiunii audio-vizualului de limbă rusă care ocupă circa 80 la sută din plaja informațională a Republicii Moldova. Interesant este faptul că deși cunoștea riscul suspendării temporare din funcție, Igor Dodon a intrat în mod deliberat în acest „joc”, încercând să alimenteze astfel nemulțumirile electoratului prorus care îl susține, în perspectiva viitoarelor confruntări politice. De altfel, într-o

ediție specială, difuzată la 28 decembrie 2017 de postul **NTV-Moldova**, Dodon a avertizat că în 2018 există „*riscul destabilizării situației de la Chișinău, al intensificării confruntării dintre Președinție și Parlament*”, ceea ce, în opinia sa, ar putea „*să scoată lumea în stradă*”. Deloc întâmplător, cu același prilej, președintele Dodon a legat posibile mișcări de stradă de cât de departe vor merge acei concetățeni ai săi „*care doresc să sărbătorească așa-zisul Centenar de la unirea Moldovei cu România. Eu numesc asta ocuparea Basarabiei. Eu nu exclud că peste Prut sunt diferite planuri de destabilizare în această direcție. Noi trebuie să fim foarte atenți aici*”.

Desigur, ca persoană fizică sau chiar ca șef al statului, Dodon poate să sărbătorească sau să se întristeze la împlinirea a 100 de ani de la hotărârea istorică a Sfatului Țării, din 27 martie 1918, de unire a Basarabiei cu patria Mamă – România. A considera însă că este vorba de „*un așa-zis Centenar*” și a considera „*eliberare*” acțiunile URSS de alipire prin forță și dictat a unor teritorii străine reprezintă o sfidare a realităților istorice, dar și a memoriei milioanei de victime care au căzut pradă ocupației staliniste. Firește că astfel de declarații nu fac decât să întrețină spiritul discordiei și adâncirea faliilor în societatea moldovenească, și așa destul de fragilă.

În căutarea „foii de parcurs”

Pe fond, evoluțiile din Republica Moldova sunt influențate de doi vectori în jurul cărora se polarizează în prezent societatea moldovenească. De o parte, tonul este dat de președintele Igor Dodon și de susținătorii săi socialiști care văd viitorul Republicii Moldova în Est, printr-o reintegrare profundă în sistemul de relații din spațiul post-sovietic dominat de Rusia. De cealaltă parte, actuala coaliție de guvernare și o serie de formațiuni politice sau civice care consideră că orientarea tot mai fermă spre Europa constituie singura opțiune viabilă, capabilă să asigure prosperitate, securitate, dezvoltare stabilă și democratică pe termen lung.

Vorbind pe două voci și transmițând astfel mesaje discordante, firește că Republica Moldova continuă să fie privită cu prudență și chiar cu rezerve atât de către partenerii vestici, cât și din partea Federației Ruse. În plus, eticheta de *țară coruptă și săracă*, pusă de mai mulți ani de diverse organisme internaționale, s-a impus și persistă în mentalul majorității europenilor și al americanilor, accentuând reținerile când este vorba de investiții și de susținere economică mai consistentă.

Pentru a ilustra cel mai bine *vectorul estic*, să luăm cazul zilei de 23 februarie 2018. Într-o anumită perioadă, la această dată se aniversa cu fast Ziua Armatei Sovietice, o sărbătoare care astăzi este aproape uitată pentru mulți cetățeni chiar și din Federația Rusă. Nu însă și pentru președintele moldovean, Igor Dodon, care, după cum anunțau agențiile de presă, în această zi a găsit de

cuvîntă să adreseze *felicitări veteranilor care și-au făcut serviciul militar în rândurile Armatei acestei țări mari (URSS)*. La prima vedere, nimic nefiresc pentru un demnitar care se dorește să fie președinte pentru toți cetățenii țării, mai ales când este vorba de veterani de război. Dodon ține să mai sublinieze însă că, la 23 februarie, *mulți sărbătoresc și astăzi Ziua Apărătorilor Patriei*, motiv pentru care declară că și în Moldova este necesar să se pună accent pe *educarea tinerei generații în spiritul militaro-patriotic al tradițiilor sovietice*. Pentru ca lucrurile să fie și mai clare, o zi mai târziu, la 24 februarie, din inițiativa aceuiași președinte, la Palatul Republicii s-a desfășurat un concert dedicat luptătorilor pentru apărarea Patriei, ca și cum Moldova din stînga Prutului ar continua să fie o republică sovietică. Mai mult, dînd glas sentimentelor sale de atașament față de Rusia, Igor Dodon își exprima regretul, într-un interviu acordat postului de radio *Deutsche Welle*, că *Republica Moldova duce lipsă de un patriot ca Vladimir Putin în fruntea țării*.

Desigur, orientarea prorusă a președintelui actual al Republicii Moldova este de notorietate. Ceea ce îl surprinde însă pe un observator neutru este faptul că Dodon vede *pericole și atitudini antirusești* ori de câte ori cetățenii moldoveni exprimă opinii contrare viziunilor sale. Așa se face că, potrivit domniei sale, inițiativa actualilor guvernanți de la Chișinău de a organiza Summitul interparlamentar „Georgia, Republica Moldova și Ucraina. Parteneriatul Estic și provocările actuale de securitate”, desfășurat la 2 martie 2018, nu ar fi reprezentat decât *un nou pas anti-Rusia* (!). În fapt, cu prilejul acelei reuniuni, președinții parlamentelor celor trei țări menționate au semnat o Declarație în care exprimau angajamentul comun de a colabora în proiecte integrate de infrastructură energetică și de contracarare a amenințărilor hibride, mai ales în ce privește sprijinul coordonat primit din exterior de mișcările separatiste tot mai active din Republica Moldova, Ucraina și Georgia. De altfel, mesajul reuniunii de la Chișinău venea ca o confirmare a tezelor formulate de premierul moldovean Pavel Filip la Conferința pe probleme de securitate de la München (16-18 februarie 2018): *este în interesul tuturor ca situația din estul Europei să fie previzibilă și stabilă, iar rolul principal în această direcție revine înseși țărilor din regiune*. Cât privește relațiile cu Federația Rusă, șeful guvernului moldovean sublinia cu același prilej că este vorba de *un dosar complicat*: „*Noi ne dorim o relație echilibrată, prietenoasă cu Moscova. O relație în care cooperarea noastră comercială nu va fi politizată, iar dialogul va fi bazat pe respect reciproc... O relație în care se va vedea o dorință reală de a ajuta în reglementarea conflictului transnistrean și de a retrage de pe teritoriul Republicii Moldova forțele militare și munițiile*”. O asemenea declarație nu pare deloc a avea caracter anti-Rusia.

După părerea președintelui Igor Dodon, însă, „pericolele” care ar amenința în prezent Republica Moldova ar fi reprezentate de mișcarea unionistă pro-românească, de NATO și, abia în al treilea rând, de „*nesoluționarea problemei transnistrene*”. În realitate, secesioniștii transnistreni continuă să obstrucționeze normalizarea raporturilor cu Chișinăul, cazul cel mai recent fiind decizia acestora de a construi, sub oblăduirea forțelor de pacificare ruse care se declară neputincioase, a unui nou „*terminal vamal*” pe podul de la Gura Bîcului-Bîcioc, menit să accentueze separarea și să blocheze libera circulație a persoanelor și a mărfurilor între cele două maluri ale Nistrului.

Cât privește „*pericolul NATO*”, acesta ar fi dat de inaugurarea unui *birou de legătură* al Alianței Nord-Atlantice la Chișinău, al cărui scop este comunicarea mai bună între părți și care, prin însăși prezența sa, poate constitui o descurajare pentru eventuale amenințări din afară la adresa securității Republicii Moldova.

În fine, „*pericolul unionist*” ar fi dat de șirul de declarații al mai multor zeci de primării care și-au anunțat simbolic „*unirea*” cu România, acțiuni fără urmări juridice, dar care, în anul Centenarului au o puternică încărcătură sentimentală și semnifică „*o idee de suflet, care vine de la strămoșii noștri*”, după cum declara Marcel Snegur, primarul comunei Parcova, prima localitate care a inițiat seria declarațiilor unioniste. Așa după cum arată numeroși comentatori de la Chișinău, supraevaluarea unor asemenea declarații și echivalarea lor cu un veritabil pericol pentru existența statului moldovean sunt speculate politic și folosite intens de socialiștii lui Dodon și celelalte forțe rusofone în campania de acumulare de capital electoral și de denigrare a României.

Am amintit că Igor Dodon a făcut declarații repetate despre „așa-zisul Centenar al unirii cu România” și chiar a avertizat despre pericolul unui „*război civil*”. De curând, ca un ecou al unor asemenea declarații pripite, Mihail Kendighelian, unul din veteranii mișcării separatiste din Găgăuzia, de la începutul anilor 90 ai secolului trecut, făcea afirmații incendiare publicației *Nezavisimaia Gazeta* din Rusia, care le titra cu următorul avertisment: „*Găgăuzii își scot din subsoluri armele. Găgăuzia solicită Turciei să o apere de România*”, cu o trimitere la o proiectată vizită, în luna mai 2018, a președintelui Recep Erdogan în Găgăuzia.

În fața unor astfel de declarații pătimase, care pot inflama nejustificat spiritele, este nevoie de rațiune și echilibru în primul rând din partea guvernanților. Este exact ceea ce își propun de mai multă vreme liderii partidelor coaliției aflate la guvernare, ale căror eforturi ilustrează preocuparea pentru găsirea unei „*foi de parcurs*” care să accelereze procesul de integrare

fără sincope a republicii în Europa. În acest context, România este privită în mod firesc ca un supporter loial și eficient al Chișinăului. Reîntors dintr-o vizită la București, vicepremierul moldovean Iurie Leancă atrăgea atenția că, după 27 de ani de la dobândirea independenței, nu s-a reușit reconstruirea nici unuia din podurile de peste Prut distruse în timpul celui de-al Doilea Război Mondial de Armata Roșie, căreia președintele Dodon ține atât de mult să-i eternizeze memoria. În opinia vicepremierului moldovean este timpul ca relațiile româno-moldovene să capete mai multă consistență, mai ales în condițiile în care, afirmă el, pentru cetățenii din stânga Prutului, *România devine tot mai atractivă din punct de vedere economic, social, al afacerilor, al calității vieții, al sprijinirii fermierilor agricoli.*

Sărbătorirea Centenarului unirii, dincolo de pasiunile politice, ar trebui să îndemne la unitate pentru stabilirea foi de parcurs european al Republicii Moldova, care cu adevărat ar constitui un omagiu adus înaintașilor, în beneficiul cetățenilor de astăzi. Tocmai de aceea, mesajul lui Pantelimon Halippa, unul din marii artizani basarabeni ai unirii cu România, de la 27 martie 1918, rămâne mereu actual: „... *cel mai mare dușman este în mijlocul nostru. Acesta este NEUNIREA. Frații mei, biruiți acest strașnic dușman și noi vom birui totul*”.

Ce regim își doresc moldovenii?

O rezoluție a Parlamentului European, care plasează Republica Moldova alături de Somalia și Burundi în privința *încălțării drepturilor omului și a statului de drept*, a repus în discuție o problemă mai puțin luată în considerare până acum: spre ce regim de putere se îndreaptă societatea moldovenească?

Rezoluția menționată, care solicită Comisiei Europene suspendarea, până la alegerile parlamentare, a oricăror plăți din asistența macrofinanciară de 100 milioane euro promisă cu un an în urmă guvernului moldovean pentru continuarea și aprofundarea reformelor democratice, semnifică înăsprirea radicală a atitudinii forurilor comunitare față de autoritățile moldovenești, acuzate de comportament *dubios și netransparent* în cazul invalidării alegerilor pentru Primăria Chișinăului, câștigate după cum se știe de un candidat proeuropean. În timpul dezbatelor de la Strasbourg, unul dintre parlamentarii germani a pus la îndoială chiar viabilitatea Republicii Moldova, catalogată ca fiind un *stat eșuat sau captiv*, incapabil să se adapteze standardelor europene.

Este vorba, așadar, mai mult decât de o evaluare a influenței *vectorului vestic* sau a celui *estic* asupra cursului evoluției Republicii Moldova – spre Europa sau spre Eurasia? – ci de punerea în discuție a regimului de putere din acest mic stat de la extremitatea răsăriteană a continentului nostru. O chestiune care a căpătat contur mai ales după ce președintele în exercițiu, Igor Dodon, a

anunțat că la 1 mai 2018 s-a finalizat operațiunea declanșată de socialiști pentru strângerea de semnături în vederea modificării Constituției și a trecerii de la statutul de *republică parlamentară* la un *regim prezidențial*.

La o primă vedere, nimic nu părea neobișnuit: posibilitatea revizuirii, în anumite condiții, a Constituției Republicii Moldova este prevăzută chiar în legea fundamentală de organizare și funcționare a statului. În cazul de față, potrivit declarației președintelui Dodon, socialiștii ar fi strâns un număr de 1,5 milioane de semnături, cu mult peste necesarul impus de lege și dublu față de voturile obținute de actualul președinte pentru investirea sa în funcția supremă. Acest lucru ar însemna că numărul cetățenilor doritori de schimbare a regimului actual de conducere a statului ar fi cu mult mai mare decât bazinul electoral al Partidului Socialist care îl sprijină pe Igor Dodon. Inițiativa socialiștilor nu are șanse reale de finalizare până la alegerile parlamentare, dar tocmai aici se găsește și una din explicațiile demersului președintelui Dodon de a lansa pe piață, ca o *prioritate* a sa, inițiativa de schimbare a regimului politic din Republica Moldova: încercarea evidentă de a influența electoratul să voteze masiv în favoarea socialiștilor la alegerile viitoare, pentru a modifica raportul de forțe din Parlament și a crea astfel premisele legiferării trecerii de la republică parlamentară la un regim prezidențial.

Pe fond, Igor Dodon și susținătorii lui socialiști încearcă să profite de starea reală de nemulțumire și confuzie care persistă în societatea moldovenească, venind cu promisiuni populiste, din care nu lipsesc sintagme precum *vom face ordine, vom asigura liniște și stabilitate*, agreate în general de publicul larg, saturat de efectele unei tranziții îndelungate, de mersul greoi al anchetelor privind fraudă bancară de un miliard de dolari și, desigur, de disputele neconținute la nivelul clasei politice. Pentru propriul electorat, cu orientare preponderent rusofonă, Igor Dodon nu uită să invoce adesea că, prin programul său viitor, societatea va scăpa de „*corupți*” și „*unioniști*” (două categorii pe care, în mod cu totul ciudat, nu ezită să le pună pe același plan!). Deocamdată, „*unioniștii*” huliți de Dodon s-au dovedit mult mai înțelepți: ei și-au exprimat cu sinceritate și în mod pașnic gândurile cu ocazia marcării Centenarului de la unirea cu România, din martie 1918, aruncând în derizoriu „avertismentele” lui Dodon despre riscul unui „*război civil*” sau chiar al unui „*conflict militar*” cu România (!?).

Indiferent cine sunt sfătuitori lui Igor Dodon, inițiativa sa vizând trecerea la un regim prezidențial de conducere a statului nu este deloc întâmplătoare. Ea survine exact într-o perioadă în care, după ani de reținere și prudență din partea populației, simpatiile pentru Uniunea Europeană și beneficiile pe care le poate aduce continuarea procesului de integrare în UE au crescut la cote considerabile. Chiar și persoane de limbă și cultură rusă,

îndeosebi din rândul tinerilor, apreciază avantajele obținute mai ales în privința libertății de circulație în spațiul UE. Sondajele de opinie arată că numărul cetățenilor care se pronunță în favoarea cursului european al Republicii Moldova a crescut semnificativ în ultimii doi ani, *depășind cu mult numărul celor care privesc spre Uniunea Euroasiatică*. Mai mult, comerțul Republicii Moldova pe relația Vest a sporit cu 20 la sută în 2017, iar în prezent peste 65 la sută din produsele moldovenești își găsesc desfacerea pe piața UE. Dintre membrii Uniunii, România ocupă în mod firesc locul fruntaș în relațiile economice și comerciale cu Republica Moldova.

Pe de altă parte, evoluțiile recente au slăbit încrederea partenerilor europeni față de Republica Moldova, iar blocarea din nou a derulării ajutorului macrofinanciar promis ar putea avea efecte contrare celor urmărite de europeni, facilitând în fapt propaganda pro-estică a socialiștilor. În aceste circumstanțe, devin mai clare motivele pentru care Igor Dodon a lansat inițiativa de revizuire a Constituției, trecerea la un posibil regim prezidențial de conducere reprezentând, în viziunea sa și a susținătorilor săi, singura modalitate de a bloca orientarea europeană a Republicii Moldova și redirectionarea acesteia spre Uniunea Euroasiatică.

Desigur, oricât s-ar strădui Igor Dodon să schimbe parcursul firesc al Republicii Moldova, aceasta rămâne, geografic și cultural, un spațiu european, iar înstrăinarea de aproape două secole nu poate justifica rămânerea sa în afara acestui spațiu. În plan politic, însă, în eventualitatea instituirii unui regim prezidențial, procesul revenirii depline în Europa poate fi întârziat. În prezent, Parlamentul (unicameral, compus din 101 deputați) este *organul reprezentativ suprem* în Republica Moldova și *unica autoritate legislativă a statului*. Președintele republicii, în calitate de șef al statului, are și el atribuții importante, fiind *garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării*. De asemenea, are responsabilități în numirea guvernului, în dizolvarea Parlamentului în anumite situații, în reprezentarea externă a statului, negocierea și încheierea de tratate cu alte țări, precum și în domeniul apărării, în calitate de comandant suprem al forțelor armate. Așadar, președintele nu are doar o funcție onorifică, dar este supus controlului democratic al Parlamentului.

Ce ar putea obține în plus șeful statului, în cazul instituirii regimului prezidențial? Igor Dodon își exprima regretul, la începutul acestui an, într-un interviu acordat postului de radio *Deutsche Welle*, pentru faptul că Republica Moldova nu are un *conducător de forță precum este Vladimir Putin în Rusia*. Privită atunci mai mult ca un elogiu adus liderului rus, declarația lui Dodon capătă o altă semnificație în condițiile demarării acțiunilor pentru modificarea Constituției și trecerea de la regimul parlamentar la unul prezidențial. Firește, păstrând proporțiile privind comparația cu autoritarismul rus, dorința lui Dodon

de a institui un regim bazat pe o majoritate socialistă, care să „scurteze” parcursul democratic al legilor și deciziilor în stat, care să dea frâu liber acțiunilor de intimidare și eliminare a adversarilor politici sau de a închide gura presei care critică puterea este evidentă. Ca să nu mai vorbim de anularea progreselor în relațiile cu UE și orientarea fără rezerve a statului spre Uniunea Euroasiatică. Dodon a avertizat la un post rusesc de televiziune că una din primele măsuri pe care le va lua după alegeri, când speră că partidul său va ajunge la putere, va fi închiderea Centrului de Legătură al NATO, deschis la Chișinău în decembrie 2017. Deloc surprinzător, prezent la Moscova în perioada campionatului mondial de fotbal, Igor Dodon a ținut să-l asigure pe președintele Vladimir Putin că Rezoluția adoptată de Adunarea Generală a ONU (întărită la scurt timp și de o decizie similară a Summitului NATO de la Bruxelles) privind necesitatea retragerii trupelor rusești din stânga Nistrului nu au și susținerea sa și a socialiștilor, care apreciază rolul stabilizator și pacificator al prezenței militare respective pe teritoriul moldovean. Această poziție contrastează cu declarațiile lui Dodon conform cărora Republica Moldova își va păstra statutul de neutralitate, care este încălcat permanent chiar de prezența forțelor militare ruse în regiunea de est a republicii (Transnistria). De altfel, Igor Dodon nu a explicat dacă, în cazul instituirii regimului prezidențial, acesta se va aplica și în regiunea transnistreană, parte a Republicii Moldova (*de jure*), dar autonomă și chiar separată (*de facto*). Deocamdată, regiunea transnistreană rămâne un „teritoriu sub ocupație”, după cum arăta profesorul Ion Iovcev, directorul Liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol, folosit intens și aproape pe față de Moscova pentru influențarea alegerilor și a cursului politic de la Chișinău. Creșterea rolului decizional al președintelui Igor Dodon (43 de ani) la conducerea statului moldovean ar consolida, desigur, pentru mai mult timp influența și posibilitățile de acțiune ale Rusiei în această parte a Europei.

Cine face jocurile în Republica Moldova?

Programate inițial în toamna aceasta, când expiră mandatul de patru ani al actualului legislativ de la Chișinău, alegerile parlamentare din Republica Moldova au fost amânate pentru februarie 2019. Toate formațiunile politice au căzut de acord ca scrutinul să fie întârziat cu câteva luni, fiecare făcându-și propriile calcule electorale. Partidele de la guvernare speră să câștige timp pentru a mai trece la *realizări* câteva puncte din promisiunile făcute. De partea cealaltă, socialiștii președintelui Igor Dodon, deși plasați în fruntea sondajelor electorale, doresc și ei să-și sporească avantajele, convinși fiind că greutățile iernii se vor deconta în defavoarea coaliției aflată la guvernare. Așadar, fiecare încearcă, în felul său, să profite de acest răgaz.

Deocamdată, așa cum ne spun sursele noastre jurnalistice, situația generală din Republica Moldova continuă să se afle în cădere liberă, cu o populație sărăcită și fără prea mari speranțe într-o redresare rapidă. Migrația forței de muncă tinere în străinătate cunoaște în continuare ritmuri înalte, cu deosebire în țările vestice. Pe loc rămân bătrânii și rusofonii, în marea lor majoritate simpatizanți ai socialiștilor. În aceste circumstanțe, o întrebare care interesează multă lume este aceasta: cine face jocurile într-o societate marcată de grija pentru siguranța zilei de mâine, care este factorul ce poate influența în mod decisiv parcursul în anii următori al Republicii Moldova? Răspunsul nu este simplu și nici univoc.

Din 2014, când Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană, au fost înregistrate fără îndoială numeroase progrese. Evoluțiile au fost însă sinuoase, marcate de suișuri și coborâșuri, iar astăzi relațiile dintre cele două părți se găsesc într-o perioadă de stagnare. La rândul său, Moscova, care a impus sancțiuni economice Chișinăului, imediat după semnarea Acordului de Asociere cu UE, găsește mai ușor câmp liber pentru a bloca orientarea proeuropeană a Republicii Moldova.

„*Rusia – îmi spune un vechi prieten basarabean, echidistant politic și bun cunoscător al chestiunii transnistrene – , rămâne un jucător esențial pe scena Republicii Moldova. Iar cine face jocurile, de regulă vrea să și câștige*”. Implicarea Moscovei în influențarea evoluțiilor din Republica Moldova, atât direct, prin lideri politici precum Igor Dodon, cât și pe filiera transnistreană, de care se folosește din plin pentru a-și impune pozițiile, a fost subliniată din nou de fostul prim-ministru Iurie Leancă, în prezent vicepremier pentru integrare europeană, într-o emisiune la postul public de televiziune de la Chișinău: „*Cine menține separatismul în Republica Moldova de 27 de ani? Cine își menține ilegal trupele în regiunea de est a Moldovei (Transnistria)? Cine finanțează regimul separatist de la Tiraspol?*” La toate aceste întrebări retorice, adresate președintelui Dodon, există un singur răspuns, preciza Iurie Leancă: *Moscova*. Desigur, mai menționa demnitarul moldovean, nimeni nu dorește o relație proastă cu Rusia, dar aceasta să fie „civilizată, bazată pe respect reciproc”.

Liderii europeni cunosc bine rolul și implicarea Rusiei în evoluțiile din statele fostului spațiu sovietic. Este suficient să amintim declarația făcută de cancelarul Angela Merkel, la 17 septembrie 2018, în fața militarilor germani dislocați în cadrul Misiunii NATO din Lituania: „*Aproape toate fostele republici sovietice care nu fac parte din NATO și UE se confruntă cu conflicte interne generate de Rusia. Țări ca Ucraina, Georgia, Moldova, Armenia și Azerbaidjan, toate sunt preocupate de restabilirea integrității teritoriale, pentru că Rusia ori a fragmentat părți din teritoriile lor, ori a pus la cale conflicte interne*”.

De curând, președintele Dodon a lansat o nouă inițiativă: organizarea unui referendum, după alegerile parlamentare, privitor la reîntregirea Republicii Moldova cu Transnistria. *„Ideea nu-i aparține, ci a fost sugerată de la Moscova, care va fi avantajată indiferent de rezultatul consultării populare”*, îmi spune interlocutorul meu basarabean citat mai sus. Astfel, în cazul unui răspuns afirmativ, previzibil de altfel, dat de moldoveni pentru un stat comun moldo-transnistrean, se va putea trece la pasul următor – federalizarea Republicii Moldova după vechiul plan Kozak din anul 2003. Practic, Republica Moldova va deveni o federație din două state separate, iar Transnistria va avea libertate totală să se poată desprinde și proclama ca stat de sine stătător. Acest risc l-a constatat și Vladimir Voronin, veteranul comuniștilor moldoveni, care a avertizat public că statalitatea Moldovei va dispărea într-o asemenea eventualitate. Dacă, dimpotrivă, moldovenii ar vota împotriva unui stat comun cu Transnistria, Moscova va avea din nou câștig de cauză, deoarece își va justifica politica de până acum de alimentare și consolidare a separatismului transnistrean.

La 28 septembrie 2018, în cadrul summitului CSI de la Dușanbe, președintele moldovean a lansat iarăși inițiative care nu sunt decât eco-ul unor dorințe ale Moscovei: Republica Moldova se oferă să fie *mediator între UE și Rusia*, iar membrii CSI ar trebui să elaboreze *o strategie comună pentru o Europă de la Lisabona la Vladivostok*, bazată pe un acord de comerț liber între Uniunea Europeană și Uniunea Economică Euroasiatică. Ușor de zis, dar ar trebui mai întâi un acord de principiu din partea europenilor, practic imposibil în circumstanțele actuale de pe continent. Fără a respinge în totalitate și *„unele proiecte cu UE”*, Igor Dodon a reafirmat dorința sa de a menține Republica Moldova în CSI, ironizând sfaturile nedorite din partea unor *„pseudoparteneri”* pe care însă nu i-a numit.

România, se știe, și-a circumscris toate demersurile referitoare la Republica Moldova politiciii Uniunii Europene privind Parteneriatul Estic, acordând sprijin larg Chișinăului pentru depășirea dificultăților și continuarea fermă a parcursului european. Cu ocazia inaugurării grădiniței de copii din satul Șipoteni, raionul Călărași (13 septembrie 2018), premierul moldovean Pavel Filip recunoștea importanța acestui sprijin din partea României: *„Unirea nu se face prin declarații, ci prin proiecte de interconectare a sistemelor de energie electrică, gaze naturale, infrastructură, educație”*. O poziție comună în această privință a fost reafirmată și în cadrul recentei întâlniri dintre președintele Klaus Iohannis și premierul Pavel Filip, prilejuite de sesiunea ONU de la New York.

Atitudinea echilibrată adoptată de România în Anul Centenarului în relațiile cu Republica Moldova l-a determinat pe președintele Igor Dodon să

declare la finele lunii august a.c.: „În 2018 am reușit să trecem de riscul anexării Republicii Moldova la România, dar nu trebuie să ne relaxăm”. Astfel de declarații periodice ne arată odată în plus cât de important va fi rezultatul alegerilor parlamentare din Republica Moldova nu doar pentru viitorul parcurs al acestui stat, dar și pentru relațiile generale moldo-române.

Mircea Snegur: „Limba Română este numele corect al limbii noastre”

În încheierea acestor considerații, sunt instructive de menționat aprecierile ES domnul Mircea Snegur, **primul Președinte al Republicii Moldova**, exprimate într-un interviu pe care a avut amabilitatea să-l acorde recent autorului acestor rânduri:

Î: Într-o ședință a Parlamentului, Dumneavoastră ați declarat: „A vorbi românește nu e o crimă anticonstituțională. A vorbi românește nu este o rușine. A spune: „Eu vorbesc românește!” este un fel de a te mândri că faci parte dintr-un popor mare...”

R: Pentru mine personal n-a existat niciodată problema identității vorbirii pe ambele maluri ale Prutului. Mai mult, de mic copil am însușit scrisul în grafia latină a limbii române (profesoară fiindu-mi mama mea, o simplă țărăncă). În anii studenției, corespondența cu cei de acasă o făceam anume în această grafie (neafișând, bineînțeles, acest aspect).

Ulterior, peste mulți ani (1989), am avut onoarea, dar și responsabilitatea, de a contribui nemijlocit la încetățenirea limbii noastre materne române (deși, aflați încă în condițiile totalitarismului sovietic, în legile respective s-a scris „*moldovenească*”) în viața de toate zilele a societății. Și cum lucrul trebuia dus până la capăt, în anul 1995, în calitate de Președinte al Republicii Moldova, după consultări aprofundate cu savanții de profil (filologi de marcă), am înaintat Parlamentului un mesaj cu genericul „**Limba Română este numele corect al limbii noastre**”, insistând asupra modificării respective în Constituție. Oponenții din Legislativ (care alcătuiau majoritatea absolută) au respins acea inițiativă, dar Limba Română a continuat să fie studiată în instituțiile de învățământ, în conformitate cu cerințele unui Decret prezidențial.

Această situație se menține până în prezent. Chiar dacă în textul Declarației de Independență este stipulată sintagma “*Limba Română*” ceea ce, conform unei decizii a Curții Constituționale, prevalează asupra celei fixate în Constituție, legislatorii moldoveni tergiversează introducerea modificărilor. Ei bine, până la urmă adevărul științific va triumfa. Rămân în continuare cu satisfacția că generația în creștere studiază Limba Română. Dar și fidel dezideratelor enunțate în conținutul întrebării.

Î: S-a vorbit și se vorbește încă, mai ales în acest an al Centenarului făuririi României Mari, despre faptul că începutul anilor 90 ar fi reprezentat o ocazie favorabilă reunificării. Ce ne puteți spune despre acea perioadă?

R: La această temă mi-am expus punctul de vedere de nenumărate ori. Astăzi pot doar să reiterez că, la începutul anilor 90 ai secolului trecut, societatea din stânga Prutului nu era pregătită pentru realizarea idealului măreț al reunificării. Din mai multe considerente.

În primul rând, pentru faptul că timp de aproape jumătate de secol ne-am aflat sub influența (presiunea chiar) unei ideologii sovietice totalitariste, care și-a pus amprenta asupra conștiinței oamenilor.

În al doilea rând, în anii puterii sovietice s-a schimbat (mai mult forțat) structura populației, astfel încât, la acea etapă, alolingvii alcătuiau 35 la sută, ei împotrivindu-se mișcării de renaștere națională și, mai cu seamă, reunirii cu România.

Clasa politică a tânărului stat Republica Moldova era conștientă de existența acestor factori, de aceea problema în cauză n-a fost înaintată în mod oficial pe ordinea de zi. Orice încercare în contextul dat ar fi compromis din start ideea reunificării.

Iată de ce, am inițiat realizarea măsurilor concrete de integrare culturală și economică (pe multiple planuri) în condițiile existenței reale a două state românești. Integrare care, după mine, la începuturi s-a încununat de succes. În acea bază relațiile moldo-române se dezvoltă și în continuare, Republica Moldova bucurându-se de susținerea țării-soră România pe toate dimensiunile, inclusiv pe cea a integrării europene.

Să ne bucurăm, așadar, că am reușit să revenim deplin la tot ce-i al nostru, la ce ne este dat de Dumnezeu.

EUROPA ÎNCOTRO?

Alexandru Botez

La puțin timp după alegerile prezidențiale din Statele Unite, din luna noiembrie 2016, politicieni, ziariști și politologi germani au adus în atenția guvernanților de la Berlin și opiniei publice problema opțiunilor pe care le-ar avea Germania în cazul în care Statele Unite vor renunța la garanțiile de securitate de care aceasta a beneficiat până acum.

Discuțiile pe această temă au culminat cu un editorial publicat de cel mai importat cotidian conservator din Germania, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, precum și cu o serie de interviuri acordate de Roderich Kiesewetter – membru în Comitetul pentru politică externă din Bundestag. Acestea, ca și alte poziții exprimate în mass-media germană la acea vreme, au relevat faptul că Germania poate avea următoarele opțiuni: crearea unei forțe de descurajare nucleară proprii, constituirea unei forțe de descurajare nucleare europene și menținerea capacității tehnologice latente de către Germania în acest domeniu. O constantă a acestor dezbatări a fost sublinierea insistentă că transpunerea în practică a acestor opțiuni ar depinde exclusiv de atitudinea Statelor Unite privind „umbrela nucleară” acordată Germaniei.

La începutul lunii august 2018, săptămânalul *Die Welt* a publicat pe prima pagină un eseu semnat de Christian Hacke - unul din cei mai prestigioși politologi germani - intitulat „*O Germanie care ar dispune de armament nuclear va consolida securitatea Occidentului*”. Este pentru prima oară când una din cele mai competente și respectate voci, a cărei influență a fost incontestabilă în creionarea politicii externe germane din ultimele două decenii, se pronunță fără echivoc și argumentat în favoarea înarmării nucleare a Germaniei.

În pledoaria pentru susținerea punctului său de vedere, autorul pleacă de la premisa că: „*O criză diplomatică în care este implicată o țară poate fi tranșată cu succes în favoarea acesteia doar dacă dispune de o forță militară puternică*”. Christian Hacke consideră că nu ar trebui să fie o surpriză faptul că accentuarea continuă a criticilor lui Trump la adresa actualului guvern de la Berlin a provocat o reacție adversă în rândul germanilor. Totuși, politologul german relevă că „*aroganța moralizatoare a cancelarului Merkel nu poate fi un substituit al unei strategii politice viabile în domeniul securității naționale*”.

În opinia sa, Germania este criticată pe bună dreptate nu doar pentru contribuția sa necorespunzătoare în cadrul NATO, ci și din cauza situației jalnice a armatei germane. Forțele armate germane sunt incapabile să apere țara

și cu atât mai puțin pe alții. Cu toate acestea, elita politică din Germania nu numai că este satisfăcută de faptul că susține neproliferarea, dar sprijină și retragerea armamentului nuclear american din Germania și chiar campania în favoarea denuclearizării la nivel global. Acest lucru reflectă dezinteresul populației față de politica de apărare și sentimentul provincial al germanilor care consideră că pacea ar fi o stare naturală a politicii mondiale. Apariția unor crize internaționale este întâmpinată cu un alarmism momentan, dar foarte curând populația redevine indiferentă. Strategia Berlinului poate fi descrisă în cel mai bun caz: „*închide ochii și speră că în cele din urmă totul va fi bine*”. Faptul că politica de securitate a Germaniei se bazează pe o iluzie poate fi fatal, iar istoria ne oferă numeroase exemple în acest sens!

Cu toate acestea, în Germania, atunci când vine vorba de securitate, voturile sunt câștigate de cei care susțin un idealism naiv. Aceasta pentru a satisface o stare de spirit pacifistă și din ce în ce mai mult antiamericană a populației, care momentan aduce voturi politicianilor. La urma urmei – se întreabă Christian Hacke - chiar mai crede cineva că o politică inadecvată de securitate și criticarea lui Trump sunt în concordanță cu schimbările din lumea de azi? Nu cumva, ar trebui să fim îngrijorați că naivitatea Germaniei în ce privește armamentul nuclear, de fapt, întărește criticile pe care Trump le aduce Germaniei și slăbește și mai mult garanțiile oferite de umbrela nucleară asigurată de Statele Unite?

Înainte de a aborda aspectele de fond ale demersului său, politologul german face o serie de recomandări cu caracter general privind politica de securitate a Germaniei:

1. În primul rând, Berlinul ar trebui să se pună în acord cu Statele Unite în ce privește politica de securitate: cheltuielile de apărare ale Germaniei trebuie să crească rapid și substanțial.

2. De asemenea, Germania trebuie să-și îmbunătățească cantitativ forțele sale militare și, dacă este necesar, să le modernizeze.

3. Germania trebuie să promoveze cultură strategică ambițioasă. În acest sens Berlinul trebuie să dezvolte voința și abilitatea de a gândi și acționa în termeni militaro-strategici. Apariția unor noi provocări a făcut necesară capacitatea de a gândi în termeni geopolitici, cum ar fi promovarea intereselor strategice ale Germaniei. O politică națională de apărare, care să se bazeze pe alianța transatlantică și nu să se ascundă în spatele acesteia, a devenit un imperativ.

4. Apariția unor noi amenințări nucleare în secolul XXI nu trebuie subestimată și tratată ca relicvă ale Războiului Rece, ci rezolvată cu participarea activă și constructivă a Germaniei.

În această situație, în opinia lui Hacke, Germania are la dispoziție următoarele opțiuni:

1. A trecut vremea în care Berlinul spera că vor veni vremuri mai bune după ce Trump nu va mai fi președinte. Dacă Germania va continua să urmeze această cale, garanțiile de securitate ale Statelor Unite vor deveni tot mai puțin credibile. Acest lucru ne obligă să tragem o concluzie tulburătoare: pentru prima dată din anul 1949, Germania se află în situația de a nu mai beneficia de umbrela de securitate nucleară a Statelor Unite. Prin urmare, în cazul unei crize serioase, Germania ar fi lipsită de apărare! Cu toate acestea, nimeni nu discută despre această problemă. Nimeni nu abordează posibilele consecințe ale acestei situații. Este evident că dezbaterile privind securitatea Germaniei au nevoie de un aport mai mare intelectual și material. Germania trebuie să se gândească și să acționeze, în special în ce privește chestiunea perspectivei descurajării nucleare.

2. Se discută acum despre înlocuirea garanțiilor americane prin crearea unei forțe nucleare europene. Ar trebui create fie o forță nucleară distinctă rezultată din colaborarea la nivel european, fie ca Franța și/sau Marea Britanie să preia sarcina de garantare a descurajării nucleare și pentru Germania. Germania ar putea să finanțeze constituirea unei astfel de puteri nucleare europene, prin cofinanțarea proiectelor britanice și/sau franceze din domeniul armelor nucleare, în schimbul garanțiilor de descurajare nucleară și în ce privește Germania. Este însă fezabil acest lucru? Europa a așteptat în zadar timp de 7 decenii adoptarea unei politici comune de apărare. Este previzibil ca și în viitor, pe fondul divergențelor din domeniul intereselor naționale, implementarea unei asemenea politici de apărare comună să rămână evazivă, în special din cauză că nici Franța și nici Marea Britanie nu sunt dispuse să acorde garanții de securitate Germaniei prin extinderea umbrelei lor de securitate nucleare. Prin urmare, o umbrelă de securitate nucleară franceză sau britanică, cel mai probabil, nu reprezintă o alternativă pentru asigurarea securității Germaniei. Deci, în această privință, se pare că Berlinul se îmbată cu apă rece.

3. Având în vedere faptul că garanțiile de securitate nucleară americane au devenit îndoielnice, iar constituirea unei forțe nucleare de descurajare europeană nu se întrevide în viitorul previzibil, singura concluzie realistă care poate fi luată în calcul este că în cazul unei crize serioase Germania se poate baza doar pe ea însăși.

În ultimă instanță, extinderea descurajării nucleare are o slăbiciune majoră. În circumstanțele actuale, aliații care nu dețin armament nuclear – cum este cazul Germaniei – nu mai pot fi siguri că un aliat care deține astfel de armament ar fi dispus să-i garanteze securitatea în cazul unei crize majore. Ce ar fi însă dacă Germania ar deveni o putere nucleară?

Până acum, Germania s-a putut eschiva de problematica armelor de distrugere în masă, deoarece securitatea ei era asigurată de alții, ceea ce nu mai este cazul în zilele noastre. Prin urmare, principiul „*Pacta sunt servanda*”² trebuie înlocuit acum cu „*Rebus sic stantibus*.”³ În mod logic, apariția unor noi crize și schimbările structurale trebuie de asemenea să ducă la revederea din temelii a politicii de apărare a Germaniei. Din cauza corectitudinii politice, lipsei de curaj civic și neglijării motivațiilor militar-strategice, componenta nucleară a securității Germaniei este ignorată. În schimb, decidenții politici de la Berlin au adoptat abordarea: „*Nichts hören, nichts sehen und nichts sagen*” („*Nu vedem, nu auzim și nu vorbim despre pericolele cu care ne confruntăm*”).

În plus, o serie de decizii greșite, cum a fost suspendarea serviciului militar obligatoriu, trebuie revăzute. Anunțul recent conform căruia cetățeni străini pot fi acum recrutați în Bundeswehr din cauza lipsei de voluntari din rândul germanilor, este mai mult decât îngrijorător.

Prin prisma controverselor privind resursele energetice ale țării, va trebui revizuită și poziția față de funcționarea centralelor nucleare. Aceste două decizii au slăbit moralul, ancorarea socială și capacitatea de apărare a țării, precum și funcționarea rolului Germaniei ca model de putere nucleară civilă.

Prin urmare, previzibila pierdere a umbrelei de descurajare nucleară americană, absența unei umbrele de descurajare europene, erodarea instituțiilor occidentale NATO și UE, precum și inadecvata cultură de securitate germană necesită o reevaluare completă a politicii de apărare a Germaniei - este de părere politologul german.

În opinia acestuia, schimbările din Statele Unite și la nivel global obligă Germania să facă alegeri dificile, dar care nu mai pot fi amânate de decidenții politici, iar societatea germană nu-și mai poate permite să fie pasivă. Germania riscă să rămână fără apărare. Ca urmare, Germania trebuie să se înarmeze pentru a putea face față amenințărilor. În plus, în calitate de putere nucleară democratică ar putea contribui mai consistent la consolidarea securității Occidentului.

Este frumos și bine să apelezi la europeni să-și ia soarta în propriile mâini, dar experiența relevă că nu se poate avea încredere în capacitatea lor de a urma o politică comună de securitate.

Christian Hacke mai susține că idealizarea integrării europene și demonizarea interesului național au dus Uniunea Europeană într-un

² Principiu fundamental al dreptului internațional conform căruia obligațiile generate de convențiile internaționale (sau în general de acte de drept internațional) trebuie aduse la îndeplinire cu buna credință.

³ *Cat timp lucrurile vor sta așa*, expresie latină care desemnează clauza prin care obligația asumată printr-o convenție este condiționată de menținerea situației existente la încheierea acesteia.

impas și o criză profundă. Este necesar să se ajungă cât mai rapid la un echilibru între interesele globale și cele naționale, în special în Germania.

Prin urmare, nu mai trebuie să ne limităm doar să-l criticăm cu superioritate pe Trump, ci să ne înarmăm militar, pentru a putea face față oricăror amenințări, cu toate mijloacele necesare, afirmă în încheierea eseului său politologul german.

Reacțiile înregistrate de acest evident „*balon de încercare*” sunt cel puțin uimitoare.

În Germania, cea mai semnificativă poziționare a venit din partea lui Wolfgang Ischinger, fost ambasador al acestei țări în Statele Unite, profesor de politici de securitate și practici diplomatice la Școala de Guvernare Hertie din Berlin și președinte al Conferinței anuale pentru probleme de securitate de la München.

Într-un articol apărut pe 08.08.2018 în publicația *Handelsblatt*, intitulat „*Flirtul periculos al Germaniei cu armele nucleare*”, acesta atrage atenția asupra faptului că jocul cu ambițiile de înarmare nucleară ale Germaniei pot periclita echilibrul fragil de putere din Europa și ar constitui o lovitură mortală pentru întreg edificiul tratatelor de neproliferare a armamentului nuclear.

În rest, o tăcere asurzitoare! Elita politică, mass-media și cercurile academice germane au preferat să se facă că plouă. La fel în Franța, Marea Britanie, Statele Unite și Rusia. Câțiva ziariști au găsit chiar oportun să redeschidă discuția privind constituirea unei forțe nucleare franco-germane, din timpul cancelarului Adenauer, idee respinsă explicit atât de președintele De Gaulle, cât și de Mitterrand.

Interesant este faptul că în timpul campaniei electorale, Donald Trump a afirmat că Statele Unite nu ar trebui să se mai opună proliferării nucleare, deoarece „*aceasta se va întâmpla oricum*”. Într-un interviu acordat *New York Times* la 26.03.2016, actualul președinte al Statelor Unite a afirmat: „*Nu sunt așa de sigur că pentru noi ar fi rău dacă Japonia va dispune de armament nuclear. Același lucru este valabil și în ce privește Coreea de Sud și Arabia Saudită*”. Chiar dacă nu a menționat Germania, este evident că Trump s-a referit la aliații Americii, dintre care aceasta indiscutabil face parte.

Ce putem înțelege din toate acestea? Ce altceva decât că marșul tiptil al Germaniei spre revenirea la statutul de mare putere continuă cu tenacitate, iar actualele împrejurări par să-i fie favorabile. În ce măsură acest lucru se va întâmpla în timpul generației noastre rămâne de văzut, dar nu avem voie să uităm lecția istoriei: ce astăzi pare de neconceput, mâine se poate realiza.

ARHIVA PERISCOPULUI

**CUM S-A REALIZAT UNIFICAREA GERMANIEI? -
documente desecretizate din arhivele americane,
sovietice, britanice și germane (IV)**

Alexandru Botez

Încheiem în acest număr al revistei noastre publicarea seriei de documente desecretizate privind împrejurările și principalii actori ai realizării unificării Germaniei din anul 1990. În contextul aniversării istorice din acest an a Centenarului Marii Uniri, relevarea manierei și condițiilor în care s-a realizat unificarea Germaniei este plină de învățăminte, mai ales pentru noi românii.

Cititorii noștri au acum ocazia să afle conținutul discuției cheie dintre cancelarul Kohl și președintele Gorbaciov în care s-au stabilit parametrii finali ai unificării Germaniei. Referitor la această întâlnire, istoricul rus A.S. Cerniaev, participant la discuție în calitate de consilier al lui Gorbaciov, a consemnat în jurnalul său: „15.07.1990 – Astăzi a avut loc întrevederea lui Gorbaciov cu Kohl. Ei s-au întâlnit la palatul Schechtel, de pe strada Aleksei Tolstoi. Gorbaciov a confirmat acordul său privind menținerea în NATO a Germaniei unificate. Kohl a fost precis și încrezător. Comportamentul său este clar și ferm. Și nu este vorba doar de momeala creditelor, ci de faptul că este inutil să rezistăm. Ar însemna să ne opunem mersului evenimentelor, ar fi contrar realităților, la care lui M.S. Gorbaciov îi place să se refere de câte ori are ocazia”.

În ce privește convorbirea telefonică dintre președintele Bush și Gorbaciov din 17.07.1990, reține atenția faptul că unul din evenimentele la care se referă – Summitul G-7, de la Houston – s-a desfășurat în timp ce liderul de la Moscova era angajat într-o acerbă luptă politică de supraviețuire în PCUS. La congresul partidului, de la începutul lunii iulie 1990, fusese supus unor virulente critici atât din partea conservatorilor, cât și a democraților. Gorbaciov a reușit în cele din urmă să-și impună la limită programul politic și să obțină realegerea în calitate de secretar general, dar a fost evident că a avut puține argumente în apărarea politicii sale în relațiile cu Occidentul, în special după concesiile excesive privind unificarea Germaniei. În acest timp, la Houston se discutau modalitățile de a ajuta perestroika. Din cauza opoziției Statelor Unite în problema acordării de

credite sau un program de ajutor înainte de transpunerea în practică a unor reforme vizând trecerea la economia de piață, nu a fost aprobat niciun pachet concret de sprijin economic. Singurul progres a fost recomandarea întocmirii unor „studii de fezabilitate” de către FMI și Banca Mondială. Cu toate acestea, Gorbaciov a acceptat explicațiile președintelui Bush și, în final, se angajează ferm să continue perestroika.

Peste un an, la Moscova va fi „puciul din august”, iar peste alte câteva luni URSS va dispărea de pe harta lumii.

Transcriptul celei de-a doua discuții dintre M.S. Gorbaciov și G. Bush, de la Washington, din 31 mai, 1990.

(Au fost prezenți, din partea sovietică: S.F. Ahromeev, A.F. Dobrinin, V.M. Falin, A.S. Cerniaev, E.A. Șevardnadze; din partea Statelor Unite—J. Baker, B. Scowcroft și alți oficiali).

GORBACIOV: Dacă nu am fi stabilit mai devreme contactele noastre personale, miniștrii noștri nu ar avea experiență în domeniul cooperării și, cel mai important, dacă summitul de la Malta nu ar fi avut loc, sunt convins că țările noastre nu ar fi fost pregătite pentru a face față evenimentelor din Europa de Est, în special cele din Germania. Aceasta înseamnă că am fi putut face greșeli mari. În perioade de tensiuni extreme, un singur chibrit poate aprinde focul. Acum, putem remarca că această perioadă de schimbări uriașe s-a desfășurat în general calm, chiar dacă schimbările în sine au presupus uneori forme de manifestare extreme atât în Europa de Est, cât și în Uniunea Sovietică. Vă propun să abordăm în continuare problematica schimbărilor din Europa și procesul unificării Germaniei ca fiind un singur fenomen, deoarece acestea sunt interconectate între ele și nu pot fi separate.

George Bush și Mihail Gorbaciov

Cred că există o posibilitate reală să găsim o soluție pentru aspectele externe ale unificării Germaniei, care să nu submineze, dimpotrivă, să impulsioneze dialogul sovieto-american în Europa și în întreaga lume. Un model care să includă o ordonare temporară și care să fie sincronizat cu procesele în curs de desfășurare din Europa. Apoi, după parcurgerea unei

perioade de tranziție, să avem o nouă structură a relațiilor în Europa, inclusiv a relațiilor din domeniul securității.

În această perioadă va fi necesară schimbarea rapidă a celor două blocuri, transformarea lor din blocuri militare în organizații politice. În viziunea noastră, o astfel de evoluție ar crea condițiile pentru a se ajunge la un acord între Organizația Tratatului de la Varșovia și NATO. În paralel, ați putea avea inițiativa vizând reformarea doctrinei NATO, iar Uniunea Sovietică ar putea să aducă în concordanță structurile sale militare cu noua sa doctrină de apărare. Am putea încuraja schimburi între marile state majore și discuta împreună nivelul forțelor armate ale Germaniei unificate. Am putea discuta chestiunile legate de interacțiunea structurilor de securitate ale Uniunii Sovietice și SUA. O astfel de abordare creativă, ar putea inspira noi opțiuni pentru asigurarea securității unei Germanii unite, care să se bazeze pe doi piloni – nu numai în Occident, dar și în Est. Ca o ipoteză, aș sugera posibilitatea unei forme de membru asociat. Trebuie să recunosc că ideile pe care Secretarul de Stat ni le-a împărtășit la Moscova, au impulsionat creativitatea noastră, care este caracterizată de intenția de a face pași înainte, în interes reciproc. Sper că noi doi nu vom dezamăgi aceste speranțe și vom veni chiar cu idei noi. Eu sunt sigur că dacă noi vom ajunge la un acord, germanii îl vor accepta.

BUSH: Mulțumesc pentru explicații. După cum înțeleg, avem unele divergențe fundamentale în ce privește problema germană. Probabil că originea lor se află în moștenirea istorică diferită a URSS și SUA. Îngrijorarea Dvs. privind o Germanie unificată este prea profundă și nu ține seama de cei 50 de ani de experiență democratică a Germaniei. Înțelegem temerile care vă animă. Și noi am luptat împotriva lui Hitler, dar pierderile noastre nu se compară cu cele 27 de milioane de vieți omenești sacrificate de URSS în lupta armată cu Germania nazistă. Cu toate acestea, abordarea noastră față de Germania este mai realistă și are un calendar mai bun. Aceasta din cauză că procesul de unificare a Germaniei se desfășoară mai rapid decât ne-am imaginat și pentru că nu există nicio forță care să o poată încetini. De aceea noi considerăm că neîncrederea generată de trecut este un prost sfătuitor.

Mie mi se pare că abordarea noastră, de pe pozițiile unui prieten apropiat, este mai pragmatică și constructivă, deși trebuie să recunosc că nu este împărtășită de toți aliații noștri din Occident. Unii vest-europeni, la fel ca Dvs., nu au încredere în Germania și nici în germani. Cu toate acestea, noi toți în Occident suntem uniți în credința că principalul pericol ar fi izolarea Germaniei de comunitatea statelor democratice și încercarea de a i se impune un statut special sau condiții umilitoare. O asemenea evoluție poate să ducă la renașterea militarismului german și revanșismului, ceea ce este și temerea Dvs.

Fără să uităm încălcările drepturilor omului care au avut loc în timpul Germaniei naziste, trebuie să ținem cont de experiența democratică recentă a Germaniei și să plecăm de la faptul că germanii merită un loc egal și respectat în familia națiunilor democratice.

Prin urmare, noi abordăm Germania de pe poziții diferite, deși recente transformări, așa cum ați menționat în mod corect, vor avea consecințe atât în Uniunea Sovietică, cât și în Statele Unite. Desigur, noi nu avem un glob de cristal care să ne ajute să prevedem viitorul. Cu toate acestea, cel puțin în ce privește viitorul apropiat, cel mai mare rău pe care am putea să-l facem ar fi să încercăm să izolăm Germania, plasând-o într-o categorie specială. Menționez că în această privință sunt de acord cu noi nu numai vest-europenii, ci și cele mai multe dintre țările din Europa de Est. În același timp, o Germanie unificată nu ar trebui să fie dușmanul nimănui, iar procesul de inserare a acesteia într-o Europă nouă va avea o implicare profundă a URSS, ținându-se cont în mod corect de interesele țării Dvs.

Și încă o chestiune. Cred că în cele din urmă veți fi de acord că o prezență a trupelor americane în Europa este necesară, chiar dacă unii oameni, inclusiv din Statele Unite, sunt de altă părere. Aceștia susțin că există o povară militară și economică excesivă ce revine americanilor pentru menținerea acestei prezențe. Cu toate acestea, dacă avem în vedere poziția care prevalează în Statele Unite, atunci implicarea noastră economică și militară în Europa este indispensabilă, pentru asigurarea securității și stabilității Lumii Vechi.

Uneori oamenii mă întreabă cine este inamicul Statelor Unite în condițiile în care noua Europă s-a transformat și aproape că este de nerecunoscut? Iar eu răspund: confuzia, instabilitatea și imprevizibilitatea. Oricât de greu ar fi, vreau să vă asigur că prezența militară americană în Europa nu amenință în niciun fel interesele Uniunii Sovietice. Mai mult de atât, prezența noastră acolo constituie o garanție de stabilitate. Desigur, noi respectăm democrația și dacă noua generație de germani va decide că nu mai este nevoie de noi, ne vom retrage din Germania. Totuși, astăzi, starea de spirit a germanilor este complet diferită. Această stare de spirit este întărită de tradițiile NATO, de capitole din Tratatul Nord-Atlantic. Ținând cont de toate cele pe care le-am spus, vă cer să depășiți teama de o Germanie unificată și să lăsați trecutul în urmă. Pe acest drum, noi vă vom fi parteneri de încredere și, împreună, vom putea arăta întregii lumi că suntem capabili să ne ridicăm deasupra intereselor egoiste, să conlucrăm pentru binele comun.

Înțeleg că acestea nu sunt o noutate pentru Dvs. Credeți-mă însă că acestea sunt convingerile mele sincere, iar dacă nu am dreptate atunci nu ezitați să-mi spuneți în ce fel greșesc. Vreau doar să mai adaug că nu încerc să obțin o soluționare pripită sau să impun o politică extravagantă. Îmi amintesc de ziua

în care Zidul Berlinului a căzut, iar oponenții mei politici m-au acuzat de lașitate pentru că nu am salutat cu mai multă energie acest eveniment. Eu am ținut atunci cont de apelul Dvs. la precauție, și să acționez de o manieră reținută, ținând cont de fragilitatea noilor procese din Europa și din Uniunea Sovietică.

În ce privește răspunsul criticilor mei, am spus atunci că nu intenționez să dansez ca un copil pe ruinele Zidului Berlinului. Credeți-mă, noi nu împingem de la spate Germania să se reunifice și nu noi suntem cei care stabilim ritmul acestui proces. Desigur, nu avem nicio intenție să afectăm interesele Uniunii Sovietice. Tocmai de aceea susținem ca Germania unificată să rămână în NATO, fără ca în acest fel să fie afectate interesele mai largi ale CSCE, ținând cont și de legăturile economice tradiționale dintre cele două state germane. Un asemenea model, din punctul nostru de vedere, corespunde în aceeași măsură și intereselor Uniunii Sovietice. Prin urmare, vă rog să-mi spuneți în ce constă greșeala mea?

GORBACIOV: În primul rând, cred că înțeleg care este cauza îngrijorării Dvs. Considerați că prezența militară a Statelor Unite în Europa este un factor de stabilitate și sunteți îngrijorați cu privire la perspectivele de menținere a acestei situații. Ei bine, eu deja am declarat că prezența militară americană în Europa este necesară. Ce se va întâmpla în viitor, ne va arăta viața. Mă refer doar la prezența militară, deoarece implicarea economică și politică a Statelor Unite în Europa sunt constante incontestabile. Europa este centrul natural al politicii globale și dacă noi vom face greșeli aici, atunci consecințele vor fi resimțite în întreaga lume. Cooperarea sovieto-americană este unul din pilonii pe care se bazează spațiul politic european. Din această cauză suntem în favoarea luării în considerație a intereselor Dvs., ceea ce înseamnă că suntem în favoarea menținerii prezenței militare a Statelor Unite în Europa.

Cu toate acestea, faceți o greșeală metodologică atunci când legați prezența militară doar de NATO și când susțineți că dacă RFG s-ar retrage din Alianța Nord-Atlantică acest lucru va însemna începutul destrămării acesteia. Eu nu sunt de acord cu această concluzie, dar vă înțeleg îngrijorarea. În special, în condițiile lumii de astăzi, când este clar că există o legătură între cele două chestiuni. De asemenea, sunt evidente eforturile pe care le faceți pentru schimbarea funcțiilor NATO și de a încerca să invitați noi membri în această organizație. Desigur, dacă este serios scopul care vizează transformarea alianței prin implicarea preponderentă în procesele politice europene, atunci vorbim de un lucru complet diferit. În acest caz, NATO ar putea deveni într-adevăr o organizație deschisă, la care ar putea adera oricine dorește. Probabil că și noi

ne vom gândi să facem acest pas. Totuși, sincer vorbind, sunt foarte puține fapte care să susțină o asemenea concluzie radicală.

Să abordăm acum un alt subiect. Sunteți extrem de îngrijorat de stabilitatea unei Germanii unificate, în funcție de care evaluați perspectiva NATO. Sunteți atât de preocupat de acest lucru încât uitați de stabilitatea și interesele Uniunii Sovietice. Iar acest lucru nu servește de loc nici stabilitatea și nici predictibilitatea. În loc de a insista pe menținerea calității de membră NATO a Germaniei unificate, poate că ar mai bine să discutăm cum să facem să realizăm o apropiere între cele două blocuri militaro-politice care încă mai divizează Europa. Să ne gândim, de exemplu, la posibilitatea ca Germania să facă parte simultan atât din NATO, cât și din Pactul de la Varșovia. Această dublă calitate ar putea să fie un element de legătură, care să prefigureze noile structuri europene și, în același timp, o justificare pentru menținerea NATO. Pragmatic, Germania ar putea face o declarație că va respecta toate obligațiile moștenite de la RFG și RDG. Că Bundeswehr rămâne sub comanda NATO, iar trupele est-germane sub cea a guvernului de la Berlin. Trupele sovietice aflate în prezent pe teritoriul RDG vor rămâne pe loc și va fi încheiat un nou acord între NATO și Pactul de la Varșovia care să reglementeze acest lucru. În acest fel, se vor elimina suspiciunile și îngrijorările altor state și va fi stimulat procesul de edificare a noilor structuri de securitate europene.

Nu trebuie să ne grăbim. O abordare pas cu pas este posibilă. De exemplu, am saluta schimbarea doctrinei NATO la următorul summit al acestui bloc. Se pune întrebarea firească: Dacă NATO nu intenționează să lupte împotriva noastră, atunci cu cine? Nu cu Germania?

BUSH: Am răspuns deja la această chestiune: cu instabilitatea.

GORBACIOV: Chiar credeți în legătura determinantă între creșterea continuă a arsenalului Dvs. militar și menținerea unei stabilități robuste? Eu consider că ultimele decenii ar fi trebuit să ne convingă că confruntarea și cursa înarmării înseamnă o povară grea pe umerii popoarelor noastre. Bine, am dezbătut această idee pe toate fețele. Să lăsăm acum pe miniștrii noștri să găsească soluțiile concrete ale aspectelor externe ale unificării germane. Ei trebuie să țină seama de progresele înregistrate în negocierile din formatul 2+4 și să aibă în vedere respectarea drepturilor noastre, așa cum au fost ele definite la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Nu recomand nimănui ca activitatea lor să fie tratată cu superficialitate. Aceasta se va încheia doar în faza finală a ajungerii la un acord. Unul din domeniile care ar putea fi folositor în procesul găsirii de soluții ar putea fi discuțiile privind perioada de tranziție: măsurile preconizate, structurile de implementare, reformarea alianțelor și ce documente comune să fie semnate. Eu sunt dispus să semnez public următorul angajament: dacă oricând în timpul perioadei de tranziție Statele Unite vor

avea percepția că Uniunea Sovietică încearcă să-i afecteze interesele, atunci Washingtonul este îndreptățit să ia măsuri corespunzătoare unilaterale. Sunt însă convins că acest lucru nu se va întâmpla, pentru că ar fi contrar intereselor noastre.

BUSH: Foarte bine. Am să țin cont de această declarație. Totuși, doresc să corectez o percepție greșită. Eu nu cred că este nevoie de mai multe arme pentru a avea mai multă stabilitate. Dimpotrivă, Statele Unite doresc încheierea cât mai grabnică a Acordului de la Viena și realizarea de progrese în negocierile pentru o reducere semnificativă a armamentelor, în formatul Viena-2. În toate acestea, noi suntem dispuși să respectăm interesele Uniunii Sovietice. Poate că nu ar trebui să spun asta dar mie mi se pare incorect să facem o paralelă între retragerea trupelor sovietice din țări care nu mai au nevoie de prezența lor și perspectiva reducerii prezenței trupelor americane care este considerată binevenită de toți europenii și care este un factor stabilizator.

GORBACIOV: Eu cred că putem spune că suntem de acord asupra acestui lucru. Dar trebuie să se înțeleagă clar că dacă poporul sovietic va avea percepția că noi suntem neglijanți în problema germană, atunci toate procesele pozitive din Europa, inclusiv negocierile de la Viena, vor fi în pericol. Acest lucru nu este o păcăleală. Pur și simplu oamenii ne vor forța să ne oprim și să ne reconsiderăm pozițiile. Ar fi de dorit să nu ajungem în această situație. Eu vreau ca dialogul sovieto-american să progreseze și să ajungem cât mai repede să finalizăm acordurile de la Viena și din alte formate. În acest context, este foarte important ca noi să ajungem la un acord clar, aici la Washington. În caz contrar, totul se va complica și nu sunt motive să ajungem acolo. Mai mult decât atât, este evident că este nevoie de mai multă flexibilitate, dar aceasta trebuie să fie manifestată de ambele părți. Îmi amintesc cum Secretarul de Stat mi-a spus la Moscova că nu are nimic împotrivă să se revină la propunerea noastră inițială de a reduce numărul militarilor americani și sovietici staționați în Germania nu cu 195.000, cum sugerase partea americană, ci cu 225.000.

BAKER: Doresc să profit de ocazie pentru a evidenția o idee principală: noi încercăm să ținem cont la maxim de interesele Uniunii Sovietice, iar cele 9 puncte pe care le-am prezentat la Moscova evidențiază în mod clar acest lucru. Vreau să le reamintesc pe scurt.

✓ Am fost de acord să sprijinim crearea structurilor pan-europene, ceea ce evitasem până atunci.

✓ Am anunțat adaptarea NATO la noua situație prin întărirea componentei sale politice.

✓ Încercăm să avansăm în direcția limitării forțelor armate cât mai rapid posibil, inclusiv a Bundeswehr. Desigur, este nevoie de o foarte strânsă conlucrare și încredere din partea germanilor.

✓ Am dat asigurări Uniunii Sovietice că într-o perioadă definită nu vor exista trupe NATO în RDG.

✓ Suntem dispuși să acceptăm rămânerea trupelor sovietice în RDG, pentru o scurtă perioadă de timp. Președintele intenționează să discute detaliat acest aspect cu Dvs., mai târziu.

✓ Am impulsionat discuțiile privind problema armelor nucleare tactice din Europa.

✓ Încercăm să ajungem la o soluție finală satisfăcătoare pentru toate părțile privind problema frontierelor.

✓ Noi și germanii am ajuns la un acord privind obligația viitoarei Germanii de a renunța la posesia armelor nucleare, chimice și bacteriologice.

✓ Statele Unite încearcă să creeze un climat politic favorabil pentru dezvoltarea în continuare a relațiilor economice sovieto-germane.

Toate acestea au în mod clar scopul de a sprijini interesele legitime ale Uniunii Sovietice.

ȘEVARDNADZE: Noi suntem pregătiți să conlucrăm în aceste domenii cu Secretarul de Stat. Totuși, problema centrală a statutului militaro-politic al viitoarei Germanii necesită o decizie la nivelul președinților. De asemenea, trebuie să stabilim conținutul perioadei de tranziție, în care Germania unificată va continua să aibă obligații atât față de NATO, cât și față de Pactul de la Varșovia. Și nu este vorba de o himeră, deoarece în paralel cele două blocuri se vor apropia tot mai mult, iar pericolul unei confruntări militare se va diminua și vor fi edificate bazele securității colective în Europa.

BUSH: NATO este o ancoră de stabilitate.

GORBACIOV: Dar va fi mai bine dacă vor fi două ancore. Ca fost marinar, ar trebui să înțelegeți acest lucru.

BUSH: Și unde vom găsi această a doua ancoră?

GORBACIOV: În Est. În ce va consta aceasta concret, să-i lăsăm pe miniștrii noștri să se gândească la acest subiect.

BUSH: Da, să-i lăsăm să se gândească. Dar eu vreau să ținem seama de ritmul extrem de rapid al unificării Germaniei. După încheierea cu succes a consultărilor în format 2+4, apariția noii Germanii este iminentă. Iar în acest moment ne putem baza doar pe NATO. Desigur, putem discuta despre extinderea rolului CSCE, dar cinstit vorbind, acest proces este prea greoi pentru a ne putea aștepta la rezultate concrete rapide.

GORBACIOV: Noi nu excludem nicio opțiune. Este posibil ca NATO să continue să existe, într-o formă sau alta, o perioadă de timp mult mai lungă decât ne putem noi imagina acum. S-ar putea încheia, după cum am menționat deja, un acord în care să se țină seama de crearea Germaniei unite și de transformările care vor urma în cele două organizații. În același timp, ar putea fi opțiunea asocierii simultane la Organizația Mondială a Comerțului și NATO. Datorită faptului că noi dorim să se pună capăt pentru totdeauna divizării Europei, trebuie apoi sincronizate și structurile politico-militare pentru a fi în acord cu tendințele unificatoare de pe continent. Astăzi, oricât ar părea de surprinzător, intrăm într-o era absolut nouă pentru politica europeană. În afară de aceasta, al Doilea Război Mondial a marcat nașterea unei alianțe neobișnuite, dar în care suntem uniți de un scop comun nobil. Suntem oare noi mai proști decât Stalin și Roosevelt?

BUSH: Noi trebuie să învățăm și din greșelile lor.

GORBACIOV: Să facem prin urmare o nouă coaliție, să schimbăm doctrinele și instituțiile și să stabilim primatul politicului asupra structurilor militare.

BAKER: Cum vedeți Dvs. modul concret de coexistență a noului NATO cu un nou Pact de la Varșovia?

GORBACIOV: În primul rând, printr-un acord între blocuri, care să prevadă o multitudine de schimburi de idei, crearea de instituții comune vizând creșterea încrederii reciproce și de prevenire a situațiilor de criză. Astfel de procese ar putea încuraja și ajungerea la încheierea acordurilor de la Viena și să constituie un fel de polițe de asigurare politică pentru acestea. Dacă vom include însă Germania unificată într-o singură alianță, se va crea o situație dezechilibrată și vor apărea situații pe care nimeni nu va putea să le soluționeze.

BUSH: Sunteți de acord cu teza noastră că nu trebuie acordat un statut special Germaniei unificate?

GORBACIOV: Aș putea fi de acord, dar numai dacă acceptați ideea dobândirii calității de membru asociat, principiul apropierii dintre cele două blocuri cu o Germanie unificată acționând ca mediator al acestui proces, respectiv o situație care să nu schimbe obligațiile prezente ale RFG și RDG, urmată desigur de reforma blocurilor, totul în strânsă legătură cu negocierile de la Viena și cu toate procesele europene. De asemenea, pierderile teribile pe care noi le-am suferit în al Doilea Război Mondial fac parte și ele din realitatea politică europeană actuală. Nimeni nu ar trebui să uite acest lucru.

BUSH: Totuși, îmi este greu să vă înțeleg. Poate din cauză că eu nu percep o amenințare din partea RFG, nu consider că acest stat democratic este o putere agresivă. Dacă nu renunțați la stereotipul Dvs. psihologic, va fi dificil

să ajungem la o înțelegere. Iar un astfel de acord este posibil, deoarece eu și Kohl dorim să cooperăm cu Dvs. în toate domeniile.

GORBACIOV: Nu trebuie să fie nicio neclaritate în discuțiile dintre noi. Nouă nu ne este frică de nimeni, nici de Statele Unite și nici de Germania. Noi dorim doar schimbarea relațiilor dintre țările noastre, să renunțăm la ceea ce este negativ și să creăm un model constructiv. Aceasta este opțiunea noastră. Eu sper că nimeni din această sală nu crede nonsensul că una dintre părți a obținut victoria în Războiul Rece. Astfel de concepții superficiale se limitează să releve doar vârful aisbergului. Concluzia ar trebui să fie complet diferită și anume că cei 50 de ani de confruntări și-au dovedit absurditatea și că puteau duce doar la autodistrugere. Referitor la încredere. Dvs. afirmați că noi nu avem încredere în germani. Dar atunci nu am fi dat lumină verde aspirațiilor lor de unificare. Ne-am fi opus și am fi avut mecanismele corespunzătoare. Cu toate acestea, le-am oferit oportunitatea de a-și exprima opțiunea cu mijloace democratice. Pe de altă parte, spuneți că aveți încredere în RFG, dar sprijiniți rămânerea ei în cadrul NATO, împiedicând-o astfel să-și decidă singură viitorul. Să o lăsăm să aleagă singură din ce alianță dorește să facă parte.

BUSH: Sunt pe deplin de acord cu acest lucru, dar germanii și-au exprimat deja destul de clar care este opțiunea lor în acest sens.

GORBACIOV: Nu, Dvs. încercați doar să-i țineți sub control în continuare.

BUSH: Dacă Germania nu dorește să rămână în NATO, are dreptul să aleagă altă cale. Așa prevede și Actul Final de la Helsinki.

GORBACIOV: Să facem atunci o declarație privind rezultatele discuțiilor noastre în care să menționăm că Președintele Statelor Unite a fost de acord cu faptul că o Germanie suverană va decide singură statutul ei din punct de vedere militaro-politic și va opta între menținerea calității de membră NATO, neutralitatea sau altceva.

BUSH: Este dreptul oricărei țări suverane de a-și alege alianțele. Dacă guvernul RFG, ipotetic vorbind, va dori să nu mai rămână în NATO și chiar va cere trupelor noastre să plece, noi vom respecta această opțiune.

GORBACIOV: Formularea să fie atunci: Statele Unite și Uniunea Sovietică sunt de acord ca Germania unificată, ținând însă cont de rezultatele celui de-al Doilea Război Mondial, să decidă singură din ce alianță să facă parte.

BUSH: Propun o formulare puțin diferită: Statele Unite sunt în mod neechivoc în favoarea menținerii de către Germania unificată a calității de membră NATO, totuși, dacă va avea o altă opțiune, noi nu vom fi împotriva și vom respecta această decizie.

GORBACIOV: Sunt de acord. Accept formularea Dvs.

BUSH: Poate că miniștrii noștri de externe vor discuta acest aspect mai detaliat.

GORBACIOV: Eu sunt doar pentru această formulare, dar să-i lăsăm să discute o eventuală includere a unui sumar al documentului, precum și unele idei privind perioada de tranziție.

BAKER: Orice s-ar spune, dar asumarea de obligații de către aceeași țară atât față de OMC, cât și față de NATO, miroase a schizofrenie.

GORBACIOV: Doar pentru finanțiști, care sunt preocupați doar de bani. Totuși, politica este uneori aspirația la a face posibil, ceea ce la prima vedere pare imposibil.

BAKER: Dar obligațiile față de OMC și NATO sunt contradictorii.

GORBACIOV: Vă apropiați de esența problemei. Ați început să vorbiți de rivalitate, iar aceasta poate duce la confruntare. Deci nimic nu se schimbă. Prin urmare, plasând Germania unificată într-un singur bloc, nu faceți altceva decât să încălcați radical echilibrul. Noi va trebui să decidem apoi ce să facem în noua situație. Dacă să mai stăm sau nu la masa de negocieri de la Viena și așa mai departe. Haideți să respingem această logică a confruntării și să căutăm o ieșire constructivă.

FALIN: Doresc să clarific un aspect. Noi vorbim despre înlocuirea unor structuri care au fost concepute să fie temporare, chiar dacă ele există de circa 50 de ani, cu structuri permanente în care Uniunea Sovietică și Statele Unite vor fi aliate în viitorul previzibil. S-ar putea însă ca în viitor RFG să ceară retragerea din NATO. De aceea ar fi bine ca și noi să ne gândim la viitor și ne gândim la viitoarele structuri de securitate. Doar un sistem pan-european în acest domeniu, în care Germania să fie integrată pe picior de egalitate cu ceilalți, ne poate oferi unele garanții. Dacă noi suntem uniți în înțelegerea obiectivului nostru final comun, putem să ajungem la un acord privind perioada de tranziție. Cel mai important lucru este să respingem o confruntare militară și să ajungem la înțelegerea faptului că securitatea Europei este indivizibilă. În acest sens, unificarea Germaniei ar putea să pună capăt divizării Europei și nu să cimenteze această divizare pentru mult timp de acum înainte.

BUSH: Deci, cum rămîne cu declarația comună?

ȘEVARDNADZE: Eu nu m-aș grăbi și aș fi prudent, ținând cont de fragilitatea progreselor înregistrate atât în formatul 2+4, cât și de stadiul pregătirilor pentru un summit pan-european, precum și de cel al negocierilor de la Viena.

BUSH: Și totuși, ce vom răspunde dacă vom fi întrebați despre rezultatele discuției noastre?

GORBACIOV: Vom răspunde că aceasta a fost dedicată în întregime evaluării situației din Europa, inclusiv soluționării aspectelor externe ale

unificării Germaniei. Având în vedere acest schimb de opinii, am convenit ca miniștrii de externe și experții să continue să lucreze la chestiunile ridicate în cadrul întrevederii noastre. Iar dacă ni se va cere să oferim detalii privind pozițiile noastre, am putea spune că am avut un serios și util schimb de opinii și că acum înțelegem mai bine abordările noastre. Pe lângă aceasta, am putea adăuga că în cadrul discuțiilor au fost exprimate idei noi, care necesită analizarea lor suplimentară. Să-i lăsăm să se întrebe care au fost aceste idei.

BUSH: Sunt de acord. Așa vom face, .

Sursa: Arhiva Fundației Gorbaciov, Fond 1, Opis 1, publicat în lucrarea *Mikhail Gorbaciov i germanskii vopros* editată de Alexander Galkin and Anatolii Cerniaev, Moscova: Ves' Mir, în anul 2006.

Transcriptul convorbirii dintre M.S. Gorbaciov și H. Kohl, de la Moscova, din 15 iulie 1990

(au participat H. Teltschik și A.S. Cerniaev)

M.S. Gorbaciov: Un călduros bine ați venit la Moscova, domnule Kohl. Vom avea un schimb de opinii aprofundat pe teme de interes reciproc.

H. Kohl: Mă bucur că avem două zile la dispoziție și sunt convins că discuțiile vor fi fructuoase. În legătură cu acest eveniment vreau să îl citez pe Bismarck, care a spus: „*Când Dumnezeu mășăluiește prin istorie este de datoria noastră să ne agățăm de pulpana hainei Sale*”, Aceste cuvinte se potrivesc cu vremurile pe care le trăim. Oamenii din generația noastră au o datorie specială. Noi nu am participat direct la război și nu avem conștiința încărcată, dar ne amintim și am văzut ororile acestuia. Prin aceasta ne deosebim de tinerii din zilele noastre. Eu percep acest lucru din relațiile cu cei doi fii ai mei. De multe ori, atunci când mă refer la cei din generația mea, folosesc expresia „*binecuvântarea de a te fi născut mai târziu*”. Noi avem o experiență pe care alții nu o au și pe care trebuie să o oferim fără rețineri pe altarul civilizației umane.

M.S. Gorbaciov: Sunt de acord cu cele spuse de Dvs. Noi avem într-adevăr ocazia să comparăm trecutul cu prezentul. Eu aveam 10 ani când a început războiul și 15 când acesta s-a încheiat. Poate că actuala generație este mai bună decât noi, dar îi lipsește această experiență unică. Noi resimțim faptul că o oportunitate se deschide în fața noastră. Generația noastră mai are ceva de spus în istorie. Acum se discută mai puțin cine a câștigat și cine a pierdut. Noi percepem că suntem o singură civilizație....

Aș dori să subliniez o idee de importanță fundamentală care are legătură cu întâlnirea noastră. Așa s-a întâmplat, că în anul 1990 Rusia și

Germania trebuie să ajungă din nou la un important acord împreună. Trebuie să trăim în pace și armonie, să ne îmbogățim reciproc unul pe seama celuilalt, să consolidăm înțelegerea mutuală și să edificăm o cooperare reciproc avantajoasă. Când țările noastre au mers pe căi diferite, consecințele au fost tragice pentru popoarele noastre. Eu tratez pe picior de egalitate relațiile noastre cu Germania cu cele sovieto-americane. Acestea sunt la fel de importante pentru destinul popoarelor noastre și pentru istoria omenirii.

H. Kohl: Sunt de acord cu Dvs. Nu mă îndoiesc că noul nivel calitativ al relațiilor dintre Germania și Rusia va fi benefic și în relațiile sovieto-americane.

Obiectivul vizitei mele este să impulsionez tendințele pozitive din relațiile dintre statele noastre, cu ținta precisă ca în termen de un an să semnăm un tratat cuprinzător între Uniunea Sovietică și Germania unificată. Acest tratat va ține cont de toate aspectele valoroase din tratatele existente cu cele două Germanii și, desigur, vor exista și multe lucruri noi. Pot să spun că, dacă toate lucrurile vor merge bine, în luna decembrie în acest an în Germania vor fi organizate alegeri generale. Nu pot anticipa rezultatele scrutinului, dar plec de la prezumția că îmi voi păstra actualul loc de muncă. Prin urmare, peste un an, vom putea inaugura un nou capitol în relațiile sovieto-germane.

Vom intra într-o eră nouă. Consider că tratatul trebuie elaborat fără multă publicitate și fără să pierdem prea mult timp. Chestiunea unificării va fi decisă după alegerile generale. Nu cred că vor fi probleme suplimentare și vom putea înregistra un succes cu acest tratat. Eu sunt de părere să fie examinate toate tratatele și înțelegerile existente între noi și, privind spre viitor, să decidem împreună ce este depășit, ce poate fi menținut și ce trebuie reformulat sau completat, în concordanță cu realitatea pe care o trăim. Aș dori ca acest tratat să cuprindă toate aspectele importante ale relațiilor politice, economice, culturale și umanitare dintre noi și să creeze un fundament solid pentru înțelegerea mutuală și cooperarea în viitor dintre popoarele sovietic și german.

Când vom începe să ne îndreptăm către acest obiectiv, sunt convins că nu vom fi singuri. Bush ni se va alătura. Am perceput acest lucru la recentul summit NATO. Ideea unui tratat sovieto-german va avea efecte benefice și asupra altor procese, în special asupra cooperării dintre NATO și Pactul de la Varșovia, sub egida OSCE. Declarația comună preconizată a celor două alianțe va avea o importanță fundamentală. Eu aș dori ca aceasta să aibă caracterul unui pact de neagresiune, de renunțare la folosirea forței. Sunt convins că după aceea toate națiunile vor răsufla ușurate.

După cum vedeți, tratatul pe care noi intenționăm să-l semnăm cu Dvs. va fi unul istoric. La orizont se întrevede o cauză bună și a venit timpul să o transpunem în realitate.

În ultimele patru săptămâni am participat la 3 întâlniri importante ale liderilor unor țări occidentale, la Dublin, Londra și Houston. La toate aceste evenimente au fost stabilite reperele pentru viitor și a fost realizată coordonarea cursului evoluției noastre într-o direcție pozitivă, deși ritmul evoluțiilor noastre va fi diferit. Mesajul Dvs. adresat lui Bush la Houston a fost bine primit. La această întâlnire, a fost exprimată în mod clar intenția de sprijin pentru reformele în curs de aplicare din URSS. Evoluțiile politice interne din țara Dvs. vor fi tratate cu o serioasă atenție. Noi trebuie să ținem seama și de faptul că în noiembrie vor avea loc alegeri în Statele Unite. După acestea Bush va fi mai liber și mai sigur pe el. Putem presupune că, după realegerea sa, președintele va fi alături de noi. Continuați politica de reforme, inclusiv crearea unui concept corespunzător privind acestea și stabiliți termene concrete când și cum vor fi implementate.

Vă sugerez să faceți acest lucru până în noiembrie, cel târziu decembrie. Vor urma întâlniri importante atât în plan european, cât și global. Fără îndoială, ca întotdeauna la astfel de întâlniri, se va discuta și despre evoluția reformelor din Uniunea Sovietică. Dacă vă veți menține interesul în acest domeniu, noi suntem dispuși să vă trimitem experți economici care să vă ajute. Pentru noi, principala sarcină în următoarele luni va fi să facem față proceselor cu care se confruntă Germania. Se pare că situația economică din RDG este mult mai rea decât ne așteptam. Tendința este de înrăutățire, cu fiecare zi care trece. Va trebui să ținem cont de acest lucru. Eu nu intenționez să exacerbez această tendință.

Anterior, am avut alte idei și ne pregătisem pentru o altă evoluție a evenimentelor. Situația a devenit însă acum dramatică, ceea ce ne forțează să acționăm pe mai multe fronturi. În acest sens, alegerile generale din Germania, din 2 decembrie, vor fi de o importanță decisivă.

M.S. Gorbaciov: S-ar putea spune că vă veți confrunța cu propria Dvs. *perestroika*. Obiectivele Dvs. sunt mari și dificile.

H. Kohl: Contez pe faptul că ne vom ajuta reciproc, așa cum am convenit cu ocazia vizitei pe care ați efectuat-o anul trecut în RFG. Noi ne-am respectat promisiunile privind creditele și în chestiunea prezenței trupelor sovietice din RDG. Este un moment în care trebuie să ne bazăm pe promisiunile reciproce făcute.

M.S. Gorbaciov: Înțelegem problemele Dvs. În stadiul actual al relațiilor noastre, este necesar să ținem seama de contextul politic din țările noastre. Avem nevoie de o judecată echilibrată, de încredere, înțelegere reciprocă și de cooperare. Nu putem să rezolvăm totul doar pe hârtie, este nevoie un dialog permanent și de o comunicare activă. Deși, sunt necesare și documente bine întocmite.

H. Kohl: Sunt de acord. Aceasta înseamnă că în aceste două zile vom avea mult de lucru. În opinia noastră, în prim-plan se află problemele privind: prezența trupelor sovietice pe teritoriul Germaniei, menținerea calității de membră NATO a Germaniei unificate și dimensiunile viitoarei armate germane. Acestea sunt cele trei obstacole pe care trebuie să le depășim. Ele sunt importante pentru a completa activitatea din formatul 2+4, iar Germania să-și poată dobândi suveranitatea deplină. Stabilirea plafonului pentru armata germană va afecta direct NATO. Cu toate acestea, desigur, în prim-plan se află relațiile dintre URSS și Germania unificată.

M.S. Gorbaciov: Dinamica evoluției evenimentelor necesită o atenție sporită din partea politicianilor. Acestea sunt interdependente, lucru de care trebuie ținut cont în mișcarea noastră înainte. Noi facem eforturi pentru a-l determina pe Bush să adopte poziții care să faciliteze un astfel de progres. El este supus unei presiuni puternice. Am constatat personal acest lucru. Cu toate acestea, s-au făcut pași importanți pentru ca relațiile noastre să ajungă la un nivel nou. Eu cred că politicile noastre consistente și dezvoltarea relațiilor cu RFG au sprijinit Statele Unite să adopte o poziție constructivă. Asta este bine. Am descoperit – și spun sincer acest lucru – că americanii sunt îngrijorați că noi doi am intenționa să-i scoatem din Europa. Într-o discuție cu Bush, eu am afirmat ferm și clar că prezența trupelor americane în Europa constituie un factor stabilizator. Aceasta a fost o surpriză așa de mare pentru Bush, încât mi-a cerut să repet. Eu i-am confirmat că nu pot să-mi imaginez edificarea unor relații fără un rol activ al Statelor Unite.

H. Kohl: Am discutat detaliat acest subiect cu Bush. Noi știm că o lungă perioadă de timp Uniunea Sovietică a fost sceptică în legătură cu prezența trupelor americane pe continentul european.

M.S. Gorbaciov: Poziția noastră s-a schimbat după ce am analizat realitățile.

H. Kohl: Acest lucru a adus un nou element constructiv în relațiile dintre URSS și Statele Unite. La Londra și Houston a fost perceput cu mare satisfacție. Lui Bush îi place citatul meu din Bismarck. El este realist și vede clar problemele mele. Nu toți din Europa sunt încântați de procesele care au loc în Germania. Într-o oarecare măsură, trecutul istoric afectează încă relațiile noastre cu Italia, Franța și Marea Britanie. Noi știm că va trece mult timp până când totul va fi uitat. Bush are o viziune clară privind dezvoltările din Europa. El atribuie un rol important Germaniei. O dezvoltare a relațiilor dintre popoarele german și sovietic nu va trezi suspiciuni din partea lui Bush. Statele Unite sprijină o astfel de evoluție. Scowcroft mi-a vorbit mult despre poziția constructivă a americanilor privind convergența sovieto-germană. Îl cunoașteți, este un om inteligent.

M.S. Gorbaciov: Aceasta este percepția pe care am avut-o și eu din discuțiile cu americanii.

H. Kohl: Este un politician profund și echilibrat, nu un general care vorbește prea mult. Scowcroft este familiarizat cu ideile lui Clausewitz și înțelege că relațiile sovieto-americane trebuie puse pe baze noi. Acesta este un nivel. Germania se află la un nivel puțin diferit. Dar cu cât vor fi mai bune relațiile dintre Statele Unite și URSS, cu atât ne va fi mai ușor să îmbunătățim atmosfera din Europa.

M.S. Gorbaciov: Contextul politic actual este foarte diferit de cel de acum 2-3 luni. Este evident că NATO se reformează, în sensul unui accent mai mare pe caracterul ei politic. Un mare pas înainte a fost realizat la Londra, unde s-a decis renunțarea la sechelele trecutului. Faptul că Uniunea Sovietică nu mai este considerată un inamic de către Occident este foarte important pentru viitor. Noi cunoaștem și apreciem rolul pe care l-a avut cancelarul federal și guvernul RFG în impulsivarea proceselor pozitive din Europa. Urmărim cu atenție acest lucru. Opinia publică din URSS se îndreaptă pas cu pas în direcția înțelegerii opțiunii făcute de poporul german atunci când acesta a pornit pe calea reunificării. Noi nu putem uita trecutul. În acele timpuri, au fost tragedii aproape în fiecare familie de la noi. Dar trebuie să ne întoarcem cu fața spre Europa și pornim pe calea cooperării cu marea națiune germană. Aceasta este contribuția noastră la consolidarea stabilității în Europa și în lume. Unii din militarii noștri, datorită specificului profesiei lor și unii ziariști sugerează că noi vindem victoria noastră pe mărci, pe care am obținut-o cu un preț și sacrificii atât de mari. Nu putem trata simplist această situație, dar trebuie să ținem cont de realități. Iar acestea evoluează spre mai bine. Putem gândi pragmatic, cu ochii ațintiți spre viitor, lăsând emoțiile în urma noastră, fără însă să le uităm. Noi doi trebuie să plecăm de la premisa că avem ca obiectiv viitorul și vedem problemele reale care sunt interdependente și pe care trebuie să le rezolvăm împreună. Altfel nu putem progresa. Un element cheie va fi elaborarea unui nou cadru care să guverneze relațiile noastre. Prin urmare, vă înmânez un document conținând considerațiile noastre privind tratatul dintre URSS și Germania. Poate că și Dvs. veți avea unele propuneri. În acest fel vom progresa. Acesta este scopul.

H. Kohl: Am și eu o serie de considerații în formă scrisă, pe care vi le înmânez acum. Vreau să subliniez faptul că este vorba de considerațiile mele, care nu au fost discutate în guvernul federal. Atunci când le-am conceput nu m-am consultat cu miniștrii. Aceștia au o mulțime de subordonați, care vorbesc între ei și totul ajunge apoi în paginile ziarelor. Deocamdată nu am apelat nici la Ministerul de Externe și nici la Ministerul de Finanțe. Este doar o schiță a gândurilor mele și din multe puncte de vedere este inspirat din Tratatul

germano-francez. Sugerez ca cel mai apropiat coleg al meu, Teltschik, împreună cu cel mai apropiat colaborator al Dvs., să arunce o primă privire asupra documentului. Într-o etapă următoare, am putea implica și pe miniștrii noștri de externe. Acum, doresc păstrarea confidențialității asupra documentului, pentru că nu doresc ca acesta să fie discutat în campania electorală de la noi.

M.S. Gorbaciov: Vă înțeleg foarte bine. Am să dau instrucțiunile necesare. Pe măsură ce pregătim tratatul, trebuie să luăm măsuri reciproce și să clarificăm pozițiile pentru a evita neînțelegerile. Unele poziții s-au cristalizat deja, altele se află în lucru și pot fi rezolvate. Este clar că noua Germanie va fi formată pe teritoriul RFG și RDG, plus Berlinul și va renunța la orice revendicări teritoriale. Sunt și alte aspecte în care pozițiile noastre pot fi aduse la un numitor comun.

H. Kohl: Există o serie de lucruri care nu prezintă probleme pentru noi și suntem foarte avansați în multe domenii. Două rezoluții identice au fost adoptate de Camera Populară din RDG și de Bundestag privind frontierele. Acesta este un progres foarte serios și semnificativ.

M.S. Gorbaciov: Noi plecăm de la premisa că Germania va renunța la armele nucleare, chimice și biologice.

H. Kohl. Nu există nicio îndoială în legătură cu acest lucru.

M.S. Gorbaciov: Trebuie să mai discutăm despre neproliferarea structurilor militare NATO pe teritoriul RDG și menținerea pentru o perioadă definită a trupelor sovietice, precum și despre eliminarea statutului Berlinului.

H. Kohl: Cu alte cuvinte, despre redobândirea suveranității depline a Germaniei.

M.S. Gorbaciov: Da, dar cu înțelegerea faptului că numărul trupelor noastre va fi redus în timpul perioadei de tranziție. Sunt două subiecte dificile: calitatea de membru NATO a Germaniei - aici lucrurile sunt clare. De facto, după unificare nu trebuie să existe trupe NATO pe teritoriul actual al RDG. Este vorba de perioada de tranziție, după care problema va începe treptat să-și piardă din acuitate. Va fi un stat aflat în tranziție, în care Germania din punct de vedere legal va fi membră NATO, dar partea sa estică va rămâne în domeniul de competență al Tratatului de la Varșovia. În acest fel vom rezolva chestiunea apartenenței Germaniei la NATO. Al doilea subiect dificil. Dvs. insistați ca din momentul în care Germania unificată va începe să existe, să fie eliminate drepturile și responsabilitățile celor 4 Mari Puteri. Această cerință nu este în întregime realistă, deoarece va fi nevoie să fie ratificate înțelegerile din formatul 2+4. Acest lucru va necesita ceva timp. Teoretic, noi am putea fi de acord să prevedem în tratat principiul general care să însemne abolirea drepturilor și responsabilităților celor 4 Mari Puteri. Premisa pentru aceasta ar

fi încheierea unui nou tratat privind staționarea trupelor noastre în Germania încă 3-4 ani sau validarea tuturor tratatelor încheiate cu RDG, care reglementează în prezent acest lucru.

H. Kohl: Vom analiza cu atenție aceste considerente. Cred că putem fi de acord cu menținerea prezenței trupelor sovietice pe teritoriul fostei RDG pentru încă 3-4 ani. Într-un fel sau altul, noi suntem interesați să se pună capăt drepturilor și obligațiilor celor 4 Mari Puteri, astfel încât Germania să devină complet o națiune suverană.

M.S. Gorbaciov: Prezența trupelor noastre trebuie reglementată. Această chestiune nu poată să rămână suspendată în aer, este nevoie de o bază legală. În caz contrar vom fi percepuți ca ocupanți.

H. Kohl: Obiectivul meu este clar. Germania reunificată trebuie să facă parte din NATO. Amândoi înțelegem acest lucru. Noi știm cum va evolua NATO în viitor și cred că și Dvs. știți la fel de bine acest lucru. Prietenul meu Werner (Manfred Werner, secretarul general al NATO – n.n.) v-a informat despre aceasta. Trupele NATO nu vor fi staționate pe teritoriul actual al RDG. Dacă v-am înțeles bine, Dvs. doriți ca sfera de acțiune a NATO să nu se extindă pe teritoriul actual al RDG încă trei sau patru ani, cât timp trupele sovietice vor mai fi acolo. Teritoriul RDG va face tranziția pentru a intra în sfera de acțiune a NATO, doar după retragerea trupelor sovietice.

M.S. Gorbaciov: Este vorba de combinarea a două probleme principale. Germania unificată este membră NATO. De facto, fostul teritoriu al RDG nu va intra în sfera de acțiune a NATO cât timp trupele sovietice vor fi acolo. În tot acest timp, suveranitatea Germaniei unificate nu va fi pusă sub nicio formă sub semnul întrebării. Odată încheiată perioada de tranziție, vom putea începe negocierile privind retragerea trupelor sovietice.

H. Kohl: Eu cred că va trebui să încheiem un acord separat privind condițiile menținerii prezenței trupelor sovietice în Germania. Dacă vom păstra în vigoare tratatele încheiate anterior de URSS și RDG, va exista un sindrom psihologic în rândul poporului german. În acest caz, va fi pronunțat frecvent cuvântul „*ocupație*”, pe care l-ați menționat mai înainte. Prin urmare, eu sunt pentru încheierea unui nou acord, separat.

M.S. Gorbaciov: Un acord privind condițiile prezenței trupelor sovietice în Germania, pentru o perioadă de 3-4 ani.

H. Kohl: Trei până la patru ani nu va fi o problemă pentru mine. Va fi însă o problemă pentru Dvs., din cauză că situația economică din teritoriul unde vor staționa trupele sovietice se va schimba, ceea ce-i va afecta și pe militarii sovietici. Pentru mine este o problemă unde vor pleca aceștia după ce se vor retrage din Germania și ce vor face. Noi am putea să vă ajutăm. Din punct de vedere psihologic, ar fi mai ușor pentru noi să facem acest lucru, dacă

vom încheia un tratat nou și să ștergem în acest fel ultimele urme ale perioadei de ocupație. Am putea să vă acordăm sprijin în reconversia profesională a militarilor pentru a putea ocupa profesii civile, în special cele utile în tranziția spre o economie de piață.

M.S. Gorbaciov: Plus locuințe.

H. Kohl: Numai că acestea trebuie denumite locuințe pentru cetățeni sovietici și nu pentru militari sovietici. Ar trebui evitat să se facă orice fel de legătură între programul de asistență german și armata sovietică.

M.S. Gorbaciov: Repatrierea militarilor noștri se va face pe întreg teritoriul URSS, care nu este o țară mică. Prin urmare, preocuparea Dvs. nu este justificată.

H. Kohl: Copilul trebuie să primească un nume ales cu grijă pentru ca ulterior să nu apară dubii. În general, vreau să menționez faptul că germanii au o opinie favorabilă despre oferirea de sprijin Uniunii Sovietice. Din acest punct de vedere avem susținere puternică în plan intern. Aceasta în primul rând datorită realizărilor Dvs., domnule Gorbaciov, precum și ale colegilor Dvs. Credința în ireversibilitatea reformelor, a schimbărilor pozitive din Uniunea Sovietică, care emană de la Moscova, are un efect benefic profund asupra poporului german. Secolul XX se va încheia peste un deceniu. Noi suntem hotărâți în Germania să încheiem rodnic finalul acestui secol, împreună cu marea Uniune Sovietică, în beneficiul Europei și al întregii lumi. Statele Unite ne vor sprijini. Este curios faptul că americanii au redescoperit Germania. Acum, aproape fiecare senator de la Washington susține că a avut o bunică de naționalitate germană. Avem relații bune cu Franța. Cu toate acestea, există și unele probleme. Până acum a existat un echilibru. RFG nu are și nici nu va avea arme nucleare, iar economia noastră este mai puternică decât cea a Franței și va deveni și mai puternică după unificare. Chestiunea este: care este costul armelor nucleare? Uniunea Sovietică nu intenționează să atace pe cineva. De asemenea, NATO nu se pregătește de un război. În același timp, armele nucleare necesită sume semnificative de la buget. Francezii întâmpină dificultăți psihologice din acest punct de vedere. În aceste circumstanțe, Germania dorește pacea și relații noi cu marea Rusie. Unificarea Germaniei nu se înlăpătează împotriva voinței altor țări, putem spune chiar că acest lucru se realizează în armonie cu vecinii ei și cu toți cei implicați. Pentru noi, pacea cu Rusia nu se va face sub presiunea unor circumstanțe, ci în mod liber, pe baza respectării suveranității și între parteneri egali. Doresc să repet că întreaga istorie a relațiilor dintre Rusia și Germania relevă că a existat o vrăjmășie înăscută între ruși și germani. Forțe ale răului i-au împins pe unii împotriva celorlalți, iar acest lucru a avut consecințe tragice. Nu a fost întâmplător că, la

un moment dat, două milioane de emigranți au venit în Rusia. Ei au prins rădăcini acolo, iar de aceste rădăcini trebuie să avem grijă.

M.S. Gorbaciov: În pauzele Congresului, obișnuiesc să mă plimb în jurul Kremlinului și în trei asemenea ocazii m-am întâlnit cu turiști germani din München, Stuttgart și din alte orașe. Discuțiile noastre au fost întotdeauna calde și sincere.

H. Kohl: Poporul nostru devine pe zi ce trece mai optimist. Progresele înregistrate în relațiile sovieto-americane, unificarea Germaniei și noul capitol din relațiile cu URSS, toate acestea inspiră încredere într-un viitor pașnic. Am trecut în revistă subiectele convorbirilor pe care le vom avea. Delegația pe care o conduc este pregătită pentru o muncă extrem de constructivă.

M.S. Gorbaciov: Am început întâlnirea noastră aici la Moscova și vom continua în Caucaz. În aerul curat de munte, multe lucruri pot fi văzute mai clar.

Sursa: Mikhail Gorbaciov i germanskii vopros, redactată de Alexander Galkin și Anatoly Chernyaev, Moscova: editura Ves Mir, 2006, pp. 495-504

Memorandum privind convorbirea telefonică dintre Mihail Gorbaciov și George Bush, din 17.07.1990

Subiect: convorbire telefonică cu președintele URSS, Mihail Gorbaciov
Participanți: Președintele, Mihail Gorbaciov și stenograful Nicholas Burns
Data: 17.07.1990, în intervalul de timp: 9:26-10:06 a.m.
Locul: Biroul Oval

Președintele: Vă salut.

Președintele Gorbaciov: Vă salut. O după-amiază bună, domnule președinte.

Președintele: O după-amiază bună sau, cum este la noi, Bună dimineața. Vă felicit pentru succesul vizitei lui Kohl.

Președintele Gorbaciov: Mulțumesc.

Președintele: Tocmai am vorbit cu cancelarul Kohl și el este mulțumit de rezultatele întâlnirii. El consideră că acordurile la care s-a ajuns sunt benefice nu numai pentru relațiile sovieto-germane, ci și pentru cele americano-sovietice. Noi suntem satisfăcuți că Dvs. ați fost de acord cu faptul că Germania unificată are dreptul de a alege din ce alianță să facă parte. Acest lucru dovedește calitățile Dvs. remarcabile de mare om de stat. Sper că vom face progrese similare în negocierile CFE și START, în lunile următoare. Dar

scopul principal pentru care v-am sunat este ca, în calitate de președinte al Summitului G-7 care s-a desfășurat la Houston, să vă informez pe scurt despre această reuniune. O să vă trimit și un document scris pe această temă. Știu că și Kohl a abordat acest subiect în discuțiile cu Dvs.

Președintele Gorbaciov: Vă mulțumesc.

Președintele: Sper că ați remarcat din comunicatul summitului că noi toți am subliniat dorința de a ajuta Uniunea Sovietică, dar și că perestroika va depinde de succesul reformelor pe care le întreprindeți. Prin urmare, am încercat să punem accent pe un limbaj pozitiv, așa cum sunt convins că ați observat. Am menționat faptul că asistența tehnică din partea Occidentului trebuie acordată acum, așa cum de altfel v-ați exprimat Dvs. în scrisoarea pe care mi-ați trimis-o. Din acest punct de vedere, eu cred că Statele Unite pot juca un rol important. Sper că putem să-i mobilizăm pe oamenii noștri pentru ca să fie intensificată această cooperare tehnică.

Intenționăm să ne concentrăm atenția într-un domeniu concret de conlucrare, respectiv transportul și distribuția alimentelor. După cum probabil cunoașteți, ne confruntăm cu o serie de obstacole în acordarea de credite, dar am convenit că unele țări occidentale ar putea să acorde acum credite Uniunii Sovietice. În comunicat este menționat faptul că am cerut FMI să întocmească împreună cu Banca Mondială, OECD și BERD un studiu privind economia sovietică. Dacă veți fi de acord cu acest lucru, studiul va face și recomandări privind modalitățile în care asistența noastră ar putea să sprijine reformele pe care le preconizați. Toți participanții reuniunii de la Houston au fost de acord că noi dorim ca Summitul să constituie un moment de referință în impulsionarea asistenței pentru URSS și eforturile Dvs. de reformare a economiei sovietice.

Prin urmare, la summiturile de la Houston și Londra, am fost cu toții de acord să informăm opinia publică că a încetat confruntarea dintre Statele Unite și URSS și că, împreună, vom conlucra pentru a face o lume post-belică pașnică.

În continuare aș vrea să mă refer la Summitul NATO.

Președintele Gorbaciov: De acord.

Președintele: Știu că ați primit mesajul meu. Am fost onorat de comentariile Dvs. și ale lui Șevardnadze privind reuniunea de la Londra. Îmi amintesc că atunci când v-ați aflat Washington mi-ați spus că o să urmăriți cu atenție rezultatele Summitului NATO. Sper că ați remarcat transformarea NATO și mai sper că acest lucru să fi fost înțeles astfel în Uniunea Sovietică.

Așadar, ceea ce am încercat să facem a fost să ținem cont de îngrijorările Dvs. și ale altora și am făcut acest lucru în felul următor: prin declarația noastră comună de neagresiune; prin invitarea reprezentanților țării

Dvs. la NATO; prin acordul nostru de a iniția în cadrul NATO contacte diplomatice regulate cu guvernele țării Dvs. și ale țărilor est-europene; prin oferta noastră privind garantarea dimensiunii forțelor armate ale Germaniei unificate, problemă pe care știu că ați discutat-o cu Helmut Kohl. De asemenea, noi ne-am schimbat fundamental abordarea militară în ce privește forțele noastre militare convenționale și nucleare. Am făcut propunerea privind extinderea și consolidarea CSCE, prin înființarea de noi instituții din care URSS să facă parte, în calitate de membră a noii Europe.

Noi am încercat să punem accentul în acest document pe perspectiva unei Europe în care nicio putere să nu se simtă izolată. Cunoașteți punctul meu de vedere conform căruia NATO este o forță stabilizatoare, în special cu o Germanie unificată, care să nu fie izolată, ci să continue să fie membră cu drepturi depline a Alianței. Deci, ceea ce am încercat eu să fac, așa cum de altfel am spus-o și în discuțiile noastre și în cele la care a participat și mareșalul Ahromeev, a fost să susțin ideea adaptării Alianței la noile realități și nu să ameninț pe nimeni. Mai menționez faptul că documentul care a stat la baza elaborării documentului final a fost cel prezentat de delegația americană, ceea ce mă face să fiu mândru de colegii mei și de rolul Statelor Unite. Sper că veți citi cu atenție documentul și vom discuta apoi pe marginea acestuia.

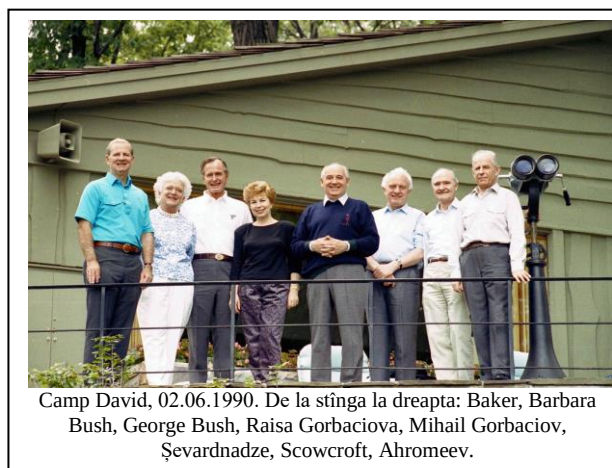
În concluzie, vreau să vă atrag atenția asupra a două chestiuni. Ca politician, am urmărit cu uimire și respect felul în care ați gestionat și rezultatele congresului partidului pe care-l conduceți. La Houston noi am fi trebuit să discutăm probleme economice, dar toți am urmărit fascinați eforturile Dvs. de a impulsiona realizarea de progrese politice și economice în cadrul perestroikăi. Cîstit vorbind, toți am dorit ca Dvs. să reușiți.

Un ultim punct, referitor la aspectele economice. Parafrazând o zicală celebră, eu consider că poporul sovietic nu trebuie să lingă un borcan plin cu miere. Noi ne confruntăm cu unele dificultăți, dar într-adevăr dorim să vă ajutăm. Doresc să vă ajutăm să vă bucurați de efectele benefice ale procesului de reforme pe care l-ați inițiat. Cred că ați înțeles ce am vrut să spun cu linsul mierii din borcan.

Aceasta este ceea ce am vrut să vă informez.

Președintele Gorbaciov: Mulțumesc, domnule președinte. Am să vă răspund pe scurt. Am să încep cu o problema pe care ați menționat-o în ultima parte a expunerii Dvs., respectiv rezultatele Congresului. Cred că din motive pe care le înțelegeți, PCUS continuă să fie o organizație politică puternică. Poziția și deciziile acestuia determină în mare măsură evoluția evenimentelor din țara noastră. Consider că este un lucru firesc faptul că, având în vedere noua situație în care ne aflăm și perioada pe care o parcurgem, Partidul Comunist a renunțat la monopolul asupra puterii. Vor apărea noi partide și vor fi create noi

organizații politice publice. Sarcina mea și a colegilor mei implicați în realizarea perestroika a fost ca această poziție adoptată de PCUS să fie în concordanță cu obiectivele pe care ni le-am propus prin aceste reforme. În acest moment am atins stadiul în care suntem pregătiți să abordăm reforme importante în domeniile economic și realizarea unei noi federații între republicile unionale care compun URSS. Nu a fost o perioadă ușoară pentru mine. Probabil a fost cea mai dificilă și importantă perioadă din viața mea politică, dar acum am reușit să îndeplinim sarcinile pe care ni le-am propus. Ca urmare a acestui fapt, avem acum o înțelegere profundă în partid și în societate a nevoii unor schimbări majore. Cel mai important lucru este că am creat cadrul social pentru realizarea acestor schimbări. Aceasta are legătură și cu rezultatele reuniunii de la Houston și cu cele spuse de Dvs. Noi trebuie să fim pregătiți ca până la sfârșitul verii și începutul toamnei să elaborăm un amplu program de trecere la economia de piață, care să înceapă să fie transpus în practică de la 1 ianuarie 1991. Va trebui să facem eforturi mari și contăm pe cooperarea cu Dvs. Există două școli de gândire.

Camp David, 02.06.1990. De la stînga la dreapta: Baker, Barbara Bush, George Bush, Raisa Gorbaciova, Mihail Gorbaciov, Șevardnadze, Scowcroft, Ahromeev.

Cea mai vehiculată, în special în Statele Unite, susține că sprijinul care să fie acordat sovieticilor trebuie să fie minim, deoarece acest lucru îi va impulsiona în realizarea reformelor. Cealaltă, la care subscriu și eu, este că dacă vom avea resurse suficiente, inclusiv financiare, vom putea să facem tranziția la economia de piață. Dacă vom constata

că nu avem suficiente resurse și rezerve financiare, va trebui să ne bazăm în continuare pe economia controlată de stat. Eu cred că a doua școală de gândire este mai rezonabilă și mai realistă. Prin urmare, salut mesajul încurajator transmis de reuniunea de la Houston, care s-a desfășurat sub președinția Dvs. Permiteți-mi să spun câteva cuvinte și despre vizita lui Kohl. Am reușit să ne apropiem considerabil pozițiile și, practic, rezultatele țin cont de interesele comune, ale Germaniei, ale Dvs. și ale noastre. Eu cred că dacă n-ar fi fost întâlnirile noastre de la Washington și Camp David, rezultatele Summitului NATO de la Londra, discuțiile mele cu Kohl și ale Dvs. cu cancelarul german, fără această activitate politică concretă, ar fi fost dificil să ajungem la apropierea punctelor noastre de vedere.

Am realizat acest lucru datorită faptului că am ținut cont reciproc de pozițiile noastre. Apreciez că rezultatele discuțiilor pe care le-am avut cu Kohl pot fi considerate pozitive. Sper că ministrul nostru de externe Șevardnadze și secretarul de stat Baker vor discuta detaliat acest subiect. Dacă acordurile la care am ajuns vor fi respectate, vom avea rezultate pozitive. Aceasta este tot ce am vrut să adaug. Sunt de acord cu Dvs. că evoluția acestui proces ne îndreptățește să fim încrezători că vom avea rezultate pozitive la negocierile de la Viena și cele privind CSCE. În concluzie, permite-mi să spun că îmi face plăcere să aud la telefon vocea lui George Bush. Discuția noastră mă face să fiu încrezător în viitor.

Președintele: Să menținem legătura. Vă felicit pentru că împărtășiți pozițiile mele. Am să comunic presei că am avut o discuție constructivă despre summiturile de la Houston și de la Londra.

Președintele Gorbaciov: Da. Da, cred că putem face aceasta, pe scurt, cu referire doar la acestea.

Președintele: Bine, domnule. Să facem așa. Estre o plăcere să discut cu Dvs.

Președintele Gorbaciov: Toate cele bune, domnule președinte. La revedere.

Președintele: Complimente pentru Raisa. La revedere.

Președintele Gorbaciov: De asemenea, complimente pentru Barbara. La revedere.

Președintele: La revedere.

Sursa: Biblioteca prezidențială George H.W. Bush; transcripte ale discuțiilor și convorbirilor telefonice (<https://bush41library.tamu.edu/>).

MEMORIALISTICĂ, CONSEMNĂRI, DEZBATERI**REINDUSTRIALIZAREA ȘI
INFORMAȚIILE TEHNICO-ȘTIINȚIFICE****Petru Neghiu**

Primum de la mulți dintre colegii noștri noi informații și chiar documente, publice, evident, care confirmă, dacă mai era nevoie, ceea ce am publicat în paginile revistei *Periscop*, aproape în fiecare număr din 2008 încoace, cu privire la contribuția structurii de informații externe, a ofițerilor acestei structuri, de-a lungul istoriei sale, la dezvoltarea economică a României, în condițiile unui sistem politic și economic numit „dictatorial”.

- Ne atrage atenția un curent care străbate presa referitor la proiectul de investiții masive ale Chinei în reindustrializarea postmodernă: „Războiul microprocesoarelor. Gigantul Chinez TSINGHUA va investi 100 de miliarde de dolari în producția de cipuri. Bătălia pentru inteligența artificială, adevărata miză!” „OKUMA oferă soluții de prelucrare avansate pentru producătorii din industria aeronautică.” Interesante ni se par intervențiile directe ale vârfurilor puterii din unele state în domenii de vârf ale industriei, cum este microelectronica. Iată ce informații se dețineau „pe vremuri”, de la ofițerii de informații externe, pe astfel de teme, după cum relatează unul dintre aceștia:

- Grupul Tsinghua, denumit Tsinghua Unigroup, producător de componente microelectronice (MOS-LSI), deține și o universitate de profil. Unul din absolvenți este XI JIN PING, actualul Președinte, pe viață, al Chinei. Grupul a cumpărat și producătorii Spreadtrum și RDA Microelectronics și a intenționat să cumpere și Microtechnology (SUA), cu 23 de miliarde de dolari și să investească în Western Digital 3,8 miliarde dolari, dar i s-a refuzat pe motiv de securitate națională. Același Grup începe o cooperare cu INTEL (SUA), pentru producția de memorii 3D NAND, cele mai avansate tehnologii în microelectronică. Amintim că Intel și IBM au fost principalele firme din SUA angrenate în programe speciale în anii 60 care au contribuit, în domeniul electronic, la succesul rachetei Apollo-1969. Cu titlu de exemplu, ne putem referi la activitatea lui JIANG ZEMIN, Președinte al Chinei în perioada 1993-2003, la bază inginer. Trimis pentru specializare, în anii 70, la Moscova și apoi în România, numit ministru pentru industria electronică în 1983, prim-ministru

în 1989 etc. De ce a fost trimis în România, ce a făcut pentru țara sa, ce fel de om a fost, sunt detalii care ar putea fi evidențiate, mai mult decât există pe internet în acest domeniu ingineresc. Există o legătură, din punct de vedere al **strategiei de stat în industria de microelectronică** între XI JING PING și JIANG ZEMIN? Da, există, nu numai o legătură, dar și un fel de concurență, Jiang Zemin, a reușit doar o investiție în valoare de circa 2 miliarde de dolari, la Shanghai în 2002. Mai există în istoria Chinei, un lider, care a înțeles importanța acestui domeniu pentru securitatea națională. Acesta a fost Deng Xiaoping. După ce l-a înlocuit pe Mao Zedong, a făcut o vizită istorică la Tokyo, în 1979. Aici a obținut acceptul de producție și parteneriat cu circa 4 mari producători locali. Au obținut date, au construit fabrici pentru electronică, s-a stabilit strategia de viitor, au fost selecționați oameni etc. Și acesta a fost un motiv, după 1980, de a-l promova pe electronistul Jiang Zemin. Rezultatele efortului se văd în prezent.

Un alt exemplu, de adoptare de către un șef de stat, a unei strategii speciale în domeniul microelectronicii, a fost Eric Honecker, în fosta RGD. În ultima săptămână de lucru ca șef de stat, septembrie 1989, urmare a recunoașterii, de către specialiștii locali în domeniu, a sprijinului acordat pentru dezvoltarea, în condiții severe de embargo, a microelectronicii în RDG (beneficiar și URSS) a fost invitat la Târgul de Electronică – Leipzig. I s-a oferit, cadou, într-o cutie de aur, o memorie de 1 MBIT.

Cine mai lucra, în acea perioadă la Carl Zeiss Jena având în Grup, ca fabrică și pe VebMikroelektronik „Karl Marx” dar și o întreprindere specială de comerț exterior – Elektronik? Răspuns: viitorul cancelar al Germaniei reunificate, Angela Merkel. Să reiterăm, că industria optică peste tot este în vizorul serviciilor de securitate

națională, pentru componenta sa strategică militară.

Tot la acest capitol amintim că, un fost șef de stat care a înțeles importanța acestui domeniu, a finanțat și organizat, pentru statul român, o producție de microelectronică, uneori indiferent de situația valutară a țării, pentru aplicații în tehnica de calcul dar și alte aplicații speciale; a fost și cel cunoscut ca având numai o pregătire de „Cizmar”. De reținut că, recent, s-a publicat știrea că în Suedia s-a început implantarea de CIPURI în corpul (brațele) unor angajați, pionier fiind firma Epicenter, după cum de altfel și în China, sunt acum cercetări foarte avansate, pentru CIPURI anticancer.

- În altă ordine de idei, începând cu anul 2002, în baza unor informații obținute de la un fost ambasador al Bulgariei în Japonia și în baza experienței ofițerilor de informații externe pe acest important spațiu s-a acționat pentru invitarea în țară a unei personalități din Japonia. Motivul a fost atragerea lui pentru investiții importante în domeniul medical, respectiv să construiască gratis în București un mare spital. Surprinzător, cu ocazia vizitei, acest japonez, cu un C/V impresionant, a menționat că în aceeași perioadă, pentru o zi, se va întâlni în București, cu un VIP din Suedia, iar ofițerul nostru a fost acceptat ca însoțitor. Întâlnirea a avut loc la Sanatoriul „Ana Aslan”. Aici, Suedia, prin personalitatea prezentă, avea în derulare, într-o secție nou înființată, cu fonduri din Suedia, un program de studiu (pe persoane în vârstă din România) în domeniul GENOM. Șef de secție a fost desemnat un foarte bun doctor din București, cu ascensiune formidabilă ulterioară, în domeniul clinicilor private.

Atunci s-a aflat că GENOMUL, un proiect secret al SUA, lansat în anii 90, se află în faza finală și se cheltuieră deja 3-4 miliarde dolari. Dată fiind importanța științifică, medicală, socială dar și de securitate națională, cercetări și studii în același domeniu au fost abordate și de guverne din Japonia, Suedia, mai active, dar și în alte țări. Pe acest fond, de măsuri speciale ale SUA, cu mari costuri, între câteva țări s-a creat un fel de înțelegere, de colaborare, cele mai active fiind Japonia și Suedia. Persoana invitată din Japonia era și Șeful unui Departament Special, pentru Genom, subordonat Guvernului Japonez.

Foarte pe scurt, obiectul acestui program, lansat de SUA „Human Genome Project” cuprindea între altele investigarea la naștere, prin program informativ special, a corpului omenesc din punct de vedere Gene și ADN-uri; stabilirea unui diagnostic medical preventiv, înregistrarea acestuia pe un CIP microelectronic; implantarea acestui CIP în corpul noului născut. Corpul având 2-3 miliarde de celule, programul informatic devine extrem de complex. Ulterior, observându-se complexitatea și consecințele implementării acestui Program, SUA a inițiat și Programul ELSI, care urma să prezinte Guvernului eventuale consecințe ale cercetărilor și aplicațiilor din Programul de bază GENOM.

Revenind la vizita japonezului și scopul de bază, s-a promis la nivel de ministru, că s-a înțeles, s-a mulțumit pentru propunerea de proiect de spital, s-au vizitat două spitale. Însă, ulterior Ministerul Sănătății nu a acordat atenție, încât omul a investit circa 150 milioane de dolari într-un spital din Sofia, inaugurat în 2009, deși îi plăcea mai mult în România.

- În ce ne privește, am analizat și posibilitatea de fabricare în țară a CIPULUI de componente C-MOS care se află acum pe spatele actualelor carduri de sănătate; componente similare au fost asimilate, cu sprijinul ofițerilor de informații externe încă din anul 1983! În context amintim că un

prototip al unui laser cu aplicații medicale s-a realizat prin anii 80, de către un specialist formidabil, relație a structurii de informații externe a României, om ce a avut o poziție importantă la nivel înalt.

- Încă nu știm public dacă țara noastră are preocupări în domeniul comunicațiilor printr-un satelit propriu. După cum se cunoaște, Bulgaria are un astfel de „obiect”, desigur cu sprijinul Rusiei, pe ruta geostaționară „2”, la care este „legată” și Serbia, probabil tot sub „protecția” Rusiei. Colegii noștri rezerviști, specialiști în domeniu susțin că stațiile de la Cheia, intrate în funcțiune în 1976 – și pentru care „dictatorul” a deblocat 14 milioane de dolari, mult pentru vremurile acelea – pot asigura legătura directă prin satelit; antenele acestora au fost proiectate la Electroargeș – Curtea de Argeș și pe baza informațiilor și documentațiilor obținute de către acești colegi.

- În încheiere, revenind la momente mai recente este bine să ne referim și la informații tehnico-științifice care ar putea fi interesante pentru activități în care aportul unor ofițeri membri ai ACMRR să fie valorificat. În legătură cu relația cu Rusia, la Conferința din 18.10.2018, organizată la ASE, moderatorul Tudor Afanasov, Președinte CCE-CRR București a fost deosebit de activ, alături de ceilalți invitați din Rusia, în special pentru a convinge că sancțiunile actuale aplicate Rusiei trebuie anulate. Au apreciat ca foarte bune relațiile economice actuale cu Germania, Austria, Franța. Rezultă din alocuțiunile acestora, precum și ale celor din România că, după retragerea unei serii de diplomați de la Ambasada Rusiei, au venit alții, inclusiv doi care au participat la acest eveniment (Iniushkin și Tyurin), amândoi de la Gazprom. Surprinzătoare a fost absența ambasadorului Kuzmin de la conferință. Unul din acești înalți oficiali ruși prezenți la Conferință a declarat răspicat că „rostul” României este să fie mediator între NATO și Rusia, inclusiv în relațiile economice bilaterale.

Nu suntem deloc nostalgici în general, dar, da, avem nostalgia avântului economic al României din ultimii 25 de ani dinaintea „evenimentelor” din 1989, avânt pe care tare ne-ar plăcea să-l vedem/simțim în noile condiții de astăzi din țara noastră.

Notă la încheierea ediției: Cu ocazia paradei militare de la 1 Decembrie, reprezentanți ai armatei române au anunțat că România va avea un satelit propriu de comunicații.

MOZAIC CULTURAL

O CARTE CUTREMURĂTOARE,
UN DOCUMENT DE EXCEPȚIE

Alexandru Omeag

În vara acestui an, al centenarului Marii Uniri, a apărut la Chișinău o culegere impresionantă de documente și mărturii despre „*Victimele ocupanților sovietici și călăii lor*”, având ca autori doi reputați istorici din Republica Moldova, ale căror nume sunt demult cunoscute și în țara noastră: Alexandru Moraru și Alexandru Ganenko. Cartea are la bază materiale de arhivă de o inestimabilă valoare, identificate în „*Colecția de documente privind mișcarea ilegală comunistă din Basarabia, 1900-1975*”, prezentate cititorilor în premieră absolută, care confirmă, o dată în plus, zecile de mii de crime săvârșite de ocupanții sovietici în Basarabia.

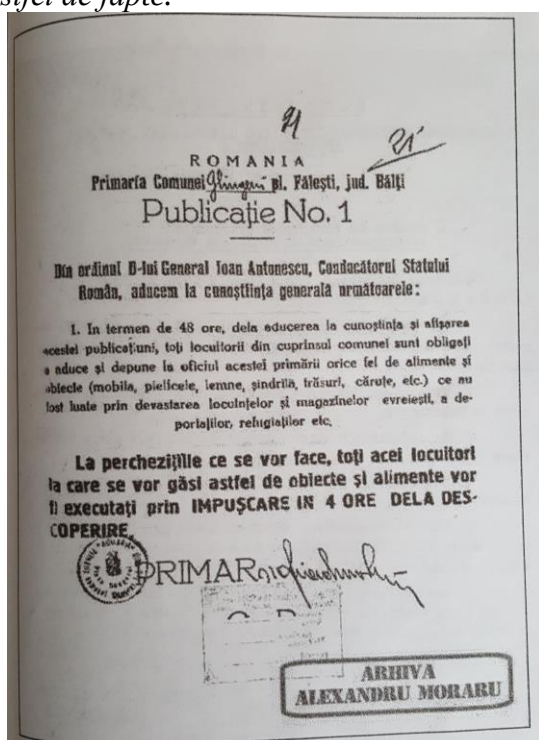
De la apariția ocupantului rus, în 1812, și până în prezent, susțin autorii, „*nimeni n-a adus mai multă nenorocire, batjocură și moarte în această bucată de Moldovă decât Imperiul Țarist și Imperiul Sovietic*. Nu există sat sau oraș care să nu fi pățimit, mai mult sau mai puțin, de pe urma ocupantului sovietic. Sovieticii nu erau numai ruși, ci și ucraineni, evrei și alte cozi de topor din așa-numita Republică Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească venite pe tancurile rusești de peste Nistru în 1944.”

Prefața volumului, semnată de autori, este ca o dramă, așa cum a fost și viața românilor din Basarabia, pentru că „*tot ce are omul mai de preț se reduce la viață, familie și casă. Cu câtă trudă și efort își construiește omul o casă. De câte bunuri se lipsesc el și familia sa pentru a construi sau cumpăra o casă. Dar ce simte omul când niște venetici înarmați te dau afară din casa ta, instalându-se pentru totdeauna aici și folosindu-se de toate bunurile tale adunate cu atâta trudă? Acesta nu este un monolog absurd și lipsit de subiect, ci un adevăr istoric.*”

După arestările și deportările sovietice masive din 1940-1941 și 1948-1949, în casele românilor din Basarabia s-a instalat frica. „*Frica de armele și*

baionetele rusești, frica de necunoașterea limbii ruse și de a nu va ști ce să-i răspundă nacialnicului, frica de a fi arestat și trimis în Siberia, frica de a rămâne fără calul din grajd, vaca din ocol sau ultima bucățică de la gura copiilor... Persista și frica de a nu fi trădat de rude, prieteni sau vecini că ai fost membru al unui partid politic din România, sau ai avut vreo funcție la primărie, în cadrul statului unitar român...Era o frică reciprocă a unuia față de celălalt”.

Dintr-o primă lectură a recentului volum, reținem că, în unele texte din documentele aduse la lumină de cei doi cercetători, se poate remarca expresia „locul ispășirii pedepsei nu este cunoscut”, ceea ce ne face să credem că autoritățile sovietice nu aveau o evidență clară a românilor deportați din Basarabia. Pentru acestea, important era să-i știe alungați cât mai departe de glia strămoșească și, eventual, să nu mai revină pe pământ românesc niciodată. Zilnic, sau cel puțin săptămânal, din diferite localități dispăreau fără urmă familii întregi, de regulă dintre cele mai înstărite. Averea acestora era confiscată de stat, însă, de cele mai multe ori, bunurile erau împărțite între cei care trebuiau să îndeplinească această procedură. Autorii prezintă cazuri concrete de nelegiuiri și abuzuri, pe care le pun în contrast cu corectitudinea Armatei române și onestitatea mareșalului Ion Antonescu, neînduplecat față de cei predispuși la astfel de fapte.

În toate perioadele istorice, susțin autorii, *comunitățile minoritare* (ruși, ucraineni, evrei etc.) *din Basarabia au fost pe poziții diametral opuse față de populația românească autohtonă* și au făcut front comun pentru a-și impune propriile interese, în dauna majorității naționale. Și, *de fiecare dată, au învins, pentru că de partea lor era puterea sovietică*, cu toate componentele sale: armată, închisori, NKVD/KGB, spitale de psihiatrie și alte instrumente ale statului totalitar.

Culmea obrăzniciei ocupanților sovietici – concluzionează cei doi istorici moldoveni - a fost atunci când, „*după ce au cotropit pământul românesc al Basarabiei, cei care luptau împotriva sovieticilor sau nu le susțineau politica erau acuzați de trădare de patrie. Adică, după august 1944, Patria românilor din Basarabia a devenit URSS - patria care a venit pe tancuri.*”

DIN ZIARE ADUNATE...

Petru Neghiu

Jurnalul săptămânii din Israel, în numerele sale din ultimele două luni prezintă același interes pentru cititori, mai cu seamă în legătură cu relațiile bilaterale dintre țările noastre, dar și cu probleme de politică internă și internațională. Nu poate să nu atragă atenția, în acest sens, evenimentul din luna octombrie: „Cancelarul german Angela Merkel în vizită oficială în Israel”, la care ne referim mai pe larg, citând un articol cu același titlu:

„Titlul oferit de Universitatea din Haifa va fi acordat ca recunoaștere a conducerii sale bazate pe egalitate, libertate și drepturile omului; ea este un model pentru femeile din întreaga lume; prietenia fermă întreținută de Germania și de statul Israel, situarea sa fermă împotriva manifestărilor de rasism și antisemitism; contribuția sa la crearea de legături între evrei și non-evrei în Germania și în întreaga Europă, eforturile și resursele considerabile pe care le oferă pentru consolidarea legăturilor științifice dintre Israel și Germania... De-a lungul vieții, doamna Merkel a fost un exemplu de excelență, rațiune și omenie. Este un mare privilegiu pentru noi să îi acordăm un doctorat onorific în filosofie al Universității din Haifa și sunt mândru și foarte entuziast, a declarat profesorul Ron Rubin, președintele Universității din Haifa.”

Doamna Merkel a fost invitată în Israel de mai multe ori... Călătoria sa oficială intervine în cadrul unui summit bilateral între guvernele german și israelian.

Ne punem întrebarea: Să fi făcut Frau Merkel vreo „înțelegere cu evreii” (vorba cotroceniștilor!) despre relocarea ambasadei Germaniei sau, poate ale tuturor țărilor U.E. la Ierusalim?! Ori, pușchea pe limbă, să se trezească cu vreo plângere penală pentru înaltă trădare, din partea liberalilor?! Cât de „înafariști” (scuze pentru acest barbarism lingvistic!) pot fi unii politicieni de pe plaiurile danubiano-carpato-pontice, în materie de politică externă și relații internaționale!! Doamne ferește-ne și ne apără!!

Pe de altă parte, interesante relatări despre decorarea a 44 de supraviețuitori ai Holocaustului de către președintele Iohannis, comemorarea lui Elie Wiesel la Sighet, expoziția retrospectivă de pictură și grafică „Nicu Russu”, recitalul de poezie „Treptele Unirii” în interpretarea actorului Emil Boroghină și alte evenimente organizate sub egida Institutului Cultural Român.

Evenimentul istoric numărul 10 preia din Periscop (nr.3/43/2018) „Dezvăluirile fostului șef al „Fantomelor”, gl.bg.(r) Cornel Biriș, care, susține autorul – jurnalistul Mirel Curea – „Confirmă o perspectivă istorică: în 1978,

Mihai Pacepa a dezertat fiind convins că va fi arestat de Nicolae Ceaușescu: A patra variantă este una apărută în timpul anchetei cu privire la dezertarea lui Pacepa. Potrivit acesteia, pe fondul nemulțumirii că nu fusese numit șef al DIE și având pe conștiință o serie de ilegalități și acte de corupție care urmau să fie descoperite, generalul a decis să rămână în Occident... Această variantă, ce-a mai puțin luată în calcul până acum, este de fapt cea mai solidă.”

În același număr, alte dezvăluiri. Documente inedite din Arhiva C.C. al P.C.R. și a Securității: DOSARUL MIHAI ȘORA, de la ilegalist comunist, la contestatar al lui Ceaușescu,” dar se pare că nici „simpatiile” legionare nu l-au ocolit! Ciudată evoluție (involuție, oportunism etc.): să ajungi hashtagist la 102 ani!! Merită citit acest număr al revistei Evenimentul istoric, ca și celelalte, de altfel!

România literară: „A fi corect politic înseamnă a nega democrația.” Este un fel de bombă lansată de eseistul Mircea Mihăeș într-o serie de articole din revista Uniunii Scriitorilor din România, începând cu numărul 48. Adăugăm că autorul face comentarii în legătură cu „political correctness” despre care au apărut în ultima vreme multe analize, cea mai interesantă fiind a lui Wesley Yang. Eseistul român merge mai departe și spune virulent, „este o filosofie distructivă”:

- Dacă la un capăt, cel al grupurilor de presiune care o folosesc pentru parvenire și pentru eliminarea adversarilor, corectitudinea politică este o escrocherie enormă, la celălalt, al efectului social, este o maladie.

- Bruta corect – politică e „încremenită” în setul de credințe și interese imediate pe care și le satisface pășind, adeseori, la propriu, peste cadavre. Agresiunea inchizitorială, înfierările nerușinate, disprețul față de adevăr și absența probelor pe care își bazează acuzațiile constituie repertoriul preferat al descendenților post-moderni ai vechilor inchizitori.

- Noua ideologie a găsit adepți în grupuri și instituții, de genul ONG-urilor care, pur demagogic, vorbesc despre „drepturile omului”... ele reprezintă o sfidare directă la libertatea cuvântului, la normele democrației... Ceea ce îi caracterizează pe corecții-politic este, în fond, o imensă nerușinare.

- **Primul lucru pe care îl suprimă este dreptul la apărare. Acuzația echivalează cu o condamnare, iar încercările de a-ți dovedi nevinovăția reprezintă circumstanțe agravante. „Political correctness” nu are nici girul votului și nici forța dată de simpatia populară.**

- „Din observarea atentă a realității, concluzionează Yang, - după cum susține M. Mihăeș - rezultă o definiție a corectitudinii politice ce contrazice radical autodefinirile mieroase, mustind de cinism și demagogie”. În realitate, ea poate fi descrisă drept „ideologia unei clase de funcționari mărunți și de vânători de funcții în cadrul statului – terapeut.” Dogmele lor trimit în mod

inexorabil în direcția a ceea ce Henry Louis Gates Jr. numea încă în 1991, „*un regim atât de puternic represiv încât e incompatibil cu democrația*.” Una dintre principalele ei victime este justiția intimidată de retorica postmodernistă care a pus sub semnul întrebării concepte tradiționale ale statului de drept occidental precum adevăr, rațiune și lege, lăsându-le fără conținut. Ideologia lor metastazează un set complex și nejustificat de critici la adresa puterii transformându-l într-un program activ parapolitic al cărui obiectiv este de a transforma lumea, după expresia lui Gates, într-o „*utopie generalizată*”.

În ce ne privește, nefiind fani al domnului Mihăeș, recunoaștem că suntem pe aceeași lungime de undă pe tema abordată. Nu am apreciat întotdeauna abordările domniei-sale alunecate mult spre dreapta. De data aceasta, un singur amănunt, unul poate lipsit de importanță: până una-alta, de mai bine de un an: nu Liviu Dragnea sau Palatul Victoria, cum insinuează domnul Mihăeș sunt cei care promovează „*nociva corectitudine politică*”, ci, mai degrabă, reprezentanții Cotroceniului: revocarea procurorilor – neavenită; remanierea guvernamentală – inadecvată; legile justiției – inoportune politic etc. etc.

Încheiem cu finalul folosit de domnul Mihăeș: A bon entendeur, salut!

„FEREASTRĂ SPRE ALTĂDATĂ” - PREMIATĂ

La Gala Premiilor Filialelor București ale Uniunii Scriitorilor din România, care a avut loc pe data de 19 noiembrie 2018 în sala Teatrului Dramaturgilor Bucureșteni, s-au acordat premiile U.S.R. pentru cărțile apărute în anul 2017.

Printre premiați s-a aflat și colegul nostru Mihai Maxim, membru al Uniunii Scriitorilor, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști, cu romanul „FEREASTRĂ SPRE ALTĂDĂTĂ”, apărut la Editura SEMNE, care a primit premiul *Cartea anului 2017* la Literatură pentru tineret.

Cartea a fost mediatizată în paginile revistei „*Flacăra lui Adrian Păunescu*” chiar de la apariție printr-o cronică semnată de regretatul profesor universitar Victor Crăciun, care i-a scris și prefața. Au fost făcute aprecieri favorabile despre carte în revistele „*Hyperion*”, „*Luceafărul seară*” și „*Observatorul*”

din Toronto, precum și de membri ai Cenaclului Literar „Ileana Vulpescu”, printre care publicistul și memorialistul Ovidiu M. Curea, scriitorul Ion Pavel, poetul Tănase Grosu și ziaristul Victor Musat .

Cartea a fost lansată cu succes la Căminul „Ileana Vulpescu” în prezența Marii Doamne a Romanului Românesc Contemporan, scriitoarea Ileana Vulpescu, fiind, de asemenea, prezentată la Căminul „Destine”, condus de scriitorul Victor Gh. Stan, și la Căminul „Octavian Goga”, condus de scriitorul Geo Călugăru.

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ**„CE TREBUIE SĂ ȘTIM DESPRE
SFÂNTA BISERICĂ?” (V)****Preot Mirel Vîrtejanu****CE ESTE SFÂNTUL ANTIMIS
CARE STĂ PE SFÂNTA MASĂ?**

Sfântul Antimis (adică „în loc de Masă”) este un obiect sacru format dintr-o stofă de mătase subțire, pe care este imprimată punerea Domnului în Mormânt. Antimisul este sfințit de episcop și are în partea de sus o părticică din moaștele unui sfânt mucenic, așezată în ceară și cusută cu grijă. Antimisele se trimit de fiecare episcop la toate bisericile sfințite din eparhia sa.

Nu se poate săvârși niciodată Sfânta Liturghie fără Antimis sfințit. iar dacă uneori se face Sfânta Liturghie afară, pe câmp, pe front, ea se face numai pe Sfântul Antimis. Sfântul Antimis simbolizează același lucru ca și Sfânta Masă.

Mai simbolizează și mahrama care a fost pe fața Mântuitorului. El se așează întotdeauna deasupra Sfintei Mese, sub Evanghelie, învelit într-o pânză curată protectoare, numită **leton**, care închipuiește cămașa lui Hristos.

CE ALTE OBIECTE SACRE STAU PE SFÂNTA MASĂ?

Deasupra Sfântului Antimis stă întotdeauna *Sfânta Evanghelie*, Cartea Vieții și a mântuirii noastre, care a fost scrisă de cei patru Evangheliști sub inspirația Duhului Sfânt. Sfânta Evanghelie simbolizează pe Hristos înviat, stând pe tron de slavă să judece toată lumea, căci după felul cum am păzit sau nu poruncile Mântuitorului scrise în Evanghelie, așa vom fi judecați. Pe Sfânta Masă se află și *Sfântul Chivot*, o cutie de metal prețios, uneori în formă de biserică de metal aurit, care stă deasupra și în care se păstrează, tot timpul anului,

Sfânta Împărțășanie pentru cei bolnavi. Sfântul Chivot închipuiește pe Maica Domnului cu Pruncul în brațe; mai închipuiește Chivotul Legii vechi în care se păstra *mana cerească*, *Tablele Legii*, *Cartea Legii și Toiagul lui Aaron* care odrăslise.

Toate acestea închipuiau pe Hristos, Mântuitorul lumii, întrupat pentru noi. Pe Sfânta Masă se mai află și *Sfânta Cruce*, care simbolizează pe Hristos răstignit și înviat. Apoi, este un *sfeșnic cu una, trei, cinci sau șapte lumini*,

care simbolizează atât pe *Sfântul Ioan Botezătorul*, cât și pe *Sfânta Treime* sau cele *șapte Sfinte Taine* ale Bisericii, ca și pe Îngerii lui Dumnezeu care străjuiesc neîncetat Altarul Domnului.

CE SIMBOLIZEAZĂ CĂDELNIȚA ȘI TĂMÂIA?

Cădelnița, care este făcută din metal prețios, simbolizează firea omenească a Mântuitorului întrupat; *focul din cădelniță* simbolizează firea Lui dumnezeiască, iar *mirosul de tămâie* închipuiește atât mirosul cu bună mireasmă al Duhului Sfânt, cât și rugăciunile neîncetate ale tuturor sfinților, care se înalță ca tămâia cea binemirositoare și ca limbile de foc spre scaunul Prea Sfintei Treimi (*Apocalipsa 4,8*); așa se ruga și proorocul David: „*să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămâia înaintea Ta*” (*Psalmul 140,2*).

Cădelnița mai închipuiește vasul cu care se aduceau smirnă și aloe amestecate cu miresme, ca să se ungă trupul Domnului la mormânt.

CE ESTE CATAPETEAZMA?

Catapeteazma este peretele care desparte naosul Bisericii de Sfântul Altar. Are patru rânduri de icoane și anume: cele de jos pe care le sărutăm cu toții se numesc *icoane împărătești*, Mântuitorul pe tron se află în dreapta Sfintelor Uși, iar Maica Domnului cu Pruncul în brațe, în partea stângă. Pe ușile diaconești se pictează, la dreapta, Arhanghelul Gavriil, iar la stânga, Arhanghelul Mihail.

Ultima icoană din dreapta celor împărătești, este întotdeauna icoana hramului fiecărei Biserici, la care se mai adaugă, de obicei, icoana Sfântului Ierarh Nicolae. În partea opusă, la nord, se pictează de obicei Sfântul Ioan Botezătorul sau alt sfânt preferat de enoriași. Rândul al doilea de icoane, deasupra Sfintelor Uși și icoanelor împărătești, este destinat celor douăsprezece praznice împărătești, șase la dreapta, șase la stânga, iar la mijloc, Sfânta Mahramă sau Cina cea de Taină. Rândul al treilea de icoane, deasupra celor destinate marilor praznice, este rezervat celor doisprezece Apostoli, având în mijloc pe Mântuitorul Judecător, cu Maica Domnului și Sfântul Ioan Botezătorul, de ambele părți.

Catapeteazma se încheie deasupra cu Sfânta Cruce, având pe Domnul răstignit.

CARE ESTE ROLUL CATAPETEZMEI ȘI CE SIMBOLIZEAZĂ EA?

Catapeteazma, numită și *tâmplă*, are rolul de a separa Altarul, care închipuiește cerul, de naos, care închipuiește pământul, lumea. Adică separă lumea văzută de cea nevăzută, care se poate dobândi numai cu mari osteneli și cu viață sfântă, asemenea sfinților de pe catapeteasmă, știind că nimic întinat și necurat nu va intra întru împărăția lui Dumnezeu.

CARE ESTE ROLUL SFINTELEI UȘI?

Se spune „*Sfintele Uși*” sau „*Ușile Împărătești*”, pentru că prin ele trece nevăzut și văzut prin *Sfintele Taine*, *Hristos Împăratul slavei*. Ușile Împărătești sunt destinate să treacă prin ele Însuși Hristos, Împăratul slavei, mai ales în timpul Sfintei Liturghii, prin preoții și arhierii slujitori, care țin în mâinile lor *Sfânta Evanghelie și Prea Curatele Taine, adică Trupul și Sângele Domnului*. Pe vremea Bizanțului, împărații creștini ortodocși intrau în Sfântul Altar prin Sfintele Uși și se împărtășeau înaintea Sfintei Mese. Sfintele Uși închipuiesc *Vechiul și Noul Testament și ușile Raiului*, ușile împărăției cerești prin care numai cei curați și vrednici pot să treacă.

PERDEAUA DE LA SFINTELE UȘI

Aceasta simbolizează, *mai întâi, cortul Legii vechi și catapeteazma*, templul care s-a rupt în două când Fiul lui Dumnezeu Și-a dat Duhul pe Cruce. Când acoperă Sfintele Uși și ne oprește a privi în Sfântul Altar, ne amintește de izgonirea lui Adam din Rai, când Raiul a fost închis pentru toți oamenii până la învierea Domnului. Când perdeaua este deschisă, ne amintește că Raiul a fost deschis prin înviere tuturor celor ce cred în Hristos cu dreaptă credință și se ostenesc să facă fapte bune. **Perdeaua** are și rolul de a opri privirile oamenilor spre Sfintele Taine, în momentele cele mai sfinte, când fiecare trebuie să ne rugăm cu atenție, din inimă, iar nu să ne risipim cu gândurile și cu privirea.

CE SEMNIFICAȚIE ARE STRANA MAICII DOMNULUI DIN NAOSUL BISERICII?

Maica Domnului, fiind cea dintâi dintre sfinți, este totodată și cea dintâi rugătoare pentru noi înaintea Mântuitorului Hristos și a Prea Sfintei Treimi. Rugăciunile Maicii Domnului sunt mai puternice decât ale tuturor sfinților din cer; de aceea ne închinăm cu atâta evlavie la icoana Ei și-i cerem ajutor.

CE SEMNIFICAȚIE ARE PICTURA DIN INTERIORUL ȘI EXTERIORUL BISERICILOR ORTODOXE?

Pictura murală din Bisericele ortodoxe, fie în *ulei sau tempera, fie în frescă*, reprezintă Biblia în imagini și ajută mult la întărirea și explicarea credinței ortodoxe atât pe copii și tineri, cât și pe toți fiii Bisericii noastre. Pictura din Biserici ne întărește credința în Dumnezeu, ne sporește evlavia către sfinți și ne îndeamnă să le urmăm și noi viața, nevoința, învățătura și jertfa lor pentru Hristos. Pictura, făcută cu evlavie și bine lucrată, este o podoabă și o artă duhovnicească a Bisericilor ortodoxe, unică în lumea creștină. În Sfântul Altar se pictează pe boltă *Maica Domnului cu pruncul*, apoi *împărtășirea Apostolilor*, iar pe cele două laturi se pictează *marii ierarhi ai Bisericii lui Hristos*. La Proscomidiar se pictează *Nașterea Domnului*.

Pe bolta turlei din naos se pictează întotdeauna *Mântuitorul Pantocrator*, urmând mai jos cei *doisprezece Apostoli*. La baza turlei sunt cei *patru Evangheliști*, în absidele laterale se pictează *Nașterea și Învierea Domnului* sau *Schimbarea la Față și Pogorârea Sfântului Duh*.

Pe bolta naosului se pictează *minunile și patimile Domnului*, iar pe pereții laterali, deasupra stranelor, se pictează *sfinții Martiri și marii Cuvioși*. În pronaos se pictează *Sinaxarul*, adică pătımirea sfinților Mucenici, după calendar și cuvioși sau cuvioase. În pridvor se pictează, pe peretele vestic, *Raiul și Iadul*, apoi *crearea lumii, căderea omului și proorocii Vechiului Testament*.

DE CE TREBUIE SĂ NE ÎNCHINĂM CÂND TRECEM PE LÂNGĂ BISERICĂ?

Suntem datori să ne închinăm și să facem trei cruci și închinăciuni când trecem pe lângă sfânta Biserică, pentru că orice locaș sfânt ortodox este casa lui Dumnezeu, este tronul nevăzut al Prea Sfintei Treimi, este casă de rugăciuni, este Casa Domnului în care se roagă creștinii și laudă pe Dumnezeu împreună cu sfinții și cu îngerii din cer.

Trebuie să ne închinăm în fața oricărei Biserici ortodoxe, pentru că aici se săvârșește zilnic Sfânta Liturghie, pentru că pe Sfânta Masă se află Sfânta Evanghelie și Sfânta Împărtășanie și pentru că Biserica este însuși cerul pe pământ. La fel trebuie să ne închinăm și când sună clopotele pentru începerea slujbei.

CE PĂCAT SĂVÂRȘESC CEI CE NU SE ÎNCHINĂ CÂND TREC PE LÂNGĂ BISERICĂ?

Cei care nu se închină din neatenție, sunt iertați. Cei ce nu se închină din necredință și din cauza rușinii de oameni, aceia fac păcat mare, căci spune Mântuitorul: „*Cine se va rușina de Mine și de cuvintele Mele înaintea oamenilor, Mă voi rușina și Eu de el înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri* (Luca 9,26).

CE SEMNIFICAȚIE AU CLOPOTELE BISERICILOR?

Clopotele se numesc vocea lui Dumnezeu și trâmbițele Bisericii. Prin sunarea lor la începerea sfintelor slujbe, asemenea trâmbițelor îngerești ce vor aduna lumea la *Judecata de Apoi* și asemenea alăutelor duhovnicești, slujitorii lui Dumnezeu adună pe credincioși la sfintele slujbe și la dumnezeiasca Liturghie, ca să laude împreună cu îngerii pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh. Atât *toaca de lemn*, cât și *clopotele*, sunt *trâmbițele mântuirii* noastre, care ne cheamă cu glas mare la Biserică, la priveghere, la pocăință, la sfânta rugăciune, ca nu cumva să ne găsească ceasul morții și al judecății dormind și păcătuiind sau în cârciumi și la nunți petrecând, departe de Dumnezeu și fără nicio grijă de suflet.

Toaca și clopotele formează cea mai frumoasă muzică duhovnicească de pe pământ, care ne cheamă de la cântările și muzicile lumești, ucigătoare de suflete, la cântările cele cerești din Biserică, împreună cu îngerii, cu sfinții și cu toți creștinii iubitori de Hristos.

DE CE TREBUIE SĂ CINSTIM CURTEA BISERICII?

Curtea sau ograda care înconjoară orice Biserică ortodoxă este și ea sfințită și binecuvântată odată cu sfințirea Bisericii și nu trebuie să fie profanată de credincioși în niciun fel. În curtea Bisericii nu se pot construi case pentru mireni, nu se fac adunări lumești, nici mese cu beție, nici nu intră muzici lumești, nici oameni păgâni și necredincioși, afară de cei ce doresc să se boteze ortodox și să se pocăiască. În curtea Bisericii nu se fumează, nu se vorbesc cele pământești, nu se fac glume, deci nimic din cele rele și neplăcute lui Dumnezeu.

Cei ce îndrăznesc să vină beți la Biserică, fumează și vorbesc cele lumești în curtea Bisericii sau stau de vorbă în curtea Bisericii în timpul sfintelor slujbe și nu au răbdare să asculte Sfânta Liturghie, Botezul, Cununia, slujba înmormântării etc., aceia fac mare păcat și sunt datori să-l părăsească și să se pocăiască. Altfel, sunt asemănați cu Iuda care a ieșit afară de la Cină și L-a vândut pe Domnul.

DE CE ÎN UNELE CASE SE ÎNCUIBEAZĂ DIAVOLUL ȘI LUCRAREA VRĂJITORIEI ȘI A FARMECELOR?

Pentru că în acea casă soții sau copiii lor fac sau au făcut unele păcate de moarte: *avort, desfrâu, sodomie, vrăjitorie, înjurături, beție, necredință, trăiesc necununați religios* etc., și nu le-au spovedit, nici nu le-au părăsit. Se mai întâmplă asemenea lucruri în casele în care s-a spânzurat cineva sau a încercat să facă aceasta, ori a locuit acolo cineva care a făcut vrăjitorie și a lucrat cu puterea satanei împotriva oamenilor. Dacă se întorc toți la Biserică și la pocăință și fac Sfântul Maslu și Aghiazmă în casă, se izbăvesc de cursele vrăjmașului diavol.

ISTORIOARE:

Un călugăr s-a dus să se împace cu cineva care îl jignise, însă acela nu l-a primit și nu i-a deschis ușa. S-a dus atunci la un bătrân iscusit și i-a povestit cele întâmplate. - Știi de ce fratele care te-a jignit și n-a vrut să se împace cu tine? - i-a zis bătrânul. Mergând la el, în sinea ta, tu te îndreptățeai pe tine însuși, iar pe el îl învinuiai. Te sfătuiesc să faci altfel: întărește în sufletul tău gândul că tu ai păcătuit împotriva lui, nu el împotriva ta; învinuiește-te pe tine însuși, iar pe el îndreptățește-l. Călugărul a făcut după sfatul bătrânului și așa s-a dus la fratele său și ce credeți că s-a întâmplat? Nici nu a

apucat să bată la ușă, că acela a deschis de parcă îl aștepta și l-a întâmpinat cu brațele deschise.

Odată, la un cuvios bătrân a fost adus un îndrăcit, cu rugămintea de a-l tămădui. Bătrânul i-a zis demonului: -Ieși din zidirea lui Dumnezeu! - O să ies a răspuns demonul -, însă dă-mi voie să te întreb: cine sunt dreptii și cine sunt păcătoșii? - Păcătos sunt eu - a suspinat cuviosul -, iar cine este drept, asta numai Dumnezeu știe. Văzând smerenia bătrânului, dracul a ieșit din nefericit îndată.

Un frate i-a zis unui bătrân sfânt: - Am săvârșit un mare păcat și vreau să mă pocăiesc trei ani. Bătrânul i-a zis: Este prea mult. - Măcar un an! - Și atât este mult. Atunci, patruzeci de zile să fie de ajuns? - Și atât este mult - a zis bătrânul. Cred că dacă omul se va pocăi din toată inima și nu va mai păcătui, Milostivul Dumnezeu și după trei zile îl va ierta.

(Apa vieții-300 istorioare cu tâlc duhovnicesc)

DIN ACTIVITATEA ASOCIAȚIEI

► **Balul Asociației.** O tradiție care nu are decât trei ani, aceea de a organiza evenimente mai ample de socializare cu membrii Asociației, este pe cale să se implementeze adânc în rândul acțiunilor prevăzute în Programele anuale ale A.C.M.R.R., așa cum sunt/au fost ele adoptate de către Adunarea generală.

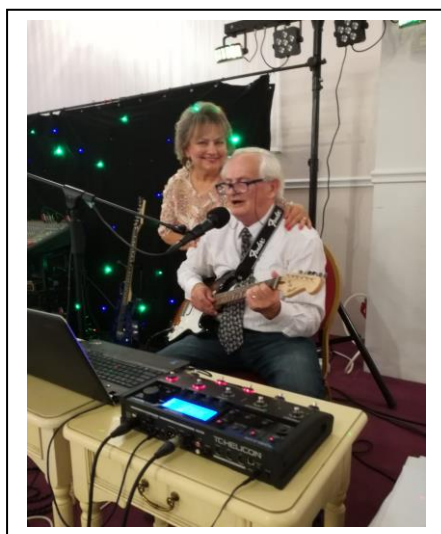
Ca de fiecare dată, manifestarea a fost organizată și în acest an, la începutul lunii noiembrie, înainte de „Lăsata secului”, la puțină vreme după împlinirea în luna octombrie a 19 ani de la înființarea Asociației, respectiv 8 noiembrie, sărbătoarea Sfinților Mihail și Gavril din calendarul ortodox.

Peste 250 de participanți au petrecut o după-amiază plăcută, alături de soții/soți, împreună cu foști colegi de activitate, bucurându-se de un meniu asortat și de calitate și, mai cu seamă, de antrenul susținut de orchestra

„Crayng”, o formație muzicală de familie din Câmpina.

La acest capitol am avut parte și de o surpriză: colegul nostru Tudor Ionescu ne-a delectat cu melodii, aranjamente muzicale proprii, dovedind pe lângă o voce plăcută, că are talent. E bine să amintim că mulți dintre colegii noștri au preocupări în domeniul artelor plastice sau literaturii, precum și, după cum rezultă din cele 44 de numere ale revistei Periscop, apărute până acum, în domeniul jurnalisticii.

Mulțumim participanților la manifestare, felicitări tuturor celor ce fac parte dintr-o Elită socioprofesională, precum cea a membrilor Asociației noastre.

► În perioada octombrie-decembrie a.c., conducerea Asociației noastre a inițiat și participat la întâlnirile structurilor asociative ale cadrelor militare în rezervă și în retragere din Sistemul Național de Apărare, Ordine Publică și Securitate Națională, în vederea definitivării proiectului de lege privind înființarea Secretariatului de stat pentru Problemele Rezerviștilor din

S.N.A.O.P.S.N. Respectivul Secretariat de stat urmează să funcționeze ca organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în subordinea Guvernului.

► La data de 13 decembrie 2018, la sediul Asociației noastre a avut loc Consfătuirea de lucru a președinților structurilor asociative din S.N.A.O.P.S.N., părți semnatare ale Acordului Cadru de Cooperare, care a analizat stadiul realizării obiectivelor din Planul de Acțiune Comună pe anul 2018 și a adoptat Planul de Acțiune Comună pentru anul 2019.

► În ședința Consiliului director din 20 decembrie 2018 au fost trecute în revistă principalele activități desfășurate în acest an. Totodată, au fost aprobate fondurile necesare pentru cheltuielile curente ale Asociației, proiectul Programului de activități pentru 2019 și unele măsuri preliminare pentru pregătirea Adunării generale de alegeri din mai 2019.

Biroul Executiv al Asociației

Cu prilejul Sărbătorilor de iarnă, Consiliul director al ACMRR și Colegiul de redacție al Revistei PERISCOP adresează membrilor Asociației, colaboratorilor și cititorilor noștri sincere urări de sănătate, viață îndelungată bucurii și noi împliniri.

LA MULȚI ANI!

